

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Mgr. Kateřina Homolková

Právní úprava ochrany hospodářských zvířat

Rigorózní práce

Pověřený akademický pracovník: JUDr. BcA. Tereza Fabšíková, Ph.D.

Katedra práva životního prostředí

Datum vypracování práce: 20.04.2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 187 969 znaků včetně mezer.

Mgr. Kateřina Homolková

V Praze dne: 20.04.2024

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé rigorózní práce, JUDr. BcA. Tereze Fabšíkové, Ph.D., bez níž by tato práce nevznikla, za její odborné vedení a cenné rady, které mi v průběhu zpracování této práce poskytla.

Obsah

Úvod.....	7
1. Rozbor a definice základních pojmů	9
1.1. Zvíře, zvěř, živočich.....	9
1.2. Hospodářské zvíře	11
1.3. Chov	12
1.4. Chovatel	13
1.5. Welfare zvířat	14
1.6. Shrnutí	16
2. Chov hospodářských zvířat	18
2.1. Úvod.....	18
2.2. Principy právní úpravy	18
2.3. Mláďata hospodářských zvířat	21
2.4. Živočišná výroba	25
2.5. Ochrana pohody zvířat	28
2.6. Kastrace a sterilizace hospodářských zvířat.....	32
2.7. Iniciativy k zákazu klecových chovů	33
2.8. Shrnutí	35
3. Přeprava hospodářských zvířat	37
3.1. Obecné podmínky pro přepravu hospodářských zvířat.....	37
3.2. Přepravní doklady	40
3.3. Požadavky na přepravce hospodářských zvířat.....	40
3.4. Prodlení při přepravě	42

3.5. Problematické oblasti přepravy hospodářských zvířat.....	44
3.6. Shrnutí	48
4. Porážení a usmrcování hospodářských zvířat.....	49
4.1. Mezinárodní právní úprava	49
4.2. Unijní právní úprava.....	50
4.3. Vnitrostátní právní úprava.....	51
4.4. Péče o zvířata před porážkou	52
4.5. Postupy omračování zvířat	54
4.6. Vykrvení zvířat.....	56
4.7. Technologické vady při porážení hospodářských zvířat na jatkách.....	57
4.8. Domácí porážky	58
4.9. Porážení farmové zvěře	59
4.10. Porážení nemocných, vyčerpaných a zraněných zvířat.....	61
4.11. Porážení a usmrcování zvířat pro potřeby církví a náboženských společností	62
4.12. Problematické aspekty porážení a usmrcování hospodářských zvířat	64
4.13. Shrnutí	65
5. Instituce zajišťující ochranu hospodářských zvířat.....	67
5.1. Institucionální ochrana hospodářských zvířat	67
5.2. Ministerstvo zemědělství.....	67
5.3. Státní veterinární správa.....	69
5.4. Obce a jejich role v prosazování ochrany zvířat	72
5.5. Shrnutí	73

Závěr.....	75
Seznam použitých zdrojů.....	77
Abstrakt.....	83
Abstract	85

Úvod

"Zvířata nejsou majetek nebo "věci", ale živé organismy, subjekty života, které si zaslouží náš soucit, úctu, přátelství a podporu." - Marc Bekoff

Tento citát amerického univerzitního profesora Marca Bekoffa vyjadřuje vůči společnosti morální apel, aby se zvířaty bylo zacházeno jako s živými bytostmi, které máme tímto způsobem nejenom vnímat, ale i se dle toho chovat a se zvířaty tak zacházet. Na rozdíl od právních norem nejsou však jistě dobře míněné morální apely ani jakkoliv všeobecně rozšířené a sdílené mravní zásady závazné a jejich porušení nelze právně sankcionovat.

Jakou ochranu zvířatům, konkrétně těm hospodářským, poskytuje platná právní úprava? Na jaké životní podmínky má hospodářské zvíře dle práva nárok? Jakým způsobem je upravena ochrana březích samic a mláďat? Jaké podmínky musí splňovat přeprava hospodářských zvířat? Jaké instituce a subjekty mají za úkol kontrolovat a zajistit dodržování právně závazných a vynutitelných norem? A je tato ochrana dostatečná? Na všechny tyto otázky se ve své práci budu snažit najít odpovědi.

Vzhledem k rozsahu problematiky ochrany hospodářských zvířat má předložená práce za cíl poskytnout právní analýzu a shrnutí oblasti ochrany hospodářských zvířat v České republice, a to zejména s důrazem na jejich chov, přepravu, usmrcování a instituce, jež tuto ochranu hospodářským zvířatům poskytují. Dalším cílem je také zhodnotit, zdali je platná legislativa z hlediska ochrany hospodářských zvířat dostačující, a případně zmínit některé dílčí návrhy de lege ferenda, pomocí kterých by právní úprava mohla lépe plnit svůj účel. Takového cíle bude dosaženo především pomocí deskripce a analýzy základních právních pramenů vztahujících se k tématu práce, jež byly platné a účinné k datu 31.1.2024. Práce bude doplněna o poznatky z praxe, jež autorka získala několikátýdenní praxí na jižní Moravě v zemědělském družstvu BIO Farma Těmice.

Už ze samotného tématu právní ochrany hospodářských zvířat vyplývá čistě teoretická povaha této práce, jelikož se jedná především o popis platné legislativy, který je však na mnoha místech doplněn nejen o vhled odborníků z řad ochránářských organizací, ale také o odborné názory tuzemských akademiků i mé vlastní.

Autorka práce si nicméně neklade za cíl oblast ochrany hospodářských zvířat zanalyzovat do té míry, že bude možné odpovědět na veškeré sporné či problematické právní otázky, jež s tématem práce souvisejí. Zároveň se práce nebude zabývat komplexním historickým vývojem dané problematiky ani rozsáhlou komparací právních úprav států mimo Evropskou unii, neboť se domnívám, že by se jednalo o úkol takřka nesplnitelný vzhledem k povaze rigorózních prací.

Práce je systematicky rozdělena do pěti kapitol tak, aby rozebírané téma bylo čtenáři srozumitelné, dobře čitelné a jednotlivé kapitoly na sebe obsahově navazovaly.

První kapitola rozebírá základní pojmy a zákonné definice, na nichž je téma ochrany hospodářských zvířat postaveno a bez jejichž vysvětlení by nebylo možné dobře pochopit znění a výklad dalších navazujících kapitol.

Druhou kapitolu je možné označit za stěžejní, neboť rozebírá základní podmínky chovu hospodářských zvířat, tedy nejčastější situace, ve kterých se zvířata určená pro potřeby živočišné výroby po většinu svého života nacházejí. Na tomto místě je zároveň blíže pojednáno o welfare zvířat, zejména o tom, jakým způsobem je v právním řádu tento pojem zakotven. Kapitola nezapomíná ani na jistá specifika a výjimky, jež právní úprava přiznává březím samicím a jejich mláďatům. V závěru této části práce bude také krátce pojednáno o iniciativách, jež mají za cíl plošně zakázat klecové chovy drůbeže na území Evropské unie.

Třetí kapitola je věnována problematice přepravy hospodářských zvířat. Rozebrány jsou nejen zákonné podmínky pro vnitrostátní přepravu i přepravu zvířat za hranice České republiky, ale prostor je také věnován oblastem, které jsou vnímané jako sporné a přinejmenším z pohledu ochrannářských organizací velmi nešťastné – zejména prodlení při přepravě a kontroly dodržování přepravních podmínek.

Kapitola čtvrtá svým rozsahem odráží značně obsáhlou právní úpravu týkající se porážek a usmrcování hospodářských zvířat. Páteř této kapitoly představuje zejména chronologický postup při porážkách zvířat, stejně jako podmínky, které musí být v každé fázi popravu dodrženy. Kapitola je doplněna o domácí porážky, jež mají především v některých regionech ČR dlouholetou historickou i kulturní tradici.

Poslední, pátá, kapitola je pro ucelení výkladu této problematiky věnována těm institucím, jež dohlíží na soulad ochrany hospodářských zvířat *de facto* a *de iure*. Pozornost je upřena zejména k Ministerstvu zemědělství jako ústřednímu správnímu orgánu ochrany zvířat v tuzemsku. Opomíjena není ani role a vliv Státní veterinární správy, ani role jednotlivých obcí v jejich samostatné a přenesené působnosti.

Každá z výše nastíněných pěti kapitol na svém konci obsahuje krátké shrnutí svého obsahu, což má za cíl práci zřehlednit a zdůraznit ty klíčové myšlenky, jež jsou poté dále rozvíjeny a rozebírány v samém závěru této rigorózní práce.

1. Rozbor a definice základních pojmů

1.1. Zvíře, zvěř, živočich

Zvíře, zvěř i živočich představují pro oblast ochrany hospodářských zvířat výchozí a naprosto stěžejní pojmy. Přesto jsou to laickou veřejností termíny velmi často navzájem zaměňované. Právní úprava však každému z těchto pojmů přiznává jiný obsah, a i jejich definice lze nalézt v různých právních předpisech.

Legální definici zvířete nalezneme v zákoně č. 242/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, dle kterého je zvíře „každý živý obratlovec, kromě člověka, nikoliv však plod nebo embryo.“¹ Oproti tomu zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti, definuje termín zvěř jako „obnovitelné přírodní bohatství představované populacemi druhů volně žijících živočichů uvedených v písmenech c) a d)“ téhož zákona.² Pojem volně žijící živočich má dle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, stejný význam jako živočich a je definován jako „jedinec živočišného druhu, jehož populace se udržují v přírodě samovolně, a to včetně jedince odchovaného v lidské péči vypuštěného v souladu s právními předpisy do přírody. Živočichem se rozumí všechna vývojová stadia daného jedince.“³

Na základě výše uvedených legálních definic můžeme vyvodit následující. Živočich je pojem nejširší a zahrnuje jak obratlovce, tak i bezobratlé, a to ve všech vývojových fázích, tedy pod tento pojem spadají i např. mláďata či vejce. Pojem živočich, i dle názvu zákona, ve kterém se jeho definice nachází, souvisí především s ochranou přírody. Tento zákon podává základ ochrany nejen pro živočichy nacházející se v přírodě, ale také pro ekosystémy, ve kterých se živočichové vyskytují.

Oproti pojmu živočich jsou pojmy zvíře a zvěř značně užší. Zvěř je výraz používaný především pro oblast myslivosti a zahrnuje pouze taxativně vymezené obratlovce. Zvířetem se dle výše zmíněné zákonné definice rozumí všichni obratlovci, s výjimkou člověka. Bezobratlí, jako například hmyz nebo pavouci, dle zákonné definice za zvířata považováni nejsou.

Pro přehlednost je možné si zvířata rozdělit na dvě hlavní kategorie, jež se dále člení na více podkategorií. Toto dělení vychází z již zmíněného § 3 zákona na ochranu zvířat proti týrání.

První kategorií zvířat jsou zvířata v lidské péči, která se dále dělí na:

1. hospodářská zvířata,

¹ Ustanovení § 3 odstavec a) zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

² Ustanovení § 2 odstavec b) zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.

³ Ustanovení § 3 odst. 1 písm. d) zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

2. zvířata v zájmovém chovu (tato zvířata je možné dále dělit na „zvířata vyžadující zvláštní péči“ a „ostatní“) a
3. pokusná zvířata.⁴

Druhá kategorie zahrnuje především volně žijící zvířata (včetně jejich chovu v zajetí), která se dále dělí na zvířata handicapovaná a zvířata ostatní. Účel chovu konkrétního zvířecího jedince je tedy základním kritériem pro určení, do jaké kategorie se bude řadit a jak na něj bude dle zákona nahlíženo. Například prase může být chováno za účelem jeho využití na vepřové maso (zdaleka nejčastější využití), pak spadá do kategorie hospodářského zvířete, zároveň může být zvířetem volně žijícím (prase divoké), ale také zvířetem pokusným a v neposlední řadě může být prase pořízeno jako domácí mazlíček, což ho řadí ke zvířatům v zájmovém chovu.⁵

Dle preambule zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, který představuje základní právní pramen ochrany zvířat v České republice, je především samotný člověk tím, kdo má povinnost zajistit a poskytnout zvířatům efektivní ochranu. Již v samém úvodu tohoto předpisu je zvíře označeno za živého tvora, který podobným způsobem a intenzitou jako člověk vnímá fyzickou bolest i působené utrpení. Zároveň však preambule zákona na ochranu zvířat proti týrání mluví o právu zvířat být člověkem nejenom chráněna, ale také o jejich právu na vhodnou péči a v neposlední řadě deklaruje nutnost dostatečné pozornosti, jež by měl člověk zvířatům věnovat.⁶

Na základě výše zmíněného je tedy možné ve stručnosti konstatovat, že pojem zvíře je pro účely této práce nejdůležitější, jelikož se vztahuje přímo k ochraně jednotlivých zvířat – obratlovců, a tedy i ochraně zvířat hospodářských včetně podmínek jejich chovu, přepravy a usmrcování. Namísto toho výraz *zvěř* představuje speciální pojem, jež se primárně používá pro oblast myslivosti. Pojem *živočich* je pak v českém právním řádu zmiňovaný především v souvislosti s ochranou přírody jako celku zahrnující její jednotlivé ekosystémy, tedy i všechny živočišné druhy.

Současný právní stav vytvořil situaci, kde se zákonné definice zcela základních pojmů týkající se ochrany zvířat nachází v mnoha různých právních předpisech, což může vést k interpretačním potížím ve snaze určit, který zákon se bude na jaký zvířecí druh aplikovat a na jakou ochranu má ten daný zvířecí druh nárok. Řešením by mohla být například alespoň

⁴ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: zvláštní část*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 289. ISBN 978-80-210-8041-6.

⁵ Tamtéž.

⁶ Zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

částečná kodifikace ochrany zvířat, jakýsi „kodex ochrany zvířat“, který by obsahoval nejen jasné a jednotné vymezení výchozích pojmů ochrany zvířat, ale také např. výčet přestupků týkajících se ochrany zvířat, případně další související agendu. Domnívám se, že absence kodifikované ochrany zvířat na mezinárodní, unijní i vnitrostátní úrovni pouze reflektuje nedostatečný zájem vládnoucích autorit na skutečně komplexní a účinné ochraně zvířecích druhů a bagatelizaci problémů, se kterými se zvířata v současné době potýkají.

1.2. Hospodářské zvíře

Aby bylo možné právně analyzovat ochranu hospodářských zvířat, jež je tématem této práce, je nutné si nejdříve termín hospodářské zvíře definovat a zařadit ho do kontextu jednotlivých právních norem.

Co se rozumí hospodářským zvířetem vymezuje jednak zákon č. 166/1999 Sb., zároveň však také již dříve zmíněný zákon na ochranu zvířat proti týrání.

Dle definice veterinárního zákona jsou hospodářská zvířata popsána jako „*zvířata využívaná převážně k chovu, výkrmu, práci a jiným hospodářským účelům, zejména skot, prasata, ovce, kozy, koně, osli a jejich kříženci, drůbež, běžci, králíci, zvěř ve farmovém chovu, ryby a jiní vodní živočichové, včely, včelstva, čmeláci a hmyz určený k lidské spotřebě nebo k výrobě zpracované živočišné bílkoviny.*“⁷ Pod tuto zákonnou definici spadají jak obratlovci, tak bezobratlí. Na veterinární zákon a jeho vymezení hospodářských zvířat odkazují i jiné právní předpisy z oblasti zemědělství, například zákon o ekologickém zemědělství č. 242/2000 Sb.⁸ Pro určení toho, co je hospodářským zvířetem, se tedy zkoumá především druhové určení zvířat a jejich užitek pro člověka z hlediska jejich možného zpracování na maso nebo jiné živočišné produkty. Daný konkrétní jedinec tedy nutně nemusí sloužit svému chovateli k hospodářskému využití, veterinární zákon ho však za hospodářské zvíře bude i přesto považovat. Jako příklad je možné uvést ryby chované na okrasu v jezírku za domem, případně ryby v akváriu chované za estetickým účelem.⁹

Oproti tomu zákon na ochranu zvířat proti týrání pojímá definici hospodářských zvířat značně odlišně. Dle něho je hospodářské zvíře vymezeno jako „*zvíře chované pro produkci živočišných produktů, vlny, kůže nebo kožešin, popřípadě pro další hospodářské nebo*

⁷ Ustanovení § 3 odst. 1 písm. c) zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů.

⁸ Ustanovení § 3 odst. 1 písm. a) a § 4 odst. 1 zákona č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.

⁹ MÜLLEROVÁ, Hana a STEJSKAL, Vojtěch. *Ochrana zvířat v právu*. Společnost (Academia). Praha: Academia, 2013, s. 316. ISBN 978-80-200-2317-9.

*podnikatelské účely, zejména skot, prasata, ovce, kozy, koně, osli a jejich kříženci, drůbež, králíci, kožešinová zvířata, zvěř a jiná zvířata ve farmovém chovu a ryby, včetně zvířat produkovaných jako výsledek genetických modifikací nebo nových genetických kombinací.*¹⁰ Je tedy možné, že určitý konkrétní jedinec výše uvedených druhů nebude dle této definice považován za hospodářské zvíře, jelikož jeho chovateli neslouží k hospodářským účelům, ale například ho chovatel vnímá pouze jako společníka, a proto bude tento jedinec dle zákona na ochranu zvířat proti týrání spadat do kategorie zvířat zájmových.¹¹

1.3. Chov

S tématem ochrany hospodářských zvířat je nerozlučně spjat i jejich chov. Právní úprava chovu hospodářských zvířat je předmětem druhé kapitoly, a proto považuji vhodné si na tomto místě termín chov definovat a zároveň blíže vysvětlit jednotlivé druhy chovů hospodářských zvířat a jejich výskyt v České republice.

Pojem chov je legislativně upraven dvěma zákony. První definici chovu lze najít v plemenářském zákoně č. 154/2000 Sb., který chovem rozumí „*skupinu evidovaných zvířat nebo i jednotlivá evidovaná zvířata, držaná jedním chovatelem nebo společně více chovateli za účelem jejich rozmnožování, získávání jejich produktů, produkce jatečných zvířat, anebo za účelem jejich sportovního nebo zájmového využití.*“¹² Jedná se tedy o evidované zvíře či zvířata, která svému chovateli primárně slouží k hospodářskému účelu.

Další definici je možné nalézt v zákoně č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, která chovem rozumí „*jakékoliv držení živočicha v zajetí.*“¹³ Zákon o ochraně přírody a krajiny tedy vnímá tento pojem značně odlišně a více ze široka než zákon plemenářský. Rozdílnost pojmů se projevuje zejména v množině zvířat, kterou se ten daný zákon snaží chránit. Zatímco první vymezení míří především na hospodářská zvířata či zvířata chovaná v zájmovém chovu, druhá definice má za primární cíl ochranu volně žijících živočichů.

Chov hospodářských zvířat lze rozdělit na dva druhy, chov intenzivní a chov extenzivní, dle toho, jaký je účel toho daného chovu a jaké metody jsou při něm používány.¹⁴

První variantou je chov extenzivní, který se však v České republice téměř nevyskytuje, jelikož se jedná o víceméně volný pohyb hospodářských zvířat po rozlehlých plochách

¹⁰ Ustanovení § 3 písm. d) zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

¹¹ Ustanovení § 3 písm. e) zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

¹² Ustanovení § 2 odst. 1 písm. e) zákona č. 154/2000 Sb., šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat a o změně některých souvisejících zákonů (plemenářský zákon).

¹³ Ustanovení § 3 odst. 1 písm. v) zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

¹⁴ HORÁK, František. *Chováme ovce*. Praha: Ve spolupráci se Svazem chovatelů ovcí a koz v ČR vydalo nakl. Brázda, 2012, s. 383. ISBN 978-80-209-0390-7.

s omezeným zásahem člověka, zároveň však s minimálním či velmi malým hospodářským užitkem. Extenzivní chov vychází z původního způsobu chovu zvířat, kdy pastevci dohlíželi na stáda dobytku a chránili je před predátory. Tento způsob chovu sice nevyžaduje investice do moderních technologií, hnojiv či krmiv, nicméně jeho ekonomická výnosnost je velmi nízká.¹⁵

Druhou variantou hospodářského chovu zvířat je chov intenzivní. Dle legální definice, kterou obsahuje zákon na ochranu zvířat proti týrání, se jedná o takový způsob chovu hospodářských zvířat, který vyžaduje aktivní a velmi častou pozornost člověka, jelikož se celková kondice chovaných zvířat přímo odvíjí od toho, jakou péči jim člověk věnuje. Zpravidla se jedná o takový chov, ve kterém se nachází velké množství zvířat na jednom místě a zároveň pro ně toto místo není jejich přirozeným prostředím.¹⁶

Tento druh hospodářského chovu zvířat spočívá zejména ve snaze získat co největší ekonomický výnos produkcí živočišných produktů s co možná nejmenšími náklady. Jelikož naprostá většina hospodářských chovů zvířat v České republice spadá pod chovy intenzivní, cílem právní úpravy je právě ochrana druhů zvířat v nich chovaných a určení adekvátních podmínek provozu a fungování živočišného zemědělství.¹⁷

Hlavním tématem této práce je ochrana hospodářských zvířat na našem území, a proto je ve zbytku práce pojednáváno právě o hospodářských zvířatech v intenzivních chovech.

1.4. Chovatel

Jak již bylo vysvětleno výše, základním definičním znakem hospodářského zvířete, jež představuje pro tuto práci stěžejní pojem, je jeho chovatel.

Tuzemská právní úprava nabízí více definic pojmu chovatel. Dle veterinárního zákona se např. chovatelem rozumí „každý, kdo zvíře nebo zvířata vlastní nebo drží, anebo je pověřen se o ně starat, ať již za úplatu nebo bezúplatně, a to i na přechodnou dobu.“¹⁸

Další zákon, který vymezuje pojem chovatele, je zákon na ochranu zvířat proti týrání, dle kterého je za chovatele považován každý, kdo vlastní nebo pečuje o jedno či více zvířat, ať už je to osoba fyzická nebo právnická. Chovatelem se rovněž rozumí osoba, která provozuje přesuny zvířat, obchod se zvířaty, jatka, útulky, záchrané stanice, hotely a penziony pro zvířata

¹⁵ HORÁK, František, ref. 14, s. 383.

¹⁶ Ustanovení § 3 písm. aa) zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

¹⁷ HORÁK, František, ref. 14, s. 383.

¹⁸ Ustanovení § 3 odst. 1 písm. a) zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů.

a v neposlední řadě se dle zákona na ochranu zvířat proti týrání chovatelem rozumí i osoba, jež provádí pokusy na zvířatech nebo s nimi pořádá veřejná vystoupení.¹⁹

Zákonné vymezení zahrnuje širokou škálu subjektů, které nějakým způsobem přijdou do kontaktu se zvířaty, v praxi bude zřejmě nejčastěji mířit na ty fyzické osoby, které o zvířata dlouhodobě či krátkodobě pečují. Chovatel sám tedy nemusí zvíře vlastnit, a přesto musí dodržovat normy, jež chrání zvířata před nevhodným zacházením.²⁰

1.5. Welfare zvířat

Posledním pojmem, který je třeba pro potřeby této práce představit a vymežit, je výraz welfare zvířat. Do českého jazyka je možné pojem welfare zvířat volně přeložit jako pohodu zvířat. Na rozdíl od pojmů chovatel, zvíře a jiných výše zmíněných základních pojmů nemá pojem welfare zvířat jedinou ucelenou legální definici ani jiné přesné a jednotné vymezení. Zákon na ochranu zvířat proti týrání sice uvádí, že „*chovatel je povinen zajistit s ohledem na druh hospodářského zvířete, stupeň jeho vývoje, adaptaci a domestikaci, životní podmínky odpovídající fyziologickým a etologickým potřebám hospodářských zvířat tak, aby jim nebylo působeno utrpení a byla zajištěna jejich pohoda v souladu se získanými zkušenostmi a vědeckými poznatky,*“ výslovně však pojem welfare nezmiňuje.²¹

Jelikož je pojem welfare z hlediska ochrany zvířat naprosto esenciální, domnívám se, že by bylo vhodné, aby právní řád České republiky obsahoval jeho legální definici. Základní vymezení pojmu welfare by dle mého názoru bylo možné a zároveň vhodné zařadit například do zákona na ochranu zvířat proti týrání, kde už se v současné době nachází vymezení jiných základních pojmů týkajících se ochrany zvířat.²² Mimo zákon č. 246/1992 Sb. by legální definici pojmu welfare mohl obsahovat i veterinární zákon, který se chovem a zdravím zvířat blíže zabývá. Jednotné zákonné vymezení by sloužilo jako interpretační vodítko v případech, kdy dochází k porušení zvířecího welfare a zároveň by začlenění tohoto pojmu do tuzemského právního řádu dodalo ochraně práv zvířat na dobré životní podmínky na důležitosti a pomohlo alespoň částečně odstranit jistou míru bagatelizace, která se může vůči důsledné ochraně práv zvířat ve společnosti vyskytovat.

Welfare zvířat představuje pojem, který je hojně a často zmiňován v zahraniční odborné literatuře pojednávající o ochraně zvířat, kde je zároveň možné najít jeho vymezení. Welfare se

¹⁹ Ustanovení § 3 písm. k) zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

²⁰ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL, ref. 9, s. 317.

²¹ Ustanovení § 12 odst.1 zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

²² Ustanovení § 3 zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

ve vztahu ke zvířeti nazývá stav, kdy jsou zajištěny nejen jeho základní fyzické potřeby (netrpí hladem, bolestí ani vyčerpáním), ale zároveň je zajištěna péče o jeho psychiku (není úzkostlivé, vystresované ani vystrašené). Cílem welfare je tedy nejenom to, aby byla zvířata chráněna proti týrání a špatnému zacházení, ale také to, aby zvíře nebylo vystavováno nadměrnému stresu a cítilo se co nejvíce spokojeně a komfortně a aby žilo co možná nejvíce přirozeným způsobem života.²³

Tématem welfare zvířat se také intenzivně zabývá Světová organizace pro zdraví zvířat, podle které tento pojem znamená „*způsob, jakým se zvíře vyrovnává s podmínkami, ve kterých žije.*“ Zvíře je v dobrém stavu welfare, pokud je (na základě vědeckých poznatků) zdravé, klidné, dobře živené, zabezpečené, schopné projevit přirozené chování a pokud netrpí nepříjemnými stavy, jako je bolest, strach a rozrušení.²⁴

Dobré životní podmínky zvířat zahrnují také prevenci nemocí a vhodnou veterinární léčbu, přístřeší, organizaci chovu, výživu, humánní zacházení a humánní porážku nebo usmrcení.²⁵

Souhrnně lze konstatovat, že welfare zvířat znamená ideální situaci, ve které je o zvíře postaráno ve všech ohledech, zvíře fyzicky prospívá, nachází se i v dobré psychické kondici a zároveň žije takovým způsobem života, jež je pro jeho druh přirozený. Welfare zvířat je zároveň nejlepším výchozím bodem pro ekonomickou výnosnost jeho chovu. Zdravé a spokojené zvíře bude i pro jeho chovatele v mnoha ohledech výhodnější. Pravděpodobnost jeho opakované a úspěšné reprodukce se zvyšuje, náklady na veterinární služby se naopak snižují, produkce živočišných produktů se optimalizuje a zároveň je dané zvíře schopné dožít se vyššího věku, tedy přinášet užitek déle než zvíře, které po psychické či fyzické stránce strádá.²⁶

Filipčík vnímá welfare zvířat jako „*komplex podmínek, které zajišťují jejich spokojenou existenci, zejména pak jejich zdraví a životní pohodu.*“²⁷

Původ myšlenek na ochranu a péči o zvířata se zrodil ve Velké Británii v 19. století, kdy se začali vyskytovat první autoři, kteří reagovali na velmi kruté zacházení se zvířaty, jež však v této době bylo považováno za normální a běžné. Tyto moderní myšlenky však zůstaly ještě

²³ DOLEŽAL, Oldřich, Miloslav BÍLEK a Jan DOLEJŠ. *Zásady welfare a nové standardy EU v chovu skotu*. Praha: Výzkumný ústav živočišné výroby, Praha-Uhřetěves, 2004. ISBN 80-86454-51-7.

²⁴ WORLD ORGANISATION FOR ANIMAL HEALTH. *Terrestrial Code*. In: World Organisation for Animal Health [online]. © 2023 [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: https://www.woah.org/en/what-we-do/standards/codes-and-manuals/terrestrial-code-online-access/?id=169&L=1&htmlfile=chaitre_aw_introduction.htm

²⁵ Tamtéž.

²⁶ DOLEŽAL, Oldřich, Miloslav BÍLEK a Jan DOLEJŠ, ref. 23.

²⁷ FILIPČÍK, Radek. *Welfare zvířat* [online]. In: Chovzvirat.cz, 2015 [cit. 2023-09-15]. Dostupné z: <https://www.chovzvirat.cz/clanek/675-welfare-zvirat/>

nějakou dobu pouze na papíře, jelikož značně předběhly svoji dobu.²⁸ V praxi byla snaha o zmírnění utrpení zvířat znatelná až během 20. století, kdy tzv. Brambellova komise průlomově konstatovala, že zvířata by měla mít možnost vstát, lehnout si, točit se, omýt se a natáhnout končetiny.²⁹

Na tyto myšlenky v roce 1993 přímo navázala Rada pro welfare hospodářských zvířat (Farm Animal Welfare Council) a formulovala těchto 5 koncepcí, jež měly zajistit welfare zvířat:

1. svoboda od žízně, hladu a podvýživy,
2. svoboda od nepohodlí,
3. svoboda od bolesti, zranění a nemoci,
4. svoboda uskutečnit normální chování,
5. svoboda od strachu a úzkosti.³⁰

Těchto pět svobod dále doplnil a rozvedl John Webster, dle kterého není prostorové hledisko pro zvíře to jediné zásadní, aby bylo dosaženo jeho spokojenosti a zdravého prospívání. Webster byl zastáncem myšlenky, že i v případě využívání zvířat pro hospodářské účely, tedy pro potřeby člověka, je nutné těmto zvířatům umožnit kvalitní a důstojný život.³¹

Na základě výše uvedeného můžeme shrnout, že welfare zvířat je poměrně nový pojem, který se v literatuře začal objevovat až během 20. století. Co je obsahem termínu životní pohody zvířat není možné zjistit z textu zákona či jiného právního předpisu, ale pouze z odborné literatury. Cílem welfare je zajistit komplexní ochranu zvířat tak, aby netrpělo jejich fyzické ani psychické zdraví a zvířata měla možnost prožít spokojený a šťastný život.

1.6. Shrnutí

Výše rozebrané pojmy týkající se tématu ochrany hospodářských zvířat nemají ve většině případů jednotnou legální definici a často nastává situace, kdy právní předpisy na daný pojem nahlíží rozdílně či v nich není jasně definován vůbec, viz výše zmíněný welfare zvířat. Může

²⁸ MÜLLEROVÁ, Hana; ČERNÝ, David a DOLEŽAL, Adam. *Kapitoly o právech zvířat: "my a oni" z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Právo - etika - společnost. Praha: Academia, 2016, s. 633-634. ISBN 978-80-200-2601-9.

²⁹ *Report of the Technical Committee to Enquire into the Welfare of Animals kept under Intensive Livestock Husbandry Systems: Presented to Parliament by the Secretary of State for Scotland and the Minister of Agriculture, Fisheries and Food by Command of Her Majesty*. Londýn, 1965. Dostupné z: <https://edepot.wur.nl/134379>

³⁰ STEJSKAL, Vojtěch a Martin LESKOVJAN, ed. *Člověk a zvíře - v zajetí či v péči?: aktuální právní a věcné otázky nakládání se zvířaty*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta v nakl. Vodňář, 2010, s. 11-12. ISBN 9788087146330.

³¹ WEBSTER, John. *Životní pohoda zvířat: kulhání k Ráji: praktický přístup k nápravě problému naší vlády nad zvířaty*. Praha: Práh, 2009, s. 10-15. ISBN 978-80-7252-264-4.

tedy nastat situace, kdy např. konkrétní druh zvířete bude předmětem ochrany jednoho právního předpisu, nikoliv však už předpisu dalšího. Za všechny je možné uvést případ bezobratlých živočichů, např. včel a pavouků, na které sice dopadá právní ochrana dle zákona o ochraně přírody a krajiny, dle zákona na ochranu zvířat proti týrání či zákona o myslivosti už však nikoliv.³² Zároveň se domnívám, že natolik klíčový pojem jako „welfare zvířat“ by měl mít jednotnou právní definici, a to v ideálním případě v zákoně na ochranu zvířat proti týrání, případně v zákoně veterinárním. Tento interpretační problém by také pomohla vyřešit alespoň částečná kodifikace ochrany zvířat, kterou jsem se ve svých úvahách *de lege ferenda* zabývala, a ve které by byly výše zmíněné pojmy přehledně vymezeny a vysvětleny. V současné době neexistuje žádná jednotná právní úprava ochrany zvířat, tedy ani jejich základních pojmů. Alespoň částečná kodifikace ochrany zvířat absentuje jak na úrovni mezinárodní, tak na úrovni evropské či unijní, ale také na úrovni vnitrostátní, což právní ochranu zvířat činí značně roztržitou a nekomplexní.³³

³² PELCOVÁ, Veronika. *Ochrana hospodářských zvířat de lege lata a de lege ferenda*. Brno, 2016. Diplomová práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity, s. 27.

³³ STEJSKAL, Vojtěch a LESKOVJAN, Martin, ed., ref. 30, s. 8-9.

2. Chov hospodářských zvířat

2.1. Úvod

Předmětem této druhé kapitoly bude chov hospodářských zvířat v tuzemsku, především z hlediska jeho právní ochrany.

V České republice bylo k datu 31.12.2022 evidováno 1 390 000 kusů skotu (hovězí dobytek – krávy, býci a telata), 1 329 000 kusů prasat a 23 764 000 kusů drůbeže (kuřata, slepice, kohouti, kachny a krůty).³⁴

Ochranu této značně rozsáhlé skupině zvířat poskytují právní normy dvojího rázu. Jednak jsou to takové normy, jež mají za cíl ochranu zvířat proti týrání, tedy zakazují či značně omezují činnosti, při kterých dochází k ubližování, bití, usmrcování nebo jinému fyzickému či psychickému strádání zvířat. Jančářová takovou právní úpravu označuje jako normy přímé ochrany zvířat. Dále se ochranou zvířat zabývají normy z oblastí, jejichž primárním cílem není ochrana zvířat jako taková, avšak jejich obsahem jsou nařízení, omezení a zákazy, které k ochraně zvířat značně přispívají. Tyto normy Jančářová popisuje jako normy nepřímé ochrany zvířat. Mezi oblasti, které předpisy nepřímé ochrany upravují, patří např. problematika zdraví zvířat (zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči), ochrana přírody a životního prostředí (zákon č. 114/992 Sb., o ochraně přírody a krajiny), myslivost a rybářství (zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti), chov zvířat a obchodování se zvířaty (zákon č. 154/2000 Sb., o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat). V této souvislosti nelze opomenout ani ochranu, jež zvířatům poskytuje trestní zákoník jako prostředek ultima ratio nebo občanský zákoník, který k ochraně zvířat svým způsobem taktéž přispívá (těžištěm ochrany nicméně zůstávají veřejnoprávní předpisy, především oblast práva životního prostředí a správního práva).³⁵

2.2. Principy právní úpravy

Než bude práce rozebírat tři základní oblasti ochrany hospodářských zvířat (chov, přepravu a usmrcování), považuji za vhodné zmínit základní teoretické principy a zásady, na nichž je právní úprava ochrany zvířat proti týrání postavena, a které poskytují klíčové interpretační a aplikační vodítko. Müllerová uvádí, že se v souvislosti s ochranou zvířat jedná především o principy následující:

- princip vysoké hodnoty zvířat a jejich vysoké ochrany,
- princip péče,

³⁴ CIESLAR, Jan. *Stavy skotu loni vzrostly, ubylo ale prasat i drůbeže* [online]. In: Český statistický úřad, 2023 [cit. 2023-09-15]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/stavy-skotu-loni-vzrostly-ubylo-ale-prasat-i-drubeze>

³⁵ JANČÁŘOVÁ, Ilona, ref. 4, s. 287-301.

- princip odpovědnosti chovatele,
- princip snižování utrpení,
- princip subsidiarity využití zvířete,
- povolovací princip,
- princip zákazu usmrcení bez zákonného důvodu.³⁶

Princip vysoké hodnoty zvířat vnímá zvířata jako důležité členy živočišné říše, kterým je člověk z pozice „vládce“ života na Zemi povinen poskytovat co největší možnou ochranu.³⁷ Tento princip je vyjádřen např. ustanovením § 494 OZ, které konstatuje, že „*živé zvíře má zvláštní význam a hodnotu již jako smysly nadaný živý tvor.*“³⁸ Dalším odrazem tohoto principu v českém právním řádu je již výše zmíněná preambule zákona na ochranu zvířat proti týrání. Z tohoto principu dále vyplývá, že zvíře jako takové má hodnotu samo o sobě, aniž by člověku muselo přinést jakýkoliv užitek. Při ochraně zvířat by tedy nemělo hrát hlavní roli to, jakým způsobem je pro člověka daný druh či jedinec přínosný a jakým způsobem je možné ho využít. K potřebě jeho ochrany stačí prostý fakt, že zvíře žije a je schopno cítit.³⁹

Princip péče primárně cílí na ochranu zvířat, jež byla člověkem ve větší či menší míře domestikována. Člověk nese plnou odpovědnost za zvířata chovaná v lidské péči, jelikož ta jsou na něm a jím poskytované péči přímo závislá. Chov zvířat by měl plně respektovat jejich přirozené potřeby a vyvažovat tak nerovné postavení člověka a zvířete, které bylo ještě zdůrazněno jeho domestikací, tedy přesunem zvířete z jeho přirozeného prostředí do prostředí kontrolovaného člověkem.⁴⁰ Tento princip promítá např. zákon o veterinární péči ve svém ustanovení §4 odst.1 písm. a), dle kterého je „*chovatel povinen chovat zvířata způsobem, v prostředí a podmínkách, které vyžadují jejich biologické potřeby, fyziologické funkce a zdravotní stav a předcházet poškození jejich zdraví.*“⁴¹

Princip odpovědnosti chovatele můžeme rozdělit na odpovědnost trestní, odpovědnost správní a v neposlední řadě na odpovědnost občanskoprávní. Tento princip umožňuje vymáhat odpovědnost v případě, kdy dojde k ohrožení nebo porušení zájmu chráněného právním řádem (zpravidla života, zdraví nebo majetku). Chovatel je tedy odpovědný nejen za stav, ve kterém se jím chovaná zvířata nachází (musí zajistit jejich odbornou péči a dodržovat zákonné

³⁶ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL, ref. 9, s. 304-310.

³⁷ JANČÁŘOVÁ, Ilona, ref. 4, s. 304.

³⁸ Ustanovení § 494 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

³⁹ JANČÁŘOVÁ, Ilona, ref. 4, s. 304.

⁴⁰ Tamtéž, s. 305.

⁴¹ Ustanovení § 4 odst. 1 písm. a) zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů.

podmínky chovu zvířat), ale zároveň je odpovědný za škodu způsobenou jím chovaným zvířetem (viz. § 2933 OZ).⁴²

Princip snižování utrpení má za cíl eliminaci nejen aktivního krutého zacházení se zvířaty, ale míří také na škodlivé omisivní jednání vůči zvířatům, jež se může projevovat nedostatečnou péčí o zvíře, nebo na jakákoliv jiná jednání, která ve svém důsledku způsobují zvířeti utrpení. Tento princip velmi úzce souvisí s principem odpovědnosti chovatele.⁴³

Princip subsidiarity využití zvířete se uplatňuje zejména v oblasti pokusů na zvířatech. Živé zvíře by mělo sloužit jako pokusné pouze za předpokladu, že není možné výsledku pokusu/zisku informací dosáhnout jakýmkoliv jiným způsobem. Zároveň je zde kladen důraz na to, aby byly prováděny pouze takové pokusy, u kterých je nutné využít co nejmenšího počtu jednotlivých zvířat, a aby byla doba a intenzita pokusu prováděného na zvířatech co možná nejnižší.⁴⁴

Tento princip je proveden v zákoně na ochranu zvířat proti týrání, konkrétně v jeho § 18a odst. 1, kde je uvedeno, že „*uživatel pokusných zvířat nesmí pokus provádět a státní orgán příslušný ke schvalování projektů pokusů nesmí pokus schválit, je-li pro dosažení žádaného výsledku dostupná jiná metoda či zkušební strategie, která nevyžaduje použití živého pokusného zvířete a která je uznána podle předpisů Evropské unie.*“⁴⁵

Povolovací princip má za cíl chránit zvířata během činností, kde je přítomné značné riziko, že daná zvířata budou vystavena utrpení. Tyto činnosti musí být předem povoleny orgánem veřejné moci a zároveň odborně posouzeny.⁴⁶

Provedení povolovacího principu je možno nalézt např. v § 15a odst. 1 zákona na ochranu zvířat proti týrání, kde je uvedeno, že „*chovat, dodávat nebo používat pokusná zvířata smí jen osoba, které bylo k těmto činnostem uděleno oprávnění.*“⁴⁷ Odstavec 2 tohoto ustanovení zároveň říká, že „*pokusy mohou být prováděny pouze ve schválených zařízeních uživatele pokusných zvířat.*“⁴⁸

Posledním principem, jež úzce souvisí s ochranou hospodářských zvířat, je princip zákazu usmrcení bez zákonného důvodu. Tento princip znamená, že člověk nemůže svévolně usmrcovat zvířata, ale naopak tak smí učinit jen v případě, kdy k jeho usmrcení má některý

⁴² JANČÁŘOVÁ, Ilona ref. 4, s. 308.

⁴³ TUHÁČEK, Miloš a Jitka JELÍNKOVÁ. *Právo životního prostředí: praktický průvodce*. Praha: Grada, 2015, s. 134. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-80-247-5464-2.

⁴⁴ JANČÁŘOVÁ, Ilona, ref. 4, s. 310.

⁴⁵ Ustanovení § 18a odst. 1 zákona č. 246/1992 Sb. na ochranu zvířat proti týrání.

⁴⁶ JANČÁŘOVÁ, Ilona, ref. 4, s. 310.

⁴⁷ Ustanovení § 15a odst. 1 zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

⁴⁸ Ustanovení § 15a odst. 2 zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

z důvodů v zákoně taxativně uvedených. Usmrcení zvířete z jakéhokoliv jiného důvodu je protiprávním jednáním. Uplatnění tohoto principu je nejčastější právě v oblasti pokusů na zvířatech, při chovu hospodářských zvířat a v oblasti myslivosti a rybářství.⁴⁹ Zákon na ochranu zvířat proti týrání výslovně zakazuje bezdůvodné usmrcení zvířete a zároveň uvádí jedenáct zákonných důvodů, kdy je usmrcení zvířete dovoleno.⁵⁰

2.3. Mlád'ata hospodářských zvířat

2.3.1. Ochrana mlád'at v zákoně na ochranu zvířat proti týrání

Chov hospodářských zvířat sleduje v naprosté většině případů jeden konkrétní cíl – získání živočišných produktů. K produkci živočišných produktů (ať už v malém, či větším měřítku) jsou zapotřebí zvířata, ze kterých člověk mléko či maso získává. Pro ekonomickou výnosnost chovu hospodářských zvířat je výhodné z každého jedince získat co největší množství živočišných produktů. Zvířata jsou tímto již od narození vytržena ze svého přirozeného prostředí, a i celý proces jejich dospívání sleduje účel, pro který jsou chována, tedy aby přinášela užitek. Z tohoto pravidla nicméně existují i v České republice výjimky, ať už se jedná o ekologické zemědělství, domácí chov hospodářských zvířat či jiné případy, kdy je i těmto zvířatům dopřán „pohodový“ způsob života.⁵¹

Tato kapitola bude rozebírat způsoby, jakými je v českém právním řádu zajištěna ochrana mlád'at hospodářských zvířat s důrazem na zakázané činnosti chovatelů ve vztahu k březím samicích a jejich mlád'atům.

Ochranu mlád'at hospodářských zvířat neupravuje jeden konkrétní zákonný ani podzákonný právní předpis, ale objevuje se útržkovitě v mnoha předpisech, jež se zabývají ochranou zvířat proti týrání, ochranou zvířat během přepravy i ochranou zvířat při jejich usmrcování.

Těžištěm vnitrostátní právní ochrany zvířat je zákon č. 246/1992 Sb., který za jeden ze způsobů týrání zvířat výslovně považuje „*zásah do průběhu porodu způsobem, který neodpovídá obtížnosti porodu, zvyšuje bolest anebo poškozuje zdraví matky i mláděte.*“⁵² Toto ustanovení míří i na časté případy nadměrné angažovanosti chovatelů, kteří se v dobré víře

⁴⁹ JANČÁŘOVÁ, Ilona, ref. 4, s. 307.

⁵⁰ Ustanovení § 5 odst. 1 a 2 zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

⁵¹ BROOM, Donald. *Welfare ve vztahu k produkci a zdraví zvířat*. In: Sborník referátů z mezinárodní konference Ochrana a pohoda hospodářských zvířat. VFU Brno, 2000, s. 14-17.

⁵² Ustanovení § 4 odst. 1 písm. l) zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

snaží samici porod usnadnit a od bolesti jí svojí intervencí ulevit, avšak svým neodborným počínáním způsobí pravý opak zamýšleného.⁵³

Zákon na ochranu zvířat proti týrání dále pamatuje na ochranu mláďat v ustanoveních upravujících způsobilost zvířat k přepravě. Zde je explicitně uvedeno, že selata ve věku do tří týdnů, jehňata mladší 7 dnů a telata mladší než deset dnů by měla být vždy přepravována pouze na vzdálenost kratší než je 100 kilometrů. Pro přepravu na vzdálenost delší než 100 km nejsou tato mláďata způsobilá vůbec.⁵⁴ Z toho mimo jiné vyplývá i to, že selata mladší 3 týdnů, jehňata mladší 1 týdne a telata mladší 10 dnů nemohou být svým chovatelem na vzdálenost delší než 100 km přepravována, ale ani předána někomu jinému, aby je přepravil.⁵⁵ Zároveň je zakázána přeprava takových mláďat savců, která ještě nebyla oddělena od své matky nebo ještě nejsou zcela samostatná při příjmu potravy a tekutin, za předpokladu, že nejsou přepravována společně se svou matkou.⁵⁶

Právní úprava tedy zakazuje přepravu (delší než 100 km) mláďat hospodářských zvířat do určitého věku, aby nedocházelo k nadměrné fyzické a psychické zátěži, jež přeprava pro čerstvě narozená mláďata bezpochyby představuje.

2.3.2. Ochrana mláďat dle vyhlášky o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat

Zákon na ochranu zvířat proti týrání dále odkazuje na prováděcí právní předpis, jež má stanovit minimální standardy pro chov hospodářských zvířat.⁵⁷ Tímto prováděcím právním předpisem je vyhláška Ministerstva zemědělství č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat. V této vyhlášce jsou nejdříve upravena pravidla a podmínky pro chov hospodářských zvířat obecně a poté se zaměřuje na zvláštní požadavky pro chov skotu, prasat, ovcí a koz, koní, oslů a jejich kříženců chovaných jako zvířata hospodářská. Dále se vyhláška zaměřuje na chov kachen, hus a krůt, nosnic (slepice kura domácího, jež jsou chovány pro produkci vajec), běžců (pštrosi, nandu pampový a emu hnědý), králíků a jelenů.⁵⁸

Na několika místech je ve vyhlášce upraven zvláštní režim a odlišné standardy pro chov březích samic a jejich mláďat, jež mají za cíl poskytnout těmto citlivým skupinám zvýšenou ochranu. Například způsob hrazení boxů, ve kterých jsou ustájena hospodářská zvířata, pomoci

⁵³ SPURNÁ, Jana a Jiří DOUSEK. *Zájmové chovy a ochrana zvířat*. Praha: LexisNexis CZ, 2004, s. 35. Kapesní příručky (LexisNexis CZ). ISBN 80-86199-88-6.

⁵⁴ Ustanovení § 8d odst. 2 písm. e) zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

⁵⁵ Ustanovení § 8d odst. 1 zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

⁵⁶ Ustanovení § 8d odst. 2 písm. f) zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

⁵⁷ Ustanovení § 12c odst. 2 zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

⁵⁸ Vyhláška č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat.

stranové zábrany nesmí za žádnou cenu poškozovat či ohrožovat život a zdraví zde ustájených mláďat.⁵⁹ Dále je již v úvodu vyhlášky explicitně zmíněna nutnost zajištění zvláštní péče těm samicím hospodářských zvířat, které jsou březí, čerstvě po porodu nebo kojící, ale také jejich mláďatům.⁶⁰ Spolu s výše zmíněným vyhláška požaduje, aby byla všechna hospodářská zvířata již od svého narození postupně navykána na lidský kontakt, přítomnost chovatele, úkony, jež s chovem přímo souvisí a na pomůcky, kterých se při chovu běžně využívá.⁶¹

Značnou pozornost vyhláška věnuje chovu telat (kategorie skotu ve věku do šesti měsíců). Podrobně popisuje, jakým způsobem má být o tele po narození postaráno a co je při jejich chovu naopak přísně zakázáno. Ihned po narození (nejpozději do 6 hodin od porodu) musí ošetřovatel zajistit, aby tele začalo přijímat mlezivo od matky, případně zajistit přísun mleziva z jiného zdroje. Zároveň má ošetřovatel povinnost zkontrolovat a zabezpečit nejen samotnou krávu, ale i právě narozené tele a poskytnout jim veškeré nutné ošetření.⁶²

Uvazování telat a nasazování náhubku je vyhláškou rovněž zakázáno. Opomenuta není ani úprava kvality a kvantity výživy, jež je telatům poskytována. Jejich strava musí obsahovat dostatek železa a vlákniny, aby bylo zajištěno dostatečné množství výživných látek potřebných pro zdravý vývoj telat. Krmení musí probíhat minimálně dvakrát denně, a to ve stejnou dobu jako jsou krmena dalších telata ze stáda, pakliže není k dispozici automatický krmný systém nebo jiný způsob, který telatům umožňuje nasycení v průběhu celého dne dle vlastní potřeby. Čerstvá voda musí být neustále k dispozici všem nemocným telatům a za horkého počasí všem telatům bez výjimky.⁶³

Vyhláška dále udává minimální velikost individuálních kotců, aby ustájená telata nemusela stát skrčená, shrbená, případně jinak nadměrně stísněná. Zároveň musí stěny mezi jednotlivými kotci obsahovat otvory, aby telata mohla vidět ostatní členy stáda a neměla pocit, že jsou v kotcích ustájena zcela sama. Výjimka je udělena pro telata, jež jsou v kotcích spolu se svými matkami z důvodu kojení, a pro nemocné jedince, kteří jsou od ostatních telat záměrně izolováni. Pokud je tele starší než osm týdnů, není dovoleno jeho držení v individuálním kotci

⁵⁹ Ustanovení § 1b odst. 3 vyhlášky č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat.

⁶⁰ Ustanovení § 1c písm. b) vyhlášky č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat.

⁶¹ Ustanovení § 1c písm. a) vyhlášky č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat.

⁶² Ustanovení § 2 odst. 1 písm. a) vyhlášky č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat.

⁶³ Ustanovení § 2 odst. 1 písm. b) až e) vyhlášky č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat.

vůbec, pakliže se nejedná o tele chované se svou matkou, která ho kojí, a tele, které dle názoru veterináře vyžaduje izolaci a individuální péči.⁶⁴

Vyhláška upravuje i takové technické detaily, jako je způsob osvětlení kotců, ve kterých jsou telata chována. Pakliže není ve stájích volný přístup přirozeného světla, musí být zajištěno dostatečné množství světla umělého, a to mezi 9 a 17 hodinou v intenzitě, jež by odpovídala dennímu světlu. Ve stájích a boxech, kde jsou telata ustájena, musí být na zemi vhodná podestýlka, obzvláště pokud se v těchto prostorech vyskytují telata mladší dvou týdnů a telata v izolaci. Telata, jež jsou chována ve venkovních prostorech musí být svým chovatelem nebo jím pověřenou osobou alespoň jedenkrát denně řádně kontrolována. Ještě přísnější režim vyhláška stanovuje pro telata chovaná v budovách. Tehdy je nutné zajistit, aby byla telata kontrolována alespoň dvakrát denně. Prostory, ve kterých jsou telata chována, stejně jako nástroje a pomůcky, jež se při jejich chovu používají, musí být udržovány v dostatečné čistotě a musí docházet k jejich adekvátní dezinfekci, aby se předešlo šíření infekce a zápachu i usídlení patogenních organismů. Podlahy těchto prostor musí být pevné, rovné, stabilní a hladké, aby telata v nich ustájená nezažívala během odpočinku či stání útrapy a aby nedošlo k jejich poranění. Zároveň je povinností chovatele telat, aby podlahy v boxech, kotcích a stájích neklouzaly, neboť by si telata na takovém povrchu mohla nedopatřením snadno způsobit zranění.⁶⁵ Závěrečné ustanovení vyhlášky, v části týkající se ochrany mláďat skotu, zakazuje využití poháněcích nástrojů s elektrickým výbojem.⁶⁶

Vyhláška pamatuje i na ochranu prasat, pod kterou spadá speciální ochrana jejich mláďat – selat. Seletem se rozumí prase ve věku od narození po jeho odstavení (přerušeni příjmu mléka od matky a začátek příjmu pevné stravy od chovatele). Odstavení selat probíhá nejdříve 28. den od porodu. Dřívější odstavení selat zakazuje až na výjimky evropská směrnice. Speciální ochranný režim se tedy vztahuje na taková mláďata prasat, která se nacházejí v rozmezí od narození do 28 dní. Stejně jako u ochrany telat, ochrana selat je zaměřena na minimální požadavky pro prostor, ve kterém jsou chována, a to především na jeho velikost a vhodnou podestýlku. Vyhláška dále pamatuje i na situaci chladných venkovních teplot požadavkem na zabezpečení dostatečného tepla pro potřeby selat, které však nesmí škodit prasnici.⁶⁷

⁶⁴ Ustanovení § 2 odst. 1 písm. f) až h) vyhlášky č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat.

⁶⁵ Ustanovení § 2 odst. 1 písm. i) až m) vyhlášky č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat.

⁶⁶ Ustanovení § 2 odst. 1 písm. n) vyhlášky č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat.

⁶⁷ Ustanovení § 3 odst. 16 písm. a) až d) vyhlášky č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat.

Na podobném principu jako úprava ochrany telat a selat je koncipována i ochrana mlád'at králíků. Vyhláška zakazuje odstavení mlád'at králíků dříve než po 28 dnech od porodu, přičemž toto pravidlo platí, na rozdíl od úpravy odstavení selat, bezvýjimečně. Samice králíků s mlád'aty musí mít možnost pomocí svých smyslů (zrakem, sluchem i čichem) vnímat ostatní příslušníky svého druhu. Jako poslední ustanovení vyhlášky o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat, jež se zaměřuje na mlád'ata a jejich matky, je třeba zmínit zajímavou povinnost chovatele, a to zajistit, aby kojící samice králíka měla dostatek prostoru, jež jí umožňuje vzdálení se od svých králičích mlád'at.⁶⁸

2.4. Živočišná výroba

2.4.1. Úvod a základní pojmy

Předtím, než se bude práce zabývat právními aspekty živočišné výroby ve spojitosti s ochranou hospodářských zvířat, považují za vhodné nejdříve vymezit, co přesně se rozumí živočišným produktem, tedy produktem živočišné výroby. Na tuto otázku nalezneme odpověď ve veterinárním zákoně, který vymezuje živočišné produkty jako „suroviny živočišného původu, a to všechny části těl zvířat, zejména maso, vnitřnosti, tuky, kůže, kosti, krev, žlázy s vnitřní sekrecí, rohy, parohy, paznehty, kopyta, vlna, srst, peří, také mléko, vejce, med, mateří kašička a včelí vosk, jakož i výrobky z těchto surovin, které jsou určeny k výživě lidí a zvířat.“⁶⁹

Právní úpravu ochrany hospodářských zvířat z hlediska živočišné výroby je možné obecně rozdělit na dva směry, jež sledují dva různé cíle. Do té první patří právní předpisy, jež závazně deklarují minimální životní podmínky chovu hospodářských zvířat s cílem tato zvířata ušetřit nadměrnému utrpení a zajistit jim příznivé životní podmínky. Zjednodušeně by se dalo říci, že tyto předpisy mají za cíl zabránit nevhodnému zacházení s hospodářskými zvířaty. Kromě zákona na ochranu zvířat proti týrání a jeho prováděcích vyhlášek sem spadají např. předpisy veterinární a hygienické. Tento směr tedy dbá primárně na ochranu hospodářských zvířat, v jejímž nepřímém důsledku dochází i ke zlepšení kvality živočišných produktů. Zjednodušeně řečeno – zdravá kráva, která žije v podmínkách, jež jsou příznivé a vhodné pro tento druh zvířat, bude produkovat více kvalitního mléka než kráva, která je nemocná, nebo je chovaná v nevhodných či nevyhovujících podmínkách.⁷⁰

⁶⁸ Ustanovení § 13 odst. 5 až 7 vyhlášky č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat.

⁶⁹ Ustanovení § 3 odst. 1 písm. m) zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů.

⁷⁰ PELCOVÁ, Veronika, ref. 32, s. 11.

Druhý směr právní úpravy míří primárně na bezpečnost a nezávadnost živočišných produktů pro člověka a jeho zdraví. Chráněným objektem právní úpravy je zde život a zdraví lidí, nikoliv zvířat, nicméně k ochraně producentů živočišné výroby, tedy samotných hospodářských zvířat, zde přesto dochází, i když pouze zprostředkovaně. Prameny těchto právních předpisů je možné nalézt především v unijním právu. Těžiště vnitrostátní právní úpravy živočišné výroby pak představuje veterinární zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči, ve znění pozdějších předpisů.⁷¹

2.4.2. Prameny právní úpravy živočišné výroby

Právní rámec živočišné výroby tvoří především již výše zmíněný veterinární zákon. Tento zákon se zabývá jednak péčí o zvířata a jejich ochranou, zároveň však také upravuje a vymezuje pravidla zdravotní nezávadnosti živočišných produktů a krmiv. Zákon o veterinární péči zároveň implementuje relevantní legislativu Evropské unie a stanoví požadavky týkající se péče o zvířata a živočišné produkty. Dále upravuje práva a povinnosti jednotlivců i právnických osob spolu s organizací, pravomocí a působností státních orgánů v oblasti veterinární péče, a také určité odborné veterinární činnosti a způsoby jejich provádění.⁷²

Vybrané dílčí aspekty živočišné výroby dále upravuje např. zákon č. 154/2000 Sb., o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat, zákon č. 91/1996 Sb., o krmivech, a nařízení ES č. 1069/2009 o vedlejších živočišných produktech.

Základní požadavky na živočišné produkty najdeme, jak již bylo zmíněno výše, ve veterinárním zákoně, jehož vůdčí idejí je nejen to, aby se ke spotřebitelům dostaly pouze takové produkty, které jsou pro člověka bezpečné a pro jeho zdraví nezávadné, ale také aby živočišné produkty nebyly zdrojem šíření onemocnění nebo nálezů přenosných ze zvířat na člověka, případně mezi zvířaty navzájem.⁷³

Další požadavky na živočišné produkty jsou uvedené v prováděcích předpisech, např. ve vyhlášce č. 289/2007 Sb., o veterinárních a hygienických požadavcích na živočišné produkty, které nejsou upraveny přímo použitelnými předpisy Evropských společenství, či ve vyhlášce č. 291/2003 Sb., o zákazu podávání některých látek zvířatům, jejichž produkty jsou určeny k výživě lidí, a o sledování (monitoringu) přítomnosti nepovolených látek, reziduí a látek kontaminujících, pro něž by živočišné produkty mohly být škodlivé pro zdraví lidí, u zvířat a v

⁷¹ Ustanovení § 13 odst. 5 až 7 vyhlášky č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat.

⁷² Ustanovení § 1 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů.

⁷³ Hlava III. zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů.

jejich produktech.⁷⁴ Výchozím bodem unijní úpravy živočišných produktů je přímo použitelné Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 178/2002 ze dne 28. ledna 2002, kterým se stanoví obecné zásady a požadavky potravinového práva, zřizuje se Evropský úřad pro bezpečnost potravin a stanoví postupy týkající se bezpečnosti potravin.⁷⁵

2.4.3. Zdraví zvířat a zdravotní nezávadnost živočišných produktů

Jak již bylo nastíněno v úvodu této podkapitoly, právní úprava živočišné výroby sleduje dva hlavní cíle. Tím prvním je ochrana zdraví zvířat, tím druhým je zdravotní nezávadnost živočišných produktů pro konečného spotřebitele, tedy pro člověka. Tato oblast zemědělského práva úzce souvisí i s potravinářským právem.⁷⁶

Veterinární zákon ve vztahu ke zdraví zvířat a jeho ochraně obsahuje celou řadu povinností, zákazů a omezení, jejichž adresáty jsou především chovatelé, ale také veterinární odborníci, veterinární lékaři a další osoby. Orgánem státní správy, jež dohlíží na dodržování veterinárních norem, je Státní veterinární správa, která tak činí skrze svoje krajské pobočky.⁷⁷

Chovatel hospodářských zvířat je odpovědný za vhodné prostředí a takové podmínky chovu zvířat, které respektují jejich biologické potřeby, fyziologii a zdravotní stav. Chovatel musí dále dbát na zdraví zvířat, monitorovat jejich stav a v případě potřeby jim poskytovat první pomoc a odbornou veterinární péči. Také je povinen zabránit šíření nemocí a infekcí mezi zvířaty a léčiva, jež jsou vázána na předpis, zvířatům podávat pouze podle pokynů veterinárního lékaře.⁷⁸

Chovatel hospodářských zvířat je mimo výše uvedené dále povinen zajistit odpovídající úroveň čištění, dezinfekce, dezinfekce a deratizace stájí, dalších prostorů a zařízení, kde jsou zvířata chována, a též provádět čištění a dezinfekci technologických zařízení, dopravních prostředků, strojů, nástrojů, náradí, pracovních pomůcek a dalších předmětů, které přichází do kontaktu se zvířaty, přičemž rozsah těchto opatření by měl odpovídat specifikům druhu chovaných zvířat a způsobu jejich chovu.⁷⁹

⁷⁴ DAMOHORSKÝ, Milan; MÜLLEROVÁ, Hana; SMOLEK, Martin a SNOPOKOVÁ, Tereza. *Zemědělské právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, s. 51. ISBN 978-80-7380-584-5.

⁷⁵ SKŘIVÁNKOVÁ, Marcela. *Veterinární zákon*. Praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 105. ISBN 9788075983985.

⁷⁶ DAMOHORSKÝ, Milan, Hana MÜLLEROVÁ, Martin SMOLEK a Tereza SNOPOKOVÁ, ref. 74.

⁷⁷ Ustanovení § 22 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů.

⁷⁸ Ustanovení § 4 odst. 1 písm. a) až e) zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů.

⁷⁹ Ustanovení § 5 odst. 1 písm. a) zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů.

Katalog povinností chovatelů obsažený ve veterinárním zákoně má za cíl předcházet nežádoucím situacím jako je šíření různých nemocí a infekcí, jež mohou ve svém důsledku ohrozit nejen zvířata samotná, ale také zdravotní nezávadnost živočišných produktů.⁸⁰

Právní rámec zajištění zdravotní nezávadnosti živočišných produktů vymezuje, jak již bylo výše zmíněno, veterinární zákon, konkrétně jeho hlava třetí. Co musí všechny živočišné produkty splňovat vymezuje jeho § 18, dle kterého je nezbytné, aby veškeré živočišné produkty splňovaly požadavky na jejich výrobu, zpracování, skladování, přepravu a uvádění na trh, jak je stanoveno zákonem o veterinární péči, zákonem č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích, a příslušnými předpisy Evropské unie.⁸¹

Mimo to musí všechny produkty živočišného původu splňovat zdravotní a bezpečnostní standardy, aby nemohlo dojít k ohrožení zdravotního stavu lidí a zvířat. Je také nezbytně nutné, aby produkty živočišné výroby nebyly potenciálním zdrojem šíření infekcí a nemocí mezi zvířaty a lidmi.⁸²

Ve světle výše uvedeného můžeme shrnout, že právní úprava živočišné výroby je nesmírně rozsáhlá, vychází z unijního práva a těžištěm vnitrostátní úpravy je veterinární zákon. Předmětem úpravy této oblasti, jež úzce souvisí s potravinářským právem, je celý proces živočišné produkce od kontroly zdravotního stavu zvířat přes výrobu živočišných produktů, jejich zpracování, přepravu, skladování až po samotné uvádění produktů na trh, kde se dostanou ke konečným spotřebitelům – lidem.

2.5. Ochrana pohody zvířat

Ochranou pohody zvířat neboli jejich welfare nezabývá jeden kodifikovaný právní předpis, jež by upravoval všechny dílčí aspekty problematiky ochrany zvířat, namísto toho je úprava zakotvena v celé řadě právních předpisů, jež mají různou právní sílu (mezinárodní smlouvy, evropská nařízení a směrnice, zákony i podzákoné právní předpisy) a zároveň systematicky spadají pod různá právní odvětví (např. právo životního prostředí, správní právo, evropské právo, trestní právo).⁸³

2.5.1. Mezinárodní právní úprava

⁸⁰ ŠUBRTOVÁ, Nikola. *Právní úprava veterinární péče*. Praha, 2014, s. 30-34. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Právnická fakulta.

⁸¹ Ustanovení § 18 odst. 1 písm. a) zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů.

⁸² Ustanovení § 18 odst. 1 písm. b) zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů.

⁸³ DAMOHORSKÝ, Milan, HANA MÜLLEROVÁ, MARTIN SMOLEK a TEREZA SNOPKOVÁ, ref. 74, s. 42–43.

Ochranu welfare hospodářských zvířat na mezinárodní úrovni upravuje hned několik regionálních dohod, jejichž přijetí iniciovala především Rada Evropy. První vlašťovkou v právní ochraně hospodářských zvířat se stala Evropská dohoda o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely. Tato dohoda byla přijata na úrovni Rady Evropy dne 10. března 1976 ve Štrasburku s platností od 10. září roku 1978. Na území České republiky však tato dohoda vešla v platnost až v březnu roku 1999.⁸⁴ Tato mezinárodní úmluva obsahuje pouze 18 článků, což ji, na rozdíl od vnitrostátní úpravy problematiky welfare zvířat, činí spíše velmi stručným morálním apelem na jednotlivé signatářské státy než přímým a vynutitelným prostředkem ochrany hospodářských zvířat. Dohoda upravuje problematiku výživy hospodářských zvířat, jejich ošetřování a ustájení a zároveň při Radě Evropy zřizuje stálý výbor, jehož úkolem je vypracování a přijímání doporučení adresované smluvním stranám této dohody. Tato doporučení se týkají vždy jednoho určitého druhu zvířete (např. skotu, ovcí či koz). Stálý výbor dále plní i konzultativní funkci.⁸⁵ Dohoda se vztahuje především na ta hospodářská zvířata, která se nacházejí v moderních systémech intenzivních chovů, kterými se pro účely této dohody rozumí takové chovy, jež „*používají především technických zařízení využívaných hlavně pomocí automatických mechanismů.*“⁸⁶ Články 3 až 7 vymezují zásady dobrého stavu zvířat, které jsou všechny smluvní strany povinny uplatňovat. Dohoda nicméně neobsahuje žádné sankce za porušení těchto zásad.⁸⁷

Mezi hlavní zásady patří požadavek na vhodné ustájení, výživu a ošetřování jednotlivých zvířat, které odpovídají jeho potřebám a zároveň odráží získané zkušenosti a vědecké poznatky z této oblasti.⁸⁸ Zvířata chovaná v moderních systémech intenzivních chovů vyžadují kontrolu svého zdravotního stavu a kondice alespoň jednou denně. Spolu s každodenní kontrolou hospodářských zvířat musí být podrobné prohlídce podrobena i technická zařízení užívaná v moderních systémech intenzivních chovů.⁸⁹ Další zásady upravují volnost pohybu zvířat a jeho omezování, světelné, teplotní, hlukové a jiné podmínky okolí zvířat, způsob krmení a obsah krmiv a tekutin.⁹⁰ Je tedy možné stručně shrnout, že výše uvedená dohoda má spíše rámcový a proklamační charakter, jelikož neobsahuje žádné sankce za její porušení ani jiné mechanismy, jež by umožnily kontrolu dodržování jejího obsahu.

⁸⁴ Evropská dohoda o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely ze dne 10. března 1976, v ČR vyhlášená jako Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 21/2000 Sb. m. s.

⁸⁵ MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL, ref. 9, s. 157.

⁸⁶ Čl. 1 Evropské dohody o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely.

⁸⁷ Čl. 2 Evropské dohody o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely.

⁸⁸ Čl. 3 Evropské dohody o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely.

⁸⁹ Čl. 7 Evropské dohody o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely.

⁹⁰ Čl. 4-6 Evropské dohody o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely.

Na úrovni Rady Evropy byly kromě Evropské dohody o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely přijaty ještě Evropská dohoda o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě a Evropská dohoda o ochraně jatečných zvířat, o kterých bude více pojednáno v dalších kapitolách týkající se přepravy a usmrcování hospodářských zvířat.⁹¹

2.5.2. Unijní právní úprava

V členských státech Evropské unie je pro hospodářské účely chováno značné množství zvířat, aby byla uspokojena poptávka po živočišných produktech. Ke konci roku 2022 se dle statistik Eurostatu jednalo o přesně 134 milionů prasat, 75 milionů kusů skotu, 59 milionů ovcí a 11 milionů koz.⁹² Úkolem unijního práva je zajistit těmto zvířatům, na které je již pohlíženo jako na vnímající bytosti, příznivé životní podmínky. Tato idea je zakotvena v čl. 13 Smlouvy o fungování Evropské unie, jakožto hlavního pramene primárního práva EU. Tento článek dále požaduje, aby všechny členské státy „*při stanovování a provádění politik Unie v oblastech zemědělství, rybolovu, dopravy, vnitřního trhu, výzkumu a technologického rozvoje a vesmíru zohlednili plně požadavky na dobré životní podmínky zvířat, a přitom zohlednili právní nebo správní předpisy a zvyklosti členských států spojené zejména s náboženskými obřady, kulturními tradicemi a regionálním dědictvím.*“⁹³

Těžiště unijní úpravy welfare hospodářských zvířat se však nachází v pramenech sekundárních, především v jednotlivých evropských směrniciích. Základní a zároveň velmi stručnou směrnicí, která se zabývá obecnou ochranou hospodářských zvířat, je Směrnice Rady 98/58/ES ze dne 20. července 1998, o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely. Tato směrnice obsahuje pouze 12 článků a jejím hlavním úkolem je sjednocení úpravy životních podmínek hospodářských zvířat ve všech členských státech EU, což má vést k řádnému fungování trhu se zvířaty.⁹⁴ Na začátku směrnice je vymezeno, na jaká zvířata se úprava vztahuje, a to „*na jakákoli zvířata (včetně ryb, plazů nebo obojživelníků) chovaná nebo držená pro výrobu potravin, vlny, kůže nebo kožešin nebo pro jiné hospodářské účely.*“⁹⁵ Definičním znakem hospodářského zvířete je tedy dle této směrnice účel, pro který je zvíře chováno, samotný druh zvířete zde nehraje roli.

⁹¹ STEJSKAL, Vojtěch a Martin LESKOVJAN, ref. 30, s. 11-12.

⁹² *EU livestock population continued to decline in 2022*. In: Eurostat [online]. 2023 [cit. 2023-09-15]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20230322-1#:~:text=The%20EU%20has%20a%20sizeable,population%2C%20published%20today%20by%20Eurostat>

⁹³ Čl. 13 Konsolidovaného znění Smlouvy o fungování Evropské unie.

⁹⁴ Směrnice Rady 98/58/ES ze dne 20. července 1998 o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely

⁹⁵ Čl. 2 odst. 1 směrnice Rady 98/58/ES ze dne 20. července 1998 o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely.

Zároveň směrnice jasně vymezuje, na jaká zvířata se její úprava nevztahuje, tedy jaká zvířata jsou z její působnosti vyňata. Jedná se především o „*volně žijící zvířata, zvířata chovaná pro účast v soutěžích, na výstavách, na kulturních nebo sportovních akcích či činnostech, pokusná nebo laboratorní zvířata a o bezobratlé živočichy.*“⁹⁶

Samotná úprava welfare zvířat je také poměrně stručná. Dle směrnice jsou členské státy pouze povinné zajistit, aby vlastníci nebo držitelé zvířat přijali veškerá vhodná opatření, kterými zabezpečí dobré životní podmínky jimi chovaných zvířat a kterými minimalizují jejich utrpení, bolest a poškození.⁹⁷

Dále směrnice požaduje, aby životní podmínky hospodářských zvířat odpovídaly ustanovením v příloze. Daná příloha směrnice poté obsahuje obecné požadavky na personál, kontroly, vedení záznamů o zvířatech, volnost pohybu, budovy a ustájení, krmivo, vodu a jiné látky, způsoby chovu a úpravy vzhledu zvířat.⁹⁸ Ve směrnici je dále odkazováno na výše zmíněnou Evropskou úmluvu o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely (sama Evropská unie je její smluvní stranou) s požadavkem, aby Komise předložila Radě veškeré nezbytné návrhy, jež zajistí její jednotné provedení.⁹⁹

Kromě této směrnice existují i jiné, které se však nezabývají ochranou welfare hospodářských zvířat obecně, ale zaměřují se pouze na konkrétní zvířecí druhy a jejich ochranu. Mezi nejdůležitější směrnice v této oblasti patří Směrnice Rady 2008/120/ES ze dne 18. prosince 2008, kterou se stanoví minimální požadavky pro ochranu prasat, Směrnice Rady 2008/119/ES ze dne 18. prosince 2008, kterou se stanoví minimální požadavky pro ochranu telat, Směrnice Rady 2007/43/ES ze dne 28. června 2007, o minimálních pravidlech pro ochranu kuřat chovaných na maso, a v neposlední řadě i Směrnice Rady 1999/74/ES ze dne 19. července 1999, kterou se stanoví minimální požadavky na ochranu nosnic.¹⁰⁰

Kromě značného množství směrnic je ochrana welfare hospodářských zvířat řešena i pomocí evropských nařízení, která jsou však na rozdíl od směrnic přímo účinná a není již třeba jejich implementace do jednotlivých vnitrostátních úprav členských států. Za zmínku stojí zejména Nařízení Rady (ES) č. 1099/2009 ze dne 24. září 2009 o ochraně zvířat při usmrcování.

⁹⁶ Čl. 1 odst. 2 směrnice Rady 98/58/ES ze dne 20. července 1998 o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely.

⁹⁷ Čl. 3 směrnice Rady 98/58/ES ze dne 20. července 1998 o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely.

⁹⁸ Čl. 4 směrnice Rady 98/58/ES ze dne 20. července 1998 o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely.

⁹⁹ Čl. 5 směrnice Rady 98/58/ES ze dne 20. července 1998 o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely.

¹⁰⁰ GLOBAL ANIMAL LAW GAL ASSOCIATION. *Animal Welfare legislation at European level* [online]. In: Global Animal Law GAL Association. [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: <https://www.globalanimallaw.org/database/europe.html>

Toto nařízení bude v práci podrobněji rozebráno v kapitole věnující se porážení a usmrcování hospodářských zvířat.¹⁰¹

2.6. Kastrace a sterilizace hospodářských zvířat

Domestikace zvířat člověkem do značné míry ovlivnila jejich přirozené vzorce chování, rozmnožování nevyjímaje. Pro chov hospodářských zvířat je schopnost rozmnožování klíčová, nicméně existují i případy, kdy se chovatel snaží tuto vlastnost změnit. Kastrací se rozumí odstranění pohlavních žláz zvířete – u samic vaječníků samotných nebo vaječníků i dělohy, u samců odstranění varlat. Jedná se tedy o postup, jež má zamezit další reprodukci zvířete po kastračním zákroku. Nejčastějším důvodem kastrace hospodářských zvířat bývá odstranění samčího pachu masa, u již dospělých jedinců. Dalším důvodem potřeby zvíře kastrovat může být doporučení veterinárního lékaře, jelikož si to žádá zdravotní stav daného zvířete. Sterilizací se u samic rozumí podvázání nebo odstranění vejcovodu a u samců přerušení chámovodů. Produkce pohlavních hormonů není sterilizací nijak ovlivněna a zároveň zvířata nechrání před zánětem pohlavního ústrojí či před rakovinou.¹⁰²

Kastrace představuje značný zásah do přirozených vlastností zvířete. Zákon na ochranu zvířat proti týrání jasně a zřetelně vymezuje, z jakých důvodů a jakým způsobem je možné kastraci u zvířat provádět (sterilizace není v tomto zákoně explicitně zmíněna). Kastrace z jiných, než zákonem taxativně uvedených důvodů naplňuje znaky protiprávního jednání a lze ji považovat za týrání zvířat.¹⁰³

Provádění takových chirurgických zákroků na zvířatech, jimiž se mění vzhled a vlastnosti zvířat (jednou z těchto vlastností je myšleno i rozmnožování), zákon výslovně zakazuje, to platí i v případě, že by zvíře bylo v částečné nebo celkové anestezii nebo bylo použito bolest tlumících prostředků či jiných obdobných metod. Chirurgický zákrok, při kterém je provedena kastrace zvířete, je zakázán, pakliže zákon na ochranu zvířat proti týrání nestanoví jinak.¹⁰⁴

Těmito výjimkami jsou opět taxativně uvedené případy, mezi které patří „*kastrace samců mladších 7 dnů u prasat, skotu, ovcí nebo koz, kteří netrpí anatomickou vadou pohlavních orgánů.*“ V tomto případě je nicméně nutné, aby chirurgický zákrok prováděla odborně

¹⁰¹ Nařízení Rady (ES) č. 1099/2009 ze dne 24. září 2009, o ochraně zvířat při usmrcování.

¹⁰² CHALOUPEK, P. a P. DOLEŽALOVÁ. *Kastrace zvířat z pohledu právních předpisů*. Veterinářství. 2022, 72(11), s. 661-662.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ Ustanovení § 4 odst. 1 písm. g) zákona na ochranu zvířat proti týrání.

způsobitelná osoba. Ke znečitlivění zvířete zde dle zákona dojít nemusí. Pakliže by byl samec starší než 7 dnů, je možné jeho kastraci provádět pouze za použití anestezie.¹⁰⁵

Souhrnně je možné na základě výše uvedeného konstatovat následující. Úkon kastrace zasahuje do přirozených reprodukčních vlastností zvířat, a proto je všeobecně považován za velmi vážný zákrok. Zákon na ochranu zvířat proti týrání tento úkon výrazně a velmi striktně reguluje. Existují však výjimky pro určité druhy zejména hospodářských zvířat, u kterých je kastrování výslovně povoleno, avšak pouze za dodržení zákonem stanovených podmínek.¹⁰⁶ Otázkou zůstává, zdali by z důvodu ochrany a péče o hospodářská zvířata neměly být podmínky kastrace a sterilizace ještě přísnější, než jaké v současné době jsou. Z hlediska welfare zvířat je zdaleka nejvhodnější neprovádět kastraci samců vůbec. Zvláště za předpokladu, kdy v současné době existují způsoby, jak se nežádoucím pachům samců vyhnout i bez provedení kastrace.¹⁰⁷

2.7. Iniciativy k zákazu klecových chovů

V České republice je v současné době chováno přibližně 5 400 000 hospodářských zvířat v klecových chovech. Dle statistiky organizace Compassion for farming jde o 65 % všech hospodářských zvířat chovaných na našem území.¹⁰⁸ Na tuto smutnou skutečnost reagují a změny požadují nejen ochránci zvířat a aktivistické organizace, ale v nedávné době zareagovala a svůj postoj vyjádřila i široká veřejnost. Průzkum Eurobarometru dokonce ukázal, že si 85 % občanů ČR přeje pro zvířata lepší podmínky, než v jakých se v současné době nachází.¹⁰⁹

Občanská iniciativa „Konec doby klecové“, jež má za cíl úplný zákaz klecových chovů prasnic, telat, králíků, slepic, křepelek, hus a kachen ve státech Evropské unie do konce roku 2027, posbírala přes jeden milion podpisů. V České republice tuto petici podepsalo přibližně 50 000 občanů. V reakci na tuto občanskou iniciativu se zákazem klecových chovů do konce roku 2027 začal zabývat Evropský parlament. Drtivou většinou 558 poslanců bylo přijato usnesení, které požaduje, aby Evropská komise změnila stávající právní úpravu a aby došlo k postupnému přechodu na úplný zákaz klecových chovů hospodářských zvířat. Rovněž se požaduje, aby byl na unijní úrovni přijat zákaz dovozu těch živočišných produktů, které pochází

¹⁰⁵ Ustanovení § 7 odst. 3 písm. a) a 4 zákona na ochranu zvířat proti týrání.

¹⁰⁶ CHALOUPEK, P. a P. DOLEŽALOVÁ. *Kastrace zvířat z pohledu právních předpisů*. Veterinářství. 2022, 72(11), 661-662.

¹⁰⁷ CENTRUM INFORMAČNÍCH TECHNOLOGIÍ VETERINÁRNÍ UNIVERZITY BRNO. *Prasata: Reprodukce* [online]. 2019 [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: <https://cit.vfu.cz/nz/NHZ/reprodukce-prasata.html>

¹⁰⁸ *Jak se přibližujeme k bezklecové Evropě?* In: Compassion in World Farming [online]. 2023 [cit. 2023-09-15]. Dostupné z: <https://www.ciwf.cz/nase-kampane/konec-doby-klecove/jak-se-priblizujeme-k-bezklecove-evrope/>

¹⁰⁹ *Attitudes of Europeans towards Animal Welfare*. In: Special Eurobarometer 442 [online]. Evropská komise, 2016, pozn. 6 [cit. 2023-09-15]. ISBN 978-92-79-56878-7. Dostupné z: doi:10.2875/884639

ze zemí mimo EU, jež nedodržují budoucí bezklecové normy. V neposlední řadě europoslanci vyzvali k vytvoření vhodných pobídek a finančních programů, jež zemědělcům pomůžou s přechodem na alternativní systémy chovu hospodářských zvířat.^{110,111} Ve světle výše uvedeného se Evropská komise v červnu roku 2021 zavázala k předložení legislativního návrhu na zrušení klecových chovů ve všech státech Evropské unie.¹¹²

V současné době však přijalo pouze několik málo států EU právní normy, jež zacházejí v ochraně hospodářských zvířat nad rámec toho, co požaduje evropská legislativa. Mezi tyto státy patří Rakousko, Lucembursko, Spolková republika Německo a Česká republika.¹¹³

Především v důsledku tlaku široké veřejnosti a nepolevujícím snahám ochránců zvířat byla v září roku 2020 přijata novela zákona na ochranu zvířat proti týrání, jež od roku 2027 zakazuje na našem území chov nosnic (*slepice druhu Gallus gallus, které dosáhly snáškové zralosti a jsou chovány pro produkci vajec nezamýšlených k vylíhnutí*)¹¹⁴ v klecových chovech.¹¹⁵ V případě porušení tohoto zákazu se chovatel dopustí přestupku, za který mu může být uložena pokuta až do výše 400 tisíc Kč.¹¹⁶

V Evropské unii není v současné době žádný konkrétní legislativní návrh, jež by stanovoval pro chov nosnic ve všech členských státech EU stejná pravidla, která budou od roku 2027 platit v ČR. Současná unijní úprava chovu drůbeže pouze požaduje, aby měla každá slepice chovaná v tzv. obohacené kleci k dispozici alespoň 600 cm² čisté plochy, hnízdo, stelivo, které slepici umožňuje klovaní a hrabání, a hřady (obdobu bidýlka) o délce alespoň 15 cm.¹¹⁷

Souhrnně můžeme konstatovat, že problematika chovu hospodářských zvířat v klecích nenechává chladnou většinou společnost, chovatele, ochránce zvířat a v poslední době ani orgány Evropské unie, potažmo zákonodárny sbor ČR. Zjednodušeně řečeno se jedná o boj mezi dobrými životními podmínkami zvířat a ekonomickým ziskem, jež jde ruku v ruce se

¹¹⁰ *Evropský parlament drtivou většinou podpořil Konec doby klecové* [online]. In: Ekolist.cz. 2021 [cit. 2023-09-15]. Dostupné z: <https://ekolist.cz/cz/zelena-domacnost/zpravy-zd/evropsky-parlament-drtivou-vetsinou-podporil-konec-doby-klecove>

¹¹¹ *Konec doby klecové* [online]. In: Compassion in World Farming. [cit. 2023-09-15]. Dostupné z: <https://www.ciwf.cz/nase-kampane/konec-doby-klecove/#:~:text=V%20roce%202020%20byl%20v,%2C%20kr%C3%A1%20C%ADci%2C%20k%C5%99epelky%20%C4%8Di%20telata>

¹¹² Tamtéž.

¹¹³ PRÝMAS, Lukáš. *Evropa "si posvítí" na životní podmínky zvířat* [online]. In: Náš chov. 2023 [cit. 2023-09-15]. Dostupné z: <https://naschov.cz/evropa-si-posviti-na-zivotni-podminky-zvirat/>

¹¹⁴ Čl. 2 odst. 2 písm. a) Směrnice Rady 1999/74/ES ze dne 19. července 1999, kterou se stanoví minimální požadavky na ochranu nosnic.

¹¹⁵ Čl. I bod 40 zákona č. 501/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

¹¹⁶ Čl. I bod 133 zákona č. 501/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

¹¹⁷ Čl. 6 odst. 1 Směrnice Rady 1999/74/ES ze dne 19. července 1999, kterou se stanoví minimální požadavky na ochranu nosnic.

snadnějším provozem chovů. Novelu zákona na ochranu zvířat proti týrání, jež od roku 2027 zakazuje chov nosnic v klecích, lze hodnotit převážně kladně, zároveň se stala první legislativní vlašťovkou, která vzlétla z hejna občanských návrhů a iniciativ snažících se zmírnit utrpení hospodářských zvířat, jež jsou prozatím vnímána spíše jako zdroj živočišných produktů než jako vnímající bytosti hodné dobrých životních podmínek.

2.8. Shrnutí

Druhá kapitola se věnovala tuzemským podmínkám chovu hospodářských zvířat. Tyto podmínky chovatelům hospodářských zvířat ukládají především unijní, ale také vnitrostátní právní předpisy.

„S lidmi jednejme vždy lidsky a se zvířaty tak, jak je jim přirozené.“¹¹⁸ Tento apel, či spíše přání veterinárního odborníka profesora Večerka by jistě ocenila samotná hospodářská zvířata, bohužel jej však dle mého názoru ne zcela dostatečně reflektuje současná právní úprava. S hospodářskými zvířaty, jejichž společným znakem je fakt, že jsou chována především za účelem produkce živočišných výrobků a celý jejich životní cyklus v intenzivních chovech je tomu uzpůsoben, není zacházeno způsobem, jenž je jejich druhu přirozený, což je zřejmé nejen z praxe, ale i z platné legislativy.

Hlavní právní prameny ochrany zvířat, a to jak na unijní, tak na vnitrostátní úrovni, sice ve svých preambulích a úvodních ustanoveních deklarují důležitost efektivní ochrany zvířat a jejich nezastupitelné role v moderní společnosti, jejich další ustanovení však povětšinou žádné skutečné striktní podmínky pro chov hospodářských zvířat či účinné sankce za jejich porušení neobsahují. Domnívám se, že současná právní úprava také dostatečně nereflektuje základní potřeby hospodářských zvířat, jakými jsou např. rozmnožování či jejich sociální chování.

Výjimkou je odlišnost právní úpravy pro určité zvláště citlivé skupiny chovaných zvířat, mezi které patří především březí samice a jejich mláďata, případně zvířata, jež jsou nemocná či zraněná. Zde je však nutné se zamyslet, zdali je zvláštní ochrana těmto skupinám poskytována proto, že si ji jejich stav žádá, či proto, že bez nutné ochrany by tato zvířata nebyla schopná další reprodukce, ale ani produkce živočišných produktů, tedy by nedostála účelu, pro který jsou chována.

Kladně je možné hodnotit vývoj právní úpravy týkající se klecových chovů drůbeže, kde především tlak veřejnosti způsobil přijetí novely zákona na ochranu zvířat proti týrání, jež na území České republiky od roku 2027 zakazuje klecové chovy nosnic, které jsou určené

¹¹⁸ VEČEREK, Vladimír. Konference Ochrana zvířat a welfare. Brno, 19.10.2023.

k produkci vajec nezamýšlených k vylíhnutí. Tento zákaz však bohužel platí až od roku 2027, pouze na území České republiky (nikoli na území všech států Unie) a vztahuje se pouze na konkrétní druh drůbeže – nosnice, nikoliv na všechnu drůbež či na všechna hospodářská zvířata.

Na základě výše uvedeného se domnívám, že právní úprava chovu hospodářských zvířat je psána spíše z pohledu chovatelů těchto zvířat, jež mají zpravidla hlavní zájem na ziskovosti svého podnikání než z pohledu veterinárních odborníků, což se dle mého názoru negativně promítá do welfare hospodářských zvířat chovaných na našem území.

3. Přeprava hospodářských zvířat

Po chovu hospodářských zvířat bude práce detailně rozebírat právní úpravu týkající se jejich přepravy. Jedná se o oblast, jež je velmi podrobně upravena nejen unijními, ale také vnitrostátními předpisy. Zároveň je to oblast, která upravuje situace, jež jsou pro hospodářská zvířata velmi stresující, fyzicky náročné a kde velmi často dochází ke zranění či dokonce úhynu přepravovaných zvířat. Odborníci zabývající se ochranou hospodářských zvířat zároveň upozorňují, že problematika přepravy zvířat patří k vůbec nejvýznamnějším problémům, jimiž je nutné se při ochraně welfare zvířat v teoretické i praktické rovině aktivně zabývat.¹¹⁹

3.1. Obecné podmínky pro přepravu hospodářských zvířat

3.1.1. Mezinárodní právní úprava

Přeprava hospodářských zvířat je na mezinárodní úrovni upravena další z řady dohod Rady Evropy, konkrétně Evropskou dohodou o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě z roku 1968. Jedná se o základní mezinárodní právní předpis týkající se přepravy zvířat. Pro Českou republiku začala tato dohoda nicméně platit až v březnu roku 1999. Předmětem úpravy je pouze přeshraniční přeprava, nikoliv přeprava vnitrostátní, a hlavním cílem této dohody je zajištění pohody zvířat během přepravy.¹²⁰

Dohoda se vztahuje na přepravu všech zvířat – obratlovců, pakliže se nejedná o „jednotlivé zvíře doprovázeno osobou, která je za něj během přepravy odpovědná, nebo přepravu zvířat chovaných v zájmovém chovu doprovázených jejich majitelem, nejedná-li se o komerční účely.“¹²¹ Zvláštní ustanovení jsou věnována dopravě železniční, silniční, lodní a letecké.¹²²

Konkrétní vymezení mezinárodní přepravy se objevilo v revidované verzi Dohody z roku 2003 a zní následovně: „*jakýkoli přesun z jedné země do druhé, s výjimkou cest kratších než 50 km a přesunů mezi jednotlivými členskými státy Evropského společenství.*“¹²³

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že z působnosti Evropské dohody o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě jsou vyňaty cesty nekomerčního charakteru, cesty kratší 50 km a především vnitrostátní cesty a cesty uskutečňované uvnitř Evropské unie.

¹¹⁹ ŠONKOVÁ, Romana. *Welfare v ekologickém zemědělství: Šance pro lepší život hospodářských zvířat*. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2006, s. 14. ISBN 80-7271-176-8.

¹²⁰ Evropská dohoda o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě ze dne 13. prosince 1968, v ČR vyhlášená jako Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 20/2000 Sb. m. s.

¹²¹ Čl. 2 odst. 2 Evropské dohody o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě.

¹²² Evropská dohoda o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě.

¹²³ Čl. 1 odst. 1 Evropské dohody o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě.

Na tuto dohodu přímo navazují a požadavky na přepravu hospodářských zvířat blíže upravují ještě unijní právní předpisy a dále pak předpisy vnitrostátní. Kromě již výše zmíněné Evropské dohody o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě, jež je mezinárodní smlouvou regionální povahy, se problematikou přepravy zabývají i doporučení, která blíže rozvádějí podmínky pro přepravu jednotlivých druhů zvířat. Tato doporučení mají formu soft law a jedná se o odborná stanoviska doporučující povahy. Jedná se např. o doporučení č. R (88) 15 Výboru ministrů členských států k přepravě prasat (1988), doporučení č. R (90) 1 Výboru ministrů členských států k přepravě skotu (1990), doporučení č. R (90) 5 Výboru ministrů členských států k přepravě ovcí a koz (1990) nebo doporučení č. R (90) 6 Výboru ministrů členských států k přepravě drůbeže (1990).¹²⁴

3.1.2. Unijní právní úprava

Jelikož se výše rozebraná Evropská dohoda o ochraně zvířat během přepravy vztahuje pouze na přepravu zvířat do třetích zemí, došlo na unijní úrovni k přijetí právní úpravy, jež má za cíl regulovat a ochranu přepravovaným zvířatům poskytovat i při cestách uvnitř Evropské unie. Hlavním pramenem unijního práva v oblasti přepravy zvířat je v současné době přímo použitelné Nařízení Rady (ES) č. 1/2005 ze dne 22. prosince 2004, o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činností. Nařízení obsahuje celkem 37 podrobných článků a 6 příloh a jeho hlavním cílem je ochrana welfare zvířat během přepravy. Především je v Nařízení zakázáno jakýmkoliv způsobem uskutečňovat či nařizovat přepravu zvířat či zvířata přepravovat takovým způsobem, který by jim mohl způsobit zranění či jiné zbytečné utrpení.¹²⁵ Oblast působnosti tohoto nařízení se vztahuje na přepravu živých obratlovců prováděnou v rámci Společenství, včetně zvláštních kontrol, které provádějí úředníci u zásilek, které vstupují na celní území Společenství nebo je opouštějí.¹²⁶

Nařízení obsahuje velmi konkrétní a specifické podmínky pro přepravu hospodářských zvířat týkající se především maximální přípustné doby, po kterou může transport zvířat trvat, stejně jako podmínek, za kterých může být tato doba prodloužena, intervalů na krmení, napájení i odpočinku zvířat, označování dopravců, povinných školení řidičů a v neposlední řadě i minimálních požadavků na prostory, ve kterých mohou být zvířata přepravována. Mimo to nařízení upravuje i samotnou způsobilost zvířat k přepravě a kontrolu těch zvířat, jež jsou z EU

¹²⁴ RADA EVROPY. *Doporučení výboru ministrů členským zemím k přepravě drůbeže č. R (90) 6* [online]. 1990 [cit. 2023-09-15]. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/1831/Tr_Dop_drubez_1_.pdf

¹²⁵ Čl. 3 Nařízení Rady (ES) č. 1/2005 ze dne 22. prosince 2004, o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činností a o změně směrnic 64/432/EHS a 93/119/ES a nařízení (ES) č. 1255/97.

¹²⁶ Čl. 1 odst. 1 Evropské dohody o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě.

vyvážena nebo do EU ze třetích zemí dovážena. Nařízení také obsahuje požadavek, aby sankce za porušení povinností, jež jsou uloženy přepravcům, byly účinné, přiměřené a odrazující.¹²⁷

3.1.3. Vnitrostátní právní úprava

Výše zmíněné Nařízení Rady (ES) č. 1/2005 explicitně dovoluje členským státům, aby přijaly přísnější opatření, než jaká jsou po nich nařízením vyžadována, pakliže povedou ke zlepšení životních podmínek zvířat během přepravy a pakliže se jedná o přepravu výhradně na území toho daného členského státu.¹²⁸ V České republice je problematika přepravy hospodářských zvířat upravena zejména zákonem na ochranu zvířat proti týrání v jeho části třetí, který sice unijní nařízení kopíruje, v některých částech jej však ještě konkretizuje a zpřisňuje. Příkladem takové konkretizace je například zákonný požadavek na to, aby trvání přepravy zvířat určených k porážce na jatkách na území České republiky nepřesáhl délku 8 hodin.¹²⁹ Mimo maximální možnou dobu trvání přepravy se zákon na ochranu zvířat proti týrání, po vzoru evropského nařízení, věnuje problematice odborné způsobilosti dopravců a dalších osob, jež se na přepravě zvířat přímo podílí, způsobilosti zvířat k přepravě, obecným podmínkám pro přepravu zvířat, dopravním prostředkům užívaným při přepravě zvířat a v posledních odstavcích části třetí se zákon věnuje i různým postupům užívaných při přepravě hospodářských zvířat.¹³⁰

Dalším legislativním předpisem, jež stojí v této souvislosti za zmínku, je veterinární zákon. Problematika přemísťování a přepravy zvířat je zde upravena v třetím oddílu a zabývá se především povinnostmi chovatele, dopravce či jiných osob ve vztahu ke zdravotnímu stavu zvířat před, v průběhu a po konci jejich přepravy.¹³¹

V neposlední řadě se zákonná úprava přepravy zvířat nachází ve vyhlášce Ministerstva zemědělství č. 4/2009 Sb., o ochraně zvířat při přepravě. Tato vyhláška je prováděcím předpisem zákona na ochranu zvířat proti týrání a zabývá se požadavky na velikost prostoru pro přepravu zvířat.¹³²

¹²⁷ Evropská dohoda o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě.

¹²⁸ Čl. 1 odst. 3 Evropské dohody o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě.

¹²⁹ Ustanovení § 8a zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

¹³⁰ Část třetí zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

¹³¹ Oddíl třetí zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů.

¹³² Ustanovení § 1 vyhlášky č. 4/2009 Sb., o ochraně zvířat při přepravě.

3.2. Převravní doklady

Před každým započítím přepravy hospodářských zvířat, ale také během celého průběhu cesty je zapotřebí mít k dispozici doklady obsahující informace o původu zvířat, jejich majiteli, místě odeslání, plánovaném odjezdu, destinace a o předpokládané délce trvání cesty. Bez přítomnosti těchto údajů v dopravním prostředku, ve kterém cesta probíhá, nesmí být zvířata vůbec přepravována.¹³³

Pro přepravu hospodářských zvířat je dále nutné získat veterinární osvědčení a zdravotní potvrzení, k jejichž vydání jsou oprávněni pouze úřední veterinární lékaři za podmínek, které stanoví evropské nařízení.¹³⁴ Toto úřední osvědčení, bez něhož by se přeprava zvířat nemohla vůbec uskutečnit, musí splňovat přísná kritéria uvedená v nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/625, o úředních kontrolách. Kromě požadavků uvedených v unijních předpisech musí být veterinární osvědčení v souladu i s vnitrostátní legislativou, dle které je např. možné vydat toto osvědčení pouze pro ta hospodářská zvířata, jež jsou řádně označená a evidovaná dle požadavků plemenářského zákona. Další podmínkou, jež je nezbytná pro to, aby úřední veterinární lékař byl oprávněn k vydání veterinárního osvědčení, je provedení zákonem požadovaných zdravotních zkoušek, očkování a preventivních zdravotních kontrol a prohlídek zvířat.¹³⁵ Pouze po splnění všech výše uvedených požadavků je možné hospodářská zvířata v souladu s právními předpisy přepravovat.

3.3. Požadavky na přepravce hospodářských zvířat

Těžiště právní úpravy přepravy hospodářských zvířat, včetně požadavků na jejich přepravce, nalezneme v již mnohokrát zmiňovaném přímo použitelném evropském nařízení č. 1/2005, o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činnostech. Přepravci, jež se zvířaty chtějí podnikat cesty delší než 65 km, musí dle tohoto nařízení splňovat následující kritéria. Kromě všech potřebných přepravních dokladů musí přepravci disponovat také odpovídajícími povoleními a osvědčeními. Za předpokladu, že doba uskutečňovaných tras, po kterých jsou hospodářská zvířata přepravována, nepřesahuje 8 hodin (tedy se nejedná o tzv. dlouhotrvající cesty), je přepravce povinen disponovat povolením dopravce typu 1, Osvědčením o způsobilosti pro řidiče a průvodce a Rejstříkem vozidla pro přepravu zvířat.¹³⁶

¹³³ Čl. 4 odst. 1 Evropské dohody o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě.

¹³⁴ Ustanovení § 56a zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů.

¹³⁵ Ustanovení § 6 odst. 3 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů.

¹³⁶ Kapitola III. Nařízení Rady (ES) č. 1/2005 ze dne 22. prosince 2004 o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činnostech a o změně směrnic 64/432/EHS a 93/119/ES a nařízení (ES) č. 1255/97.

Povolení dopravce je oprávněn vydat příslušný vnitrostátní orgán, jímž je v České republice orgán krajské či městské veterinární správy v Praze. Takové povolení má platnost nejvýše pět let od data vydání a není možné ho použít pro cesty přesahující 8 hodin. Žadatelé o tento typ povolení musí prokázat, že disponují odborným personálem a vhodným zařízením a že dodržují všechny osvědčené provozní a jiné postupy. Zároveň nesmí mít žadatelé o povolení záznam o závažném porušení právních předpisů o ochraně zvířat v posledních třech letech od podání žádosti.¹³⁷

Dalším požadavkem, jež je dle evropského nařízení řidič nebo průvodce silničních vozidel přepravujících zvířata povinen získat, je osvědčení o způsobilosti. Toto osvědčení je oprávněn vydat předem určený vnitrostátní orgán, jímž je v ČR krajská veterinární správa.¹³⁸ Osoby žádající o osvědčení o způsobilosti jsou povinny absolvovat odborný kurz v rozsahu 8 hodin teoretické výuky a 4 hodin praktického cvičení se zvířaty. Tento odborný kurz zahrnuje, kromě požadavků stanovených v Nařízení č. 1/2005, o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činností, také základní právní předpisy týkající se ochrany zvířat a zajištění jejich pohody během přepravy. Dále se zabývá veterinárními podmínkami přepravy, příčinami a projevy stresu u zvířat, rozpoznáním zdravého zvířete od nemocného, metodami usmrcování zvířat, zásadami etického zacházení se zvířaty, technikami manipulace se zvířaty a principy čištění a dezinfekce dopravních prostředků, ve kterých je přeprava zvířat uskutečňována.¹³⁹

Nejdůležitějším přepravním požadavkem je vedení Rejstříku vozidla pro přepravu zvířat, opět dle požadavků evropského nařízení. Tento rejstřík musí dopravce vést pro každé vozidlo užívané k přepravě zvířat zvlášť na jednotném formuláři. Tento rejstřík musí mít dopravce fyzicky u sebe během přepravy v dopravním prostředku a také jej uchovávat další tři roky po ukončení přepravy. V rejstříku je nutné zaznamenávat informace o počtu a druhu převážených zvířat, očekávané délce trvání každé cesty, údaje o průvodních dokladech, datum a místo dezinfekce, místa, data a doby převzetí a dodání spolu se jmény nebo obchodními firmami, od kterých a ke komu jsou zvířata převážena.¹⁴⁰

Evropské nařízení stanovuje ještě přísnější požadavky na dopravce zvířat konající dlouhotrvající cesty, jimiž se rozumí cesty delší než 8 hodin. V tomto případě je dopravce

¹³⁷ Čl. 10 Nařízení Rady (ES) č. 1/2005 ze dne 22. prosince 2004 o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činností a o změně směrnice 64/432/EHS a 93/119/ES a nařízení (ES) č. 1255/97.

¹³⁸ Čl. 17 odst. 2 Nařízení Rady (ES) č. 1/2005 ze dne 22. prosince 2004 o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činností a o změně směrnice 64/432/EHS a 93/119/ES a nařízení (ES) č. 1255/97.

¹³⁹ Ustanovení § 6 vyhlášky č. 22/2013 Sb., o vzdělávání na úseku ochrany zvířat proti týrání.

¹⁴⁰ Čl. 34 Nařízení Rady (ES) č. 1/2005 ze dne 22. prosince 2004 o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činností a o změně směrnice 64/432/EHS a 93/119/ES a nařízení (ES) č. 1255/97.

povinen mít nejen osvědčení o způsobilosti, ale zároveň i osvědčení o schválení silničního dopravního prostředku, povolení dopravce typu 2 a knihu jízd.¹⁴¹

Požadavky na vydání osvědčení o schválení silničních dopravních prostředků obsahuje článek 18 nařízení č. 1/2005. Zde je stanoveno, že platnost osvědčení trvá maximálně pět let od data jeho vydání. V případě jakékoli změny nebo nového vybavení dopravního prostředku, které by mohlo negativním způsobem ovlivnit pohodu zvířat, ztrácí osvědčení platnost.¹⁴²

Povolení dopravce pro dlouhotrvající cesty (tzv. typ 2) je i v tomto případě, stejně jako povolení dopravce podnikající cesty kratší než 8 hodin, příslušný vydat vnitrostátní orgán – zde konkrétně orgán krajské či městské veterinární správy v Praze. Požadavky pro jeho splnění musí žadatel příslušnému orgánu doložit, stejně jako u povolení typu 1. Výčet a konkretizaci jednotlivých požadavků je možné nalézt v článku 11 odstavci prvním evropského nařízení. Nad rámec požadavků pro typ 1 je žadatel povinen předložit osvědčení o způsobilosti a osvědčení o schválení silničního dopravního prostředku a dále musí prokázat, že jsou používány navigační systémy, jež více rozvádí čl. 6 odst. 9 nařízení č. 1/2005. Posledními doklady, jež musí žadatel o povolení předložit, jsou varianty nouzových plánů pro případy mimořádných situací. Platnost povolení je i v tomto případě pět let ode dne jeho vydání a je možné ho užívat pro všechny konané cesty, tedy nejen ty dlouhotrvající.¹⁴³

Nejdůležitějším dokladem, jež musí mít řidič / průvodce konající jízdy delší než 8 hodin s sebou, představuje řádně vyplněná kniha jízd. Tento přepravní doklad se skládá z pěti různých oddílů, jimiž jsou: plánování, místo odeslání, místo určení, prohlášení přepravce a zpráva o mimořádných událostech. Požadavky týkající se knihy jízd upravuje příloha II., vzory jednotlivých oddílů stanovuje dodatek evropského nařízení.¹⁴⁴

3.4. Prodlení při přepravě

Mezi obecné podmínky přepravy hospodářských zvířat patří mimo jiné i požadavek na její rychlost a efektivnost. Dle článku 3. písm. f) Nařízení č.1/2005 se „*přeprava uskutečňuje*

¹⁴¹ Čl. 11 Nařízení Rady (ES) č. 1/2005 ze dne 22. prosince 2004 o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činnostech a o změně směrnic 64/432/EHS a 93/119/ES a nařízení (ES) č. 1255/97.

¹⁴² Čl. 18 odst. 2 Nařízení Rady (ES) č. 1/2005 ze dne 22. prosince 2004 o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činnostech a o změně směrnic 64/432/EHS a 93/119/ES a nařízení (ES) č. 1255/97.

¹⁴³ Čl. 11 Nařízení Rady (ES) č. 1/2005 ze dne 22. prosince 2004 o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činnostech a o změně směrnic 64/432/EHS a 93/119/ES a nařízení (ES) č. 1255/97.

¹⁴⁴ Příloha II Nařízení Rady (ES) č. 1/2005 ze dne 22. prosince 2004 o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činnostech a o změně směrnic 64/432/EHS a 93/119/ES a nařízení (ES) č. 1255/97.

*do místa určení bez prodlení a pravidelně se kontrolují a náležitě zajišťují dobré životní podmínky zvířat.*¹⁴⁵

Dodržují-li se obecné podmínky přepravy zvířat stanovené v evropském nařízení č. 1/2005, probíhá přepravování zvířat hladce a bez zbytečného prodlení. V opačném případě totiž může nastat situace, kdy jsou zvířata na cestě déle, než je nezbytně nutné, což prodlužuje jejich značně nekomfortní a jistě i stresující situaci.¹⁴⁶

Prodlení při přepravě se samostatně věnuje čl. 22 téhož nařízení. V něm zaznívá několik požadavků, jež mají primárně preventivní povahu a cíl, aby k prodlení při přepravě zvířat pokud možno vůbec nedocházelo. Vnitrostátní orgány členských států mají za úkol přijmout taková opatření, jež zabrání prodlení během přepravy nebo takové prodlení alespoň minimalizují, pakliže nastane taková situace, která brání použití evropského nařízení č. 1/2005. Zároveň mají tyto orgány v místech vykládky, výstupních místech a stanovištích hraniční kontroly zajistit, aby došlo k prioritnímu odbavení přepravovaných zvířat. Nařízení však blíže nespecifikuje, jak mají taková preventivní opatření vypadat, stejně jako zde zcela absentují sankce v případě nedodržení těchto požadavků. Nařízení však důsledně apeluje na to, aby k prodlení nedocházelo v žádné části naplánované přepravy, jak v době mezi nakládkou a odjezdem, tak ani kdykoliv v průběhu samotné přepravy. V momentě, kdy si předem nepředvídatelná situace žádá zdržení zvířecí zásilky na déle než dvě hodiny, musí orgány dohlédnout na to, že bude o zvířata řádně postaráno. Nařízení explicitně zmiňuje, že v takovém případě musí být zvířata nakrmena, napojena, vyložena a ustájena.¹⁴⁷

Otázkou zůstává, zdali je vůbec možné při současném objemu přepravovaných hospodářských zvířat i objemu automobilové dopravy obecně poskytnout zvířatům základní péči a adekvátní podmínky v případě, že ke zpoždění při přepravě dojde. Jen těžko si lze představit situaci, kdy řidič vozidla přepravující hospodářská zvířata např. v koloně na dálnici nebo při hraniční kontrole pečuje o každé jednotlivé zvíře zvlášť a poskytuje jim potřebnou péči, vodu, krmivo a zároveň ve voze udržuje přiměřenou teplotu.

Na základě výše uvedeného je možné shrnout, že evropské nařízení č. 1/2005, jež je těžištěm právní úpravy přepravy zvířat, cílí především na taková preventivní opatření, která zabrání tomu, aby během přepravy samotné došlo k neplánovanému prodlení. Z dikce předpisu

¹⁴⁵ Čl. 3 písm. f) Nařízení Rady (ES) č. 1/2005 ze dne 22. prosince 2004 o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činnostech a o změně směrnic 64/432/EHS a 93/119/ES a nařízení (ES) č. 1255/97.

¹⁴⁶ Čl. 22 Nařízení Rady (ES) č. 1/2005 ze dne 22. prosince 2004 o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činnostech a o změně směrnic 64/432/EHS a 93/119/ES a nařízení (ES) č. 1255/97.

¹⁴⁷ Čl. 22 Nařízení Rady (ES) č. 1/2005 ze dne 22. prosince 2004 o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činnostech a o změně směrnic 64/432/EHS a 93/119/ES a nařízení (ES) č. 1255/97.

je možné vyvodit, že prodlení při přepravě zvířat je nechtěný stav, jehož je nutné se buď úplně vyvarovat, anebo ho alespoň minimalizovat. Pokud je doprava zvířat neplánovaně zdržena na jednom místě déle než dvě hodiny, je nutné se o přepravovaná zvířata náležitě postarat.¹⁴⁸

Nařízení nicméně bohužel nevěnuje problematice délky přepravy a prodlení během ní natolik důkladnou pozornost, aby bylo skutečně zajištěno, že zvířata nebudou zažívat zbytečné utrpení, což je hlavním cílem této právní úpravy.¹⁴⁹ Proč může být délka přepravy zvířat a její průběh z hlediska welfare zvířat problematická a z jakého důvodu vnímají odborníci a organizace zabývající se ochranou zvířat právní úpravu, a především sankce za její porušování, stejně jako nesoulad stavu de facto se stavem de iure jako alarmující, bude rozebráno v následující podkapitole.

3.5. Problematické oblasti přepravy hospodářských zvířat

I když je přeprava hospodářských zvířat oblastí, jež je právními předpisy týkajícími se welfare zvířat poměrně podrobně upravena, jedná se zároveň o oblast, jež je nejen ochrannými organizacemi, ale i samotnými unijními a vnitrostátními orgány považována minimálně za velmi problematickou.¹⁵⁰

Členské státy mají povinnost řídit se přímo použitelným nařízením č. 1/2005, jež je východiskem unijní úpravy zabývající se ochranou zvířat během přepravy. Každý členský stát musí každoročně předkládat Evropské komisi výroční zprávu o inspekcích na úseku přepravy zvířat. V této zprávě má být uvedeno, jakým způsobem jsou dodržovány požadavky unijního nařízení na dopravní prostředky, průvodní doklady a stav přepravovaných zvířat. Spolu s výroční zprávou předloží členský stát Evropské komisi *analýzu hlavních zjištěných nedostatků a akční plán k jejich odstranění*.¹⁵¹

Každý členský stát si nicméně svoje povinnosti v oblasti přepravy zvířat vykládá značně odlišně. V těchto případech se Evropská komise chopí iniciativy a poskytne státům objasnění a výklad jednotlivých problematických a obsahově nejasných ustanovení. Dle Evropské komise zároveň dochází k nedostatečnému vynucování unijních předpisů. Mezi nejvýznamnější zjištěné nedostatky často patří přeprava zvířat, jež dle evropského nařízení vůbec nejsou způsobilá

¹⁴⁸ Čl. 22 Nařízení Rady (ES) č. 1/2005 ze dne 22. prosince 2004 o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činnostech a o změně směrnic 64/432/EHS a 93/119/ES a nařízení (ES) č. 1255/97.

¹⁴⁹ Čl. 3 Nařízení Rady (ES) č. 1/2005 ze dne 22. prosince 2004 o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činnostech a o změně směrnic 64/432/EHS a 93/119/ES a nařízení (ES) č. 1255/97.

¹⁵⁰ ÚSTAV OCHRANY ZVÍŘAT A WELFARE, Z. Ú. *Přeprava a porážky zvířat* [online]. In: Ústav ochrany zvířat a welfare, z. ú. © 2021 [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: <https://www.uozw.cz/preprava-a-porazka-zvirat/>

¹⁵¹ Čl. 27 Nařízení Rady (ES) č. 1/2005 ze dne 22. prosince 2004 o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činnostech a o změně směrnic 64/432/EHS a 93/119/ES a nařízení (ES) č. 1255/97.

k přepravě, situace, kdy počet zvířat v jednom dopravním prostředku přesahuje únosnou míru nebo délka přepravy přesahuje nejvyšší povolenou dobu a v neposlední řadě situace, kdy zvířata nemají k dispozici dostatečné množství vody.¹⁵²

Zásadní změny v evropské legislativě požadují i europoslanci ve svém usnesení, které bylo Evropským parlamentem přijato dne 14. února roku 2019. Usnesení obsahuje požadavky na zásadní omezení transportů živých zvířat trvajících déle než 8 hodin, jež jsou pro zvířata stresující, fyzicky náročné a často končí jejich zraněním, onemocněním, či úhynem. Europoslanci navrhují k současné nešťastné situaci alternativní řešení, které zahrnuje podporu lokálních jatek a zpracovatelů masa a zároveň apelují na transport již zpracovaného masa namísto živých kusů zvířat. Dalším požadavkem je určení naprosto přesné a konkrétní definice vhodných přepravních podmínek pro zvířata, transparentní a důsledné kontroly zdravotního stavu zvířat a provádění většího množství kontrol dodržování unijních předpisů. Usnesení také obsahuje požadavek na zavedení přísnějších sankcí za porušení stávajících pravidel pro přepravu zvířat, stejně jako sankce pro členské státy, které neuplatňují pravidla EU správně. Mezi takové postihy dopravců, jež nedodržují evropskou legislativu, by dle europoslanců mohly patřit např. zákazy používání nevhodných dopravních prostředků, zrušení přepravních licencí a povinné školení zaměstnanců.¹⁵³

Na základě přijetí výše zmíněného usnesení byl Evropským parlamentem v červnu 2020 zřízen vyšetřovací výbor, jež se zabývá agendou ochrany zvířat během přepravy mezi členskými státy, ale i přepravou zvířat mezi EU a třetími zeměmi. Výbor se během následujících téměř dvou let zabýval současnou situací v Evropě na poli přepravy zvířat a jejím souladem, případně nesouladem s evropskou legislativou a výsledky své práce v prosinci 2021 formálně shrnul a odhlasoval. Tato závěrečná zpráva byla v lednu 2022 schválena na plenárním zasedání Evropského parlamentu.¹⁵⁴

Předsedkyně výboru pro ochranu zvířat během přepravy, Tilly Metzová, na tomto plenárním zasedání uvedla, že je klíčové zabezpečit, aby byla všechna zvířata po celou dobu přepravy dostatečně chráněna, a zároveň považuje za nezbytné, aby měli všichni dopravci a

¹⁵² Zpráva Komise Evropskému parlamentu a Radě o dopadu nařízení Rady (ES) č. 1/2005 o ochraně zvířat během přepravy ze dne 10. listopadu 2021, č. KOM/2011/0700.

¹⁵³ JAKUBOV, Ján. *Welfare of transported animals: MEPs urge EU states to do a better job* [online]. In: Evropský parlament. 2019 [cit. 2023-09-15]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/press-room/20190121IPR23917/welfare-of-transported-animals-meps-urge-eu-states-to-do-a-better-job>.

¹⁵⁴ VILKAS, Gediminas. *Animals must be better protected during transport* [online]. In: Evropský parlament. 2022 [cit. 2023-09-15]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/press-room/20220114IPR21025/animals-must-be-better-protected-during-transport>.

řidiči k dispozici jednotný soubor pravidel, který budou při přepravě zvířat přes hranice bez výjimky dodržovat.¹⁵⁵

Zároveň zde Tilly Metzová konstatovala, že porušování pravidel týkajících se přepravy hospodářských zvířat přímo negativně ovlivňuje a ohrožuje kvalitu života těchto zvířat a zároveň je značně diskriminační vůči zemědělcům.¹⁵⁶

Situaci v oblasti dálkové přepravy živých zvířat považují za alarmující i představitelé organizací zabývajících se ochranou zvířat. Většina z nich se domnívá, že je evropské nařízení č. 1/2005 přepravci zvířat vědomě porušováno.¹⁵⁷

Dle ochránců zvířat představuje palčivý problém už jen samotná délka přepravy, jež nezahrnuje pouze čas strávený mezi nákladem a výkladem zvířat, ale i časté zdržení na dálnicích, dlouhé fronty na vnějších hranicích EU a čekání v přístavech. Problém představují i vysoké teploty, které často přesahují 35 stupňů Celsia. Dle evropského nařízení není možné v takových teplotách přepravu zvířat uskutečňovat, nicméně příklady z praxe hovoří jinak.¹⁵⁸

Na základě výše uvedeného můžeme shrnout, že současná faktická situace přepravy hospodářských zvířat nesplňuje požadavky vymezené nařízením č. 1/2005, a i kdyby je splňovala, tak je dle vyjádření unijních orgánů (především Evropského parlamentu) a ochránářských organizací na čase, aby se podmínky přepravy živých zvířat zpřísnily, tresty znatelně zvýšily a kontroly dodržování právních norem znásobily.¹⁵⁹

Hlavními důvody, proč jsou přeshraniční transporty živých zvířat stále častější, i když ve společnosti a mezi odborníky převládá shoda na jejich problematice povaze, jsou faktory ekonomické. Zemědělci a producenti masa se snaží v extrémní konkurenci snížit své přepravní náklady na minimum bez ohledu na životní podmínky zvířat. To vysvětluje, proč cesty zpravidla probíhají bez přestávky na odpočinek, proč je na vozech více zvířat než je vhodné nebo proč se do dopravních prostředků nakládají i zvířata, která nejsou k přepravě ze zdravotních důvodů způsobilá. V současné době zároveň pro přepravce neexistuje žádná

¹⁵⁵ *Ochrana zvířat během přepravy: Prosazování současných pravidel na některých místech selhává* [online]. In: Evropský parlament. 2022 [cit. 2023-09-15]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/society/20211215STO19501/ochrana-zvirat-pri-preprave-prosazovani-soucasnych-pravidel-selhava-rozhovor>

¹⁵⁶ Tamtéž.

¹⁵⁷ *Zvířata má před utrpením při dálkové přepravě chránit unijní legislativa. Ta se ale roky naprosto ignoruje, říká Michalíková* [online]. In: Ekolist.cz. 2018 [cit. 2023-09-15]. Dostupné z: <https://ekolist.cz/cz/publicistika/rozhovory/zvirata-ma-pred-utrpenim-pri-dalkove-preprave-chranit-unijni-legislativa-ta-se-ale-roky-naprosto-ignoruje-rika-michalickova>

¹⁵⁸ *Přes čáru: Nemají co pít, kolabují horkem, umírají. Musíme dálkově převážet hospodářská zvířata?* [online]. In: MujRozhlas. 2018 [cit. 2023-09-15]. Dostupné z: <https://www.mujirozhlas.cz/pres-caru/pres-caru-nemaji-co-pit-kolabuji-horkem-umiraji-musime-dalkove-prevazet-hospodarska>

¹⁵⁹ VILKAS, Gediminas, ref. 154.

pozitivní ekonomická stimulace, pomíneme-li motivaci morální či etickou, díky které by se aktivně snažili o zlepšení životních podmínek oněch přepravovaných zvířat.¹⁶⁰ Touto pozitivní stimulací by mohly být například evropské dotace či jiné státní podpory, které by byly mířené těm přepravcům, jež by prokázali, že při jimi uskutečňovaných cestách mají zvířata zajištěny dobré přepravní podmínky (dostatek prostoru, dostatek tekutin, cesty nepřekračují určitou dobu atd.)

Posledním problémem představuje vyvážení živých hospodářských zvířat (primárně skotu a ovcí) do zemí mimo EU, především do Turecka, ale také do Libye, Jordánska, Izraele a Saúdské Arábie. Doprava do třetích zemí představuje pro zvířata nejen velmi dalekou a náročnou cestu, při které často dochází ke dlouhým zdržením na Bulharsko – Tureckých či jiných hranicích, ale zároveň cílové země neposkytují zvířatům stejnou úroveň ochrany jako unijní legislativa.^{161,162}

Soudní dvůr Evropské unie v roce 2015 judikoval, že nařízení č. 1/2005 je přímo použitelné a vztahující se i na cesty zvířat z EU do třetích zemí, tedy i na cesty již neprobíhající na území EU. Příslušný orgán povolující vývoz zvířat do třetích zemí musí zajistit, aby ustanovení unijního předpisu byla dodržena i na tom úseku cesty, který již nevede přes území EU.¹⁶³

Z článku 14 odst. 1 evropského nařízení č. 1/2005 je nutné vyvodit, že organizátor plánující dlouhotrvající přepravu hospodářských zvířat, která sice začíná v EU, ale poté pokračuje mimo ni, musí předložit příslušnému orgánu v místě odeslání knihu jízd. Tato kniha musí být realistická a pravdivá z hlediska plánovaných podmínek cesty a musí z ní vyplývat informace, na základě kterých se bude možné domnívat, že skutečně nedojde k porušení ustanovení evropského nařízení, včetně úseků cesty v třetích zemích. Pokud z knihy jízd nebude zřejmé, zdali daná cesta bude splňovat uvedené podmínky, může příslušný orgán požadovat změny, aby se zajistilo dodržení nařízení po celou dobu cesty.¹⁶⁴

¹⁶⁰ *Přezkum č.03: Přeprava živých zvířat v EU: výzvy a příležitosti* [online]. In: Evropský účetní dvůr. 2023 [cit. 2023-09-15]. Dostupné z: https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/RV-2023-03/RV-2023-03_CS.pdf

¹⁶¹ Jedná se například o záběry Eyes on Animals a Animal Welfare Foundation na hranicích EU s Tureckem. Více informací: <https://www.eyesonanimals.com/stop-tolerating-systematic-violations-international-law-exporting-livestock-third-countries/>

¹⁶² Transport of animals to Third Countries. Animal Welfare Foundation [online] [cit. 07.04.2024].

¹⁶³ Rozsudek Soudního dvora (pátého senátu) ze dne 23. dubna 2015 ve věci C-424/13 (Zuchtvieh-Export GmbH v. Stadt Kempten).

¹⁶⁴ Výrok rozsudku Soudního dvora (pátého senátu) ze dne 23. dubna 2015 ve věci C-424/13 (Zuchtvieh-Export GmbH v. Stadt Kempten).

Ochranářské organizace jsou nicméně toho názoru, že za hranicemi EU je ochrana zvířat během přepravy minimální a dodržování unijního nařízení zde není reálné prosazovat, kontrolovat, či dokonce vymáhat.¹⁶⁵

3.6. Shrnutí

Předmětem třetí kapitoly byla přeprava hospodářských zvířat z hlediska jejich právní ochrany. Ochranu přepravovaným zvířatům poskytuje zejména přímo použitelné Nařízení Rady (ES) č. 1/2005, o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činnostech, které reguluje nejen přepravu zvířat v rámci EU, ale také vývoz hospodářských zvířat do třetích zemí. Mezi hlavní vnitrostátní předpisy týkající se této problematiky patří zákon na ochranu zvířat proti týrání, konkrétně jeho část třetí, a veterinární zákon. Tyto předpisy sledující ochranu přepravovaných zvířat určují požadavky zejména na odbornou způsobilost osob podílejících se na přepravě zvířat, přepravní doklady, maximální možnou délku přepravy, zdravotní způsobilost přepravovaných zvířat a technické požadavky na dopravní prostředky, ve kterých je přeprava zvířat uskutečňována.

I přes značně podrobnou a konkrétní právní úpravu je oblast přepravy hospodářských zvířat kritizována nejen odbornou veřejností, ale v posledních letech také samotnými orgány EU. Na poli Evropského parlamentu dokonce došlo v roce 2020 ke zřízení Výboru pro ochranu zvířat během přepravy, který po dvou letech intenzivního vyšetřování dospěl k závěru, že napříč EU skutečně dochází k porušování unijní legislativy, která se zároveň jen velmi obtížně a zřídka vymáhá, což ve svém důsledku negativně ovlivňuje a ohrožuje kvalitu života přepravovaných hospodářských zvířat.¹⁶⁶

Domnívám se, že právě oblast přepravy hospodářských zvířat obsahuje značný prostor pro zlepšení. Česká republika by například mohla přijmout právní úpravu, jež by plošně zakázala vývoz hospodářských zvířat mimo území EU, nebo striktně omezit maximální možnou dobu přepravy na 6 hodin pro větší zvířata (krávy, prasata) a maximálně 4 hodiny pro drůbež. Dále by mohla být na národní úrovni přijata opatření, jež budou po obchodníky se zvířaty sloužit jako pozitivní ekonomická motivace. Domnívám se, že např. daňové úlevy, dotace či jiná ekonomická stimulační opatření by mohla podpořit převoz již poražených zvířat, tedy především masných a jiných živočišných produktů, což by vedlo k omezení přepravy živých zvířat.

¹⁶⁵ *Přes čáru: Nemají co pít, kolabují horkem, umírají. Musíme dálkově převážet hospodářská zvířata?* [online]. In: MujRozhlas. 2018 [cit. 2023-09-15]. Dostupné z: <https://www.mujrozhlas.cz/pres-caru/pres-caru-nemaji-co-pit-kolabuji-horkem-umiraji-musime-dalkove-prevazet-hospodarska>

¹⁶⁶ *Přezkum č.03: Přeprava živých zvířat v EU: výzvy a příležitosti* [online]. Evropský účetní dvůr, 2023 [cit. 2023-09-15]. Dostupné z: https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/RV-2023-03/RV-2023-03_CS.pdf

4. Porážení a usmrcování hospodářských zvířat

4.1. Mezinárodní právní úprava

Mezinárodněprávní úprava porážení a usmrcování hospodářských zvířat se nalézá především v Evropské dohodě o ochraně jatečných zvířat, jež byla přijata v roce 1979 ve Štrasburku a pro Českou republiku vstoupila v platnost dne 21. září 2003. Tato dohoda podrobně upravuje jateční procesy hospodářských zvířat, čl. 1 explicitně zmiňuje „*přehánění, přechovávání, znehynění, omračování a porážení lichokopytníků, přežvýkavců, prasat, králíků a drůbeže*“ jako okruh své působnosti.¹⁶⁷

Z výše uvedeného vyplývá, že cílem dohody je pokrýt skutečně celý proces porážky a usmrcování hospodářských zvířat, od vykládky zvířat na místě určeném k porážení přes samotný akt usmrcení jedince až po způsobilost a odbornost osob konající porážku. Základním a výchozím požadavkem této dohody je, aby celý proces jatek, včetně koncepce jatek, jejich stavby a uspořádání, stejně jako jejich samotný provoz u zvířat nevyvolal jakoukoliv bolest či utrpení, kterým je možné se vyvarovat.¹⁶⁸

Dohoda se snaží o efektivní a rychlý průběh celého procesu jatek, aby nedocházelo k nadměrnému fyzickému i psychickému zatěžování zvířat, což by dle preambule dohody mohlo vést až k ohrožení kvality masa.¹⁶⁹

Dohoda výslovně zakazuje zvláště hrubé zacházení se zvířaty, které může mít podobu např. drcení, kroucení, lámání zvířecích ohonů nebo držení zvířat za oči. Dle dohody je rovněž nepřipustné, aby se do zvířat kopalo nebo s nimi bylo jinak bezohledně zacházeno.¹⁷⁰ Až na absolutní výjimky je nutné, aby všechna zvířata byla před porážkou řádně omráčena, tedy uvedena do úplného stavu bezvědomí, které předejde jejich zbytečnému utrpení.¹⁷¹ Dohodou povolenými výjimkami z nutnosti omráčení zvířat před jejich porážkou jsou například porážky konané jako náboženský rituál, porážky za účelem ochrany zdraví nebo takové porážky, které jsou natolik naléhavé, že k omráčení není možné přistoupit.¹⁷²

V dohodě jsou chronologicky upravena jednotlivá stádia jateční porážky, stejně jako metody a nástroje, které je možné, či naopak zakázané v těchto fázích používat.¹⁷³ V neposlední

¹⁶⁷ Čl. 1 odst. 1 Evropské dohody o ochraně jatečných zvířat ze dne 10. května 1979, v ČR vyhlášené jako Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 114/2003 Sb. m. s.

¹⁶⁸ Čl. 2 odst. 4 Evropské dohody o ochraně jatečných zvířat.

¹⁶⁹ Preambule Evropské dohody o ochraně jatečných zvířat.

¹⁷⁰ Čl. 5 odst. 2 Evropské dohody o ochraně jatečných zvířat.

¹⁷¹ Čl. 16 odst. 1 Evropské dohody o ochraně jatečných zvířat.

¹⁷² Čl. 17 odst. 1 Evropské dohody o ochraně jatečných zvířat.

¹⁷³ Čl. 18 odst. 2 Evropské dohody o ochraně jatečných zvířat.

řadě dohoda explicitně zmiňuje možnost signatářských států přijmout i jiná, přísnější pravidla na ochranu zvířat.¹⁷⁴

Evropská dohoda o ochraně jatečných zvířat tedy poskytuje hospodářským zvířatům na území signatářských států Rady Evropy minimální rámec právní ochrany, který musí být všemi jejími státy bez rozdílu dodržen. Každý signatářský stát této dohody se jejím přijetím rovněž výslovně zavázal k zvedení opatření vedoucí k provedení jejích jednotlivých ustanovení.¹⁷⁵

4.2. Unijní právní úprava

Problematika porážení a usmrcování hospodářských zvířat je upravena i právem Evropské unie. Výchozí bod unijní právní regulace této oblasti představuje přímo použitelné Nařízení Rady (ES) č. 1099/2009 ze dne 24. září 2009, o ochraně zvířat při usmrcování. I zde, stejně jako ve výše zmíněné Evropské dohodě o ochraně jatečných zvířat, je výchozím požadavkem, aby „byla zvířata během usmrcování a souvisejících úkonů ušetřena veškeré zbytečné bolesti, úzkosti nebo utrpení.“¹⁷⁶ Cílem tohoto unijního předpisu je tedy především ušetřit jateční zvířata nadměrné bolesti a stresu či zvláště hrubému zacházení ze strany osob participujících na jatečném procesu.

Nařízení reguluje usmrcování zvířat určených převážně k uspokojení poptávky po živočišných produktech, ale aplikuje se také na usmrcování zvířat za účelem snížení jejich populace. Nařízení reguluje proces porážení hospodářských zvířat „chovaných nebo držovaných pro produkci potravin, vlny, kůže, kožešin nebo jiných produktů, jakož i pro usmrcování zvířat za účelem depopulace a pro související úkony.“¹⁷⁷

Z působnosti nařízení jsou naopak vyňaty ty případy vědeckých pokusů, při kterých dochází k usmrcování pozorovaných zvířat, pakliže se jedná o oficiální pokusy pod příslušným dohledem odborného orgánu k tomu zmocněnému. Dále se nařízení nevztahuje na zvířata usmrcená během lovu, při chytání ryb pro rekreační účely nebo v rámci kulturních a sportovních událostí.¹⁷⁸ Situace, kdy majitel provádí porážku drůbeže, králíků a zajíců mimo prostory jatek a pouze pro svoji soukromou potřebu je z působnosti nařízení rovněž vyňata.¹⁷⁹ Unijní Nařízení o ochraně zvířat při usmrcování zároveň striktně dbá na odbornost a kvalifikaci

¹⁷⁴ Čl. 2 odst. 2 Evropské dohody o ochraně jatečných zvířat.

¹⁷⁵ Čl. 2 odst. 1 Evropské dohody o ochraně jatečných zvířat.

¹⁷⁶ Čl. 3 odst. 1 Nařízení Rady (ES) č. 1099/2009 ze dne 24. září 2009, o ochraně zvířat při usmrcování.

¹⁷⁷ Čl. 1 odst. 1 Nařízení Rady (ES) č. 1099/2009 ze dne 24. září 2009, o ochraně zvířat při usmrcování.

¹⁷⁸ Čl. 1 odst. 3 písm. a) Nařízení Rady (ES) č. 1099/2009 ze dne 24. září 2009, o ochraně zvířat při usmrcování.

¹⁷⁹ Čl. 1 odst. 3 písm. b) Nařízení Rady (ES) č. 1099/2009 ze dne 24. září 2009, o ochraně zvířat při usmrcování.

osob zúčastněných na usmrcování zvířat, stejně jako na nutnost omráčení zvířat pomocí jasně popsaných metod předtím, než je přistoupeno k jejich porážce.¹⁸⁰

4.3. Vnitrostátní právní úprava

V českém právním řádu se úprava usmrcování hospodářských zvířat nachází zejména v zákoně na ochranu zvířat proti týrání, který ve své druhé části, konkrétně v paragrafech 5a až 5j, doplňuje výše rozebrané evropské nařízení. Zákon č. 246/1992 Sb. se poměrně rozsáhle věnuje odborné způsobilosti osob podílejících se na porážení zvířat. Uvádí, jaké nejnižší dosažené vzdělání a ve kterých oborech je u těchto osob vyžadováno, což má povinnost zajistit provozovatel jatek. O odborné způsobilosti osob provádějících úkony spojené s porážením zvířat na jatkách musí provozovatel jatek vést a uchovávat záznamy. Cílem těchto požadavků je zajistit, aby se na usmrcování zvířat podílely pouze řádně proškolené osoby, jejichž odborná manipulace nepřivodí zvířatům zbytečnou bolest a utrpení. Hlavním důvodem právní regulace této oblasti jatek je tedy preventivní ochrana zvířat před jednáním, které činí osoba bez adekvátních znalostí a dovedností, jež porážení zvířat jistě vyžaduje. Touto odbornou kvalifikací musí disponovat nejen osoby podílející se na porážkách zvířat, ale také osoby, které provádí jejich utracení.¹⁸¹ Dále se zákon věnuje porážení a utrácení zvířat, která jsou nemocná, vyčerpaná nebo zraněná, usmrcování kožešinových zvířat a hlodavců, rituálním porážkám, omračování zvířat, domácím porážkám králíků, zajíců a drůbeže, usmrcování ryb a deratizaci.¹⁸²

Mimo samotného zákona na ochranu zvířat proti týrání se oblasti usmrcování zvířat věnují jeho prováděcí vyhlášky, jmenovitě např. vyhláška o ochraně zvířat při usmrcování, jejímž autorem je Ministerstvo zemědělství. Tato vyhláška obsahuje konkretizaci požadavků zákona, zde konkrétně vizuální návod k tomu, jakým způsobem je možné vůči zvířeti vést omračovací úder a jakým způsobem má být umístěn mechanický omračovací nástroj. Popsány jsou u každého zvířete zvlášť místa dopadu omračovacího úderu a u některých zvířat je vložen i nákres hlavy z čelního nebo bočního pohledu.¹⁸³

Vnitrostátní právní úpravu porážení hospodářských zvířat je možné nalézt také ve veterinárním zákoně. Zde je jateční zvíře definováno jako „*hospodářské zvíře, jež je určeno k porážce a jatečnému zpracování a jehož maso je určeno k výživě lidí.*“¹⁸⁴

¹⁸⁰ Čl. 4 odst. 1 Nařízení Rady (ES) č. 1099/2009 ze dne 24. září 2009, o ochraně zvířat při usmrcování.

¹⁸¹ Ustanovení § 5a zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

¹⁸² Ustanovení § 5b - § 5j zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

¹⁸³ Příloha č.4 vyhlášky č. 418/2012 Sb., o ochraně zvířat při usmrcování.

¹⁸⁴ Ustanovení § 3 odst. 1 písm. d) zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči.

Dále se veterinární zákon poměrně rozsáhle zabývá úpravou domácích porážek, kterými se bude tato práce zabývat ve speciální podkapitole. Upravuje, jaké druhy zvířat mohou být na domácí porážce zvířat poráženy, a jaké nikoliv. Zároveň je zde stanoveno, že maso a orgány poražených zvířat jsou určeny pouze pro soukromou potřebu chovatele, případně pro osoby tvořící jeho domácnost, či osoby jemu blízké.¹⁸⁵ Každá domácí porážka podléhá písemnému povolení, které vydává místně příslušný orgán krajské veterinární správy na základě žádosti chovatele, v níž je uvedena adresa hospodářství, datum a čas provedení porážky, počet a druh poražených zvířat a jiné další údaje.¹⁸⁶

Na základě výše uvedeného můžeme shrnout, že výchozím bodem platné právní úpravy porážení a usmrcování hospodářských zvířat je Nařízení Rady (ES) č. 1099/2009 ze dne 24. září 2009, o ochraně zvířat při usmrcování, které částečně vychází z Evropské dohody o ochraně jatečných zvířat. Na nařízení č. 1099/2009 navazuje zákon na ochranu zvířat proti týrání i jeho prováděcí vyhláška č. 418/2012 Sb., a v neposlední řadě upravuje některé dílčí aspekty porážení a usmrcování hospodářských zvířat také veterinární zákon č. 166/1999 Sb.

4.4. Péče o zvířata před porážkou

Hospodářská zvířata jsou porážena nejčastěji a v největší míře na místech k tomu speciálně uzpůsobených, a to na jatkách. Péče o zvířata před porážkou začíná už během samotné dopravy zvířat na jatka, což bylo již předmětem kapitoly o přepravě. Základním požadavkem je, aby vykládka přepravovaných zvířat určených na porážku proběhla co nejdříve poté co zvířata dorazí na jatka, a to na místech k tomu určených. Pakliže není možné, aby vykládka zvířat proběhla ihned po příjezdu na jatka, musí mít zvířata při čekání v dopravním prostředku zajištěno vhodné větrání a musí být chráněna před extrémními klimatickými vlivy. I zde je kladen důraz na odbornost a dostatečné znalosti a schopnosti osob odpovědných za zvířata předtím, než dojde k jejich porážce.¹⁸⁷ Při vykládání a přehánění (*vykládka nebo přivádění zvířete ze shromažďovacích ploch nebo z ustájovacích míst nebo ohrad jatek až k místům porážení*)¹⁸⁸ zvířat musí být postupováno zvláště opatrně a šetrně. Zvířata se z dopravního prostředku vykládají pomocí adekvátního vybavení – můstků, ramp a lávek. Toto vybavení je nutné opatřit protiskluzovou podlahou, aby se předešlo zranění zvířat v důsledku jejich pádu při vystupování z dopravního prostředku. Pakliže si to konkrétní situace žádá, je nutné můstky,

¹⁸⁵ Ustanovení § 21 odst. 3 písm. a) a b) zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči.

¹⁸⁶ Ustanovení § 21 odst. 5 a odst. 6 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči.

¹⁸⁷ Čl. 3 odst. 1 a odst. 2 Evropské dohody o ochraně jatečných zvířat.

¹⁸⁸ Čl. 1 odst. 2 Evropské dohody o ochraně jatečných zvířat.

rampy nebo lávky opatřit boční zábranou. Cílem je opět zajištění bezpečnosti vykládaných zvířat. Zvířata nesmí být v žádném případě vyklápěna, lekána či rozrušována. Dále je zakázáno zvířata tahat za hlavu, končetiny nebo ocas takovým způsobem, který by jim způsoboval bolest nebo utrpení. V ojedinělých případech musí být zvířata vedena jednotlivě. Prostory určené k nahánění zvířat mají být konstruovány tak, aby nedošlo ke zranění zvířat a byla zajištěna jejich komplexní bezpečnost.¹⁸⁹

Při přehánění zvířat se využívá přirozené stádové chování hospodářských zvířat. Je zakázáno zvířatům drtit, kroutit či lámat ocas nebo je držet za oči. Dále je zakázáno zvířata kopat či s nimi jinak nešetrně zacházet, jako např. převracet či házet na zem klece, koše nebo bedny, v nichž se nachází živá zvířata. Zvířata, jež na jatka dorazí v klecích, koších nebo bednách z nich musí být vykládána zvláště opatrně, aby se předešlo poranění jejich končetin. Pakliže je to vhodné, musí být tato zvířata vykládána po jednotlivých kusech.¹⁹⁰

K přehánění zvířat může dojít pouze za předpokladu, že k jejich poražení dojde okamžitě po vykládce z dopravního prostředku. V opačném případě musí být zvířata přechovávána v prostorách jatek, čímž je dle evropské dohody myšleno především poskytnutí nutné péče zahrnující umožnění zvířatům přístup k vodě a vhodnému krmivu, případně zajistit zvířatům možnost odpočinku. Výše uvedené je zvířatům poskytováno přímo v prostorách areálu jatek nebo na jiných oplocených místech poblíž místa vykládky.¹⁹¹

Přechovávání zvířat čekajících na porážku musí probíhat takovým způsobem, aby byla zvířata chráněna před nepříznivým počasím, především před zimou, větrem a deštěm. Jatka musí obsahovat takové prostory, aby v nich zvířata mohla být ustájena, případně musí být zvířata umístěna v ohradách takovým způsobem, který je ochrání před nepohodou. Povrch těchto prostor nesmí být pro zvířata kluzký, aby nedocházelo ke zraněním přechovávaných zvířat. Naopak musí být povrch jatek konstruován tak, aby jej bylo možné snadno čistit, dezinfikovat a tekutiny mohly být z povrchu úplně odplaveny. Dalším požadavkem dle Evropské dohody o ochraně jatečných zvířat je, jak již bylo zmíněno výše, aby prostor jatek zahrnoval i zastřešená místa pro ustájení přechovávaných zvířat, kde je možné zvířata bezpečně uvázat, nakrmit a umožnit jim přístup k pitné vodě. Při krmení zvířat musí být prostor stále dostatečně osvětlený. Za situace, kdy není možné zvířata porazit ve stejný den jejich příjezdu na jatka, je nutné tato zvířata vhodně ustájit. Právní úprava také vyžaduje, aby péče o zvířata před porážkou zahrnovala jejich ochlazení, pokud jsou zvířata vystavena vysokým teplotám

¹⁸⁹ Čl. 4 Evropské dohody o ochraně jatečných zvířat.

¹⁹⁰ Čl. 5 Evropské dohody o ochraně jatečných zvířat.

¹⁹¹ Čl. 1 odst. 2 a Čl. 6 Evropské dohody o ochraně jatečných zvířat.

spolu s vysokou vlhkostí. Zvířata musí být ustájena, je-li venkovní teplota příliš nízká, případně vlhkost překračuje pro zvířata únosnou míru. V neposlední řadě je nutné zabezpečit dostatečné větrání uvnitř prostor, kde jsou zvířata před porážkou ustájena.¹⁹²

Péče o zvířata před porážkou musí zahrnovat i volný přístup zvířat k vodě, pakliže nejsou odvedena k okamžitému poražení. Zvířata, která nejsou poražena do dvanácti hodin po jejich příjezdu na jatka, musí být v dostatečných intervalech krmena. Neuvázaná zvířata jsou krmena pomocí žlabů, což zajišťuje jejich nerušené nasycení.¹⁹³

Po příjezdu na jatka jsou zvířata důkladně zkontrolována odbornou osobou, především z hlediska jejich zdravotního stavu, na základě kterého je určen další postup. Zvířata, která jsou nemocná, oslabená či poraněná, jdou na porážku jako první. Pakliže není možné, aby tato zvířata byla okamžitě po svém příjezdu poražena, dojde k jejich oddělení od zdravých zvířat a jsou poražena, jakmile to situací umožní. Zdravotní stav zvířat musí být kontrolován alespoň dvakrát denně, a to každé ráno a večer, přičemž kontrolu musí opět provádět odborná osoba.¹⁹⁴

4.5. Postupy omračování zvířat

Omračování jatečných zvířat je první ze sedmi po sobě jdoucích úkonů, které se souhrnně nazývají jatečnictvím. Mimo omračování se jedná o vykrvování, vnější jateční opracování, vnitřní jateční opracování, půlení jatečně upraveného těla, veterinární prohlídku a v neposlední řadě jatečnictví zahrnuje konečnou úpravu jatečně upraveného těla (zvířete).¹⁹⁵

Všechna zvířata, až na ojedinělé výjimky, jak již bylo uvedeno výše, musí být před samotným aktem porážky omráčena, tedy uvedena do stavu bezvědomí. Vzorová příručka osvědčených postupů ochrany zvířat během porážení na jatkách, kterou v roce 2015 vydalo Ministerstvo zemědělství ve spolupráci se Státní veterinární správou, definuje omračování jako „*postup, při kterém dochází bez bolesti ke ztrátě vědomí a citlivosti, včetně procesu, který přináší bezprostředně smrt.*“¹⁹⁶ Zde je zároveň uvedeno, že usmrtit zvíře je dovoleno pouze po jeho omráčení způsobem, jež neodporuje nařízení Rady (ES) č.1099/2009 ze dne 24. září 2009 o ochraně zvířat při usmrcování.¹⁹⁷

¹⁹² Čl. 7 Evropské dohody o ochraně jatečných zvířat.

¹⁹³ Čl. 8 Evropské dohody o ochraně jatečných zvířat.

¹⁹⁴ Čl. 9 Evropské dohody o ochraně jatečných zvířat.

¹⁹⁵ *Zpracování masa. Prezentace v rámci projektu Inovace studijních programů AF MENDELU směrem k internacionalizaci studia* [online]. Mendelova univerzita v Brně. [cit. 14.10.2023]. Dostupné z: https://web2.mendelu.cz/af_291_projekty2/vseo/print.php?page=4812&typ=html

¹⁹⁶ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Vzorová příručka osvědčených postupů ochrany zvířat během porážení (usmrcování) na jatkách* [online]. Ministerstvo zemědělství. 2015 [cit. 14. 10. 2023]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/ochrana-zvirat/porazeni-zvirat/vzorova-prirucka-osvedcenyh-postupu.html>

¹⁹⁷ Čl. 2 odst. 2 Evropské dohody o ochraně jatečných zvířat.

Bezprostředně před omráčením zvířete přistoupí chovatel k jeho znehybnění. Tím dojde k omezení pohybu daného zvířete, což usnadňuje jeho účinné omráčení a poté i usmrcení. Ke znehybnění zvířat jsou používána tzv. fixační zařízení, která se smí používat pouze dle pokynů výrobce a také po co nejkratší možnou dobu, jelikož u zvířat tyto úkony vzbuzují pocity úzkosti a stresu. Znehybnování zvířat provádí pouze odborně způsobilá osoba, a to za striktního dodržení nejen legislativních norem, ale zároveň pokynů uvedených v manuálu výrobce toho daného fixačního zařízení, jež je v konkrétním případě použito.¹⁹⁸

Evropské nařízení výslovně zakazuje použití těchto metod znehybnění zvířat: „*zavěšení nebo vyzdvihnutí zvířat při vědomí, mechanické upínání nebo svazování nohou zvířat, přetnutí míchy (například bodcem či nožem), použití elektrického proudu ke znehybnění zvířete, který zvířata neomráčí ani nezabije za kontrolovaných podmínek, zejména v případě elektrických zařízení, která nezasahují mozek.*“¹⁹⁹ Omračování zvířat může probíhat několika různými způsoby. Prvním z nich je tzv. mechanická metoda, která může probíhat pomocí penetračního přístroje s upoutaným projektilem, nepenetračním perkusním přístrojem, střelnou zbraní s volným projektilem, macerací, zlomením vazů nebo tupým úderem do hlavy. Nejčastěji je využívána metoda, která pomocí penetračního přístroje s upoutaným projektilem vede mechanický úder do hlavy zvířete, jež mu způsobí těžké a nevratné poškození mozku.²⁰⁰ „*Nákresy a popis stanovených míst na hlavě vybraných druhů zvířat pro vedení omračovacího úderu a umístění mechanického omračovacího nástroje*“²⁰¹ uvádí již zmíněná vyhláška Ministerstva zemědělství o ochraně zvířat při usmrcování.

Kromě mechanické metody je dovoleno zvířata omračovat také pomocí metody používající elektrický proud. V tomto případě je možné omráčit zvíře elektrickým proudem buď na jeho hlavě, anebo na jeho těle, případně pomocí elektrické vodní lázně. Prvními dvěma způsoby je možné omračovat všechny druhy zvířat za účelem porážky, depopulace či v jiných podobných situacích, zatímco pomocí elektrické vodní lázně je možné omračovat pouze drůbež. Třetí povolenou omračovací metodou je způsob omráčení zvířat pomocí plynu, a to buď oxidem uhličitým ve vysoké koncentraci, oxidem uhličitým ve dvou fázích nebo oxidem uhličitým v kombinaci s inertními plyny. V tomto případě dochází k vystavení zvířat určité koncentraci plyné směsi, jež obsahuje alespoň 40 % oxidu uhličitého, v jehož důsledku zvířata postupně

¹⁹⁸ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Vzorová příručka osvědčených postupů ochrany zvířat během porážení (usmrcování) na jatkách* [online]. Ministerstvo zemědělství. 2015 [cit. 14. 10. 2023]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/ochrana-zvirat/porazeni-zvirat/vzorova-prirucka-osvedcenyh-postupu.html>.

¹⁹⁹ Čl. 15 odst. 3 Nařízení Rady (ES) č. 1099/2009 ze dne 24. září 2009, o ochraně zvířat při usmrcování.

²⁰⁰ Příloha 1 Nařízení Rady (ES) č. 1099/2009 ze dne 24. září 2009, o ochraně zvířat při usmrcování.

²⁰¹ Příloha č. 4 vyhlášky č. 418/2012 Sb. o ochraně zvířat při usmrcování.

ztratí vědomí. Omráčení zvířat pomocí oxidu uhelnatého v jeho čisté nebo kombinované formě je možné v určitých specifických případech (omračování kožešinových zvířat, drůbeže nebo selat). Čtvrtým a posledním povoleným způsobem omračování je možné provést smrtící injekcí, který je možné použít u všech druhů zvířat, avšak jinde než na porážce.²⁰²

Všeobecným požadavkem na omračování hospodářských zvířat je, aby se odborné osoby odpovědné za tuto fázi jatečního procesu ujistily, že zvířata v mezidobí od ukončení omračování až po svoji smrt nebudou projevovat žádné známky vědomí nebo citlivosti. Bezprostředně poté, co je provedeno omráčení, musí být tedy spolehlivě zkontrolováno, že jsou zvířata skutečně v bezvědomí a nemohou proto pociťovat fyzickou bolest či zažívat stres a úzkost.²⁰³ „Cílem procesu omračování je zajistit, aby zvířata nevykazovala žádné známky vědomí či citlivosti a bylo tak vyloučeno, že dochází k týrání zvířete při porážení. V případě, že dojde k selhání metody omráčení, odborně způsobilý personál neprodleně provede nápravu situace. Musí mít vždy funkční náhradní způsob omráčení pro dané zvíře.“²⁰⁴

4.6. Vykrvení zvířat

Proces vykrevení jatečního zvířete následuje a musí být zahájen ihned po jeho omráčení odbornou osobou. Vykrvení se musí provádět rychle a efektivně, aby omráčené zvíře neprocitlo ze stavu bezvědomí a zároveň došlo k jeho úplnému vykrevení.²⁰⁵ V případě, že vykrevení není započato okamžitě po omráčení, může dojít k proniknutí mikroorganismů do svaloviny zvířete a tím je započat proces kažení masa. Způsob a kvalita, jakou je provedeno vykrevení, přímo ovlivňuje také průběh posmrtných procesů a v jejich přímém důsledku i jakost masa. Vykrvování je zahájeno vedením tzv. vykrvovacího vpichu do krční tepny zvířete. Pakliže je krev zvířete určena k dalšímu potravinářskému zpracování, používá se ke vpichu dutý nůž, pomocí kterého je krev zachycována a okamžitě připravena k jejímu dalšímu použití.²⁰⁶

Úkon vykrevení se provádí dvěma různými způsoby. Prvním a nejčastějším je zavěšení zvířete za zadní nohy – vykrevení ve visu. V tomto případě je zvíře vytaženo za zadní končetiny na tzv. plocháčkovou neboli trubkovou dráhu, kde dochází k rychlému a lepšímu vykrevení

²⁰² Příloha 1 Nařízení Rady (ES) č. 1099/2009 ze dne 24. září 2009, o ochraně zvířat při usmrcování.

²⁰³ Čl. 5 Nařízení Rady (ES) č. 1099/2009 ze dne 24. září 2009, o ochraně zvířat při usmrcování.

²⁰⁴ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Vzorová příručka osvědčených postupů ochrany zvířat během porážení (usmrcování) na jatkách* [online]. Ministerstvo zemědělství. 2015 [cit. 21. 10. 2023]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/ochrana-zvirat/porazeni-zvirat/vzorova-prirucka-osvedcenych-postupu.html>

²⁰⁵ PRÝMAS, Lukáš. *Porážka zvířat* [online]. In: *Náš chov*. 2018 [cit. 2023-11-18]. Dostupné z: <https://naschov.cz/porazka-zvirat/>

²⁰⁶ *Zpracování masa. Prezentace v rámci projektu Inovace studijních programů AF MENDELU směrem k internacionalizaci studia* [online]. Mendelova univerzita v Brně. [cit. 14.10.2023]. Dostupné z: https://web2.mendelu.cz/af_291_projekty2/vseo/print.php?page=4812&typ=html

zvířete, než při provedení vykrvování v leže. Tento druhý způsob se provádí zpravidla při domácích porážkách či na menších jatkách. Klíčovým faktorem pro kvalitní a úplné vykrvení zvířete je zkrácení intervalu mezi omráčením a vedením vykrvovacího vpichu na minimum. V případě, že dojde k vykrvení nejpozději 10 vteřin po omráčení zvířete, probíhá vykrvování za pomoci srdeční činnosti daného zvířete a tonických křečí, což celý úkon značně urychlí a k úplnému vykrvení dojde přibližně do čtyř minut od vedení vykrvovacího vpichu.²⁰⁷

V případě, že omračovací, zavěšovací a vyzdvihovací úkony na jatkách provádí jedna a tatáž odborná osoba, musí být celý tento cyklus úkonů proveden a dokončen nejdříve u jednoho zvířete, než se přejde k omráčení, zavěšení a vyzdvihnutí zvířete dalšího. K dalšímu jatečnému zpracování nebo napařování je možné přistoupit pouze v případě, že se tato osoba přesvědčí o tom, že dané zvíře již nevykazuje žádné známky života a že je prokazatelně mrtvé.²⁰⁸

4.7. Technologické vady při porážení hospodářských zvířat na jatkách

Právní úprava sice poskytuje hospodářským zvířatům na jatkách záruky a určitou úroveň ochrany, i přesto však může před nebo v průběhu jejich porážky dojít k různým technologickým vadám. Tyto vady mají bezesporu negativní vliv na welfare porážených hospodářských zvířat. Při provádění správního dozoru mezi lety 2010 a 2019 zjistily orgány státní veterinární správy hned několik často se opakujících závad při jatečném porážení skotu a prasat. Tyto závady ve své studii blíže rozebírali Večerek a Mačáková.²⁰⁹ Mezi nejčastější zjištěné závady patří zahlcení plic, nedostatečné vykrvení, různé smyslové odchylky a jiná technologická poškození těla a orgánů. Četnost technologických vad se v průběhu let postupně snižovala a na konci sledovaného období již bylo shledaných závad pouze nepatrné množství. V České republice se ročně na jatkách porazí v průměru přibližně 2 500 000 kusů skotu a přibližně 2 600 000 kusů prasat. Veterinární lékaři při svých kontrolách na konci sledovaného období v letech 2018 a 2019 zjistili, že technologie porážení hospodářských zvířat je v ČR na mimořádně dobré úrovni, dochází k jejímu vylepšování a výskyt technologických vad se objevuje už pouze zřídka.²¹⁰

²⁰⁷ *Zpracování masa. Prezentace v rámci projektu Inovace studijních programů AF MENDELU směrem k internacionalizaci studia* [online]. Mendelova univerzita v Brně. [cit. 14.10.2023]. Dostupné z: https://web2.mendelu.cz/af_291_projekty2/vseo/print.php?page=4812&typ=html

²⁰⁸ Příloha III. nařízení Rady (ES) č. 1099/2009 ze dne 24. září 2009, o ochraně zvířat při usmrcování.

²⁰⁹ VEČEREK, Vladimír a Petra MAČÁKOVÁ. *Výskyt technologických vad u skotu porážených na jatkách v České republice z pohledu welfare*. Konference Ochrana zvířat a welfare, 19.10.2023.

²¹⁰ Tamtéž.

4.8. Domácí porážky

Pravidla pro domácí porážky jsou upravena zákonem č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů. Zde se domácím porážkám, lidově řečeno „domácím zabijačkám“, věnuje především § 21. Tento paragraf uvádí, v jakých případech je možné domácí porážku provést a jaké podmínky musí být dle zákona splněny. Domácí zabijačky je především možné provádět pouze ve vlastním hospodářství chovatele. Není tedy možné porážky (mimo jatka) provádět a uskutečňovat například na veřejných prostranstvích, v restauracích nebo např. volně na louce.²¹¹ Dále je uvedeno, že je možné porazit pouze jatečná zvířata, ovšem „s výjimkou skotu staršího 72 měsíců, koní, oslů a jejich kříženců; jde-li o domácí porážku skotu mladšího 72 měsíců, může chovatel porazit nejvýše 3 kusy ročně.“²¹² Produkty z domácích porážek musí být určeny pouze pro soukromou spotřebu chovatele či pro členy jeho domácnosti, jedná-li se o maso a orgány ze skotu. Jedná-li se o maso a orgány ostatních zvířat, např. prasat, je možné, aby jeho příjemci byli nejen chovatel a členové jeho domácnosti, ale také osoby chovateli blízké.²¹³

Pojem osoba blízká definuje občanský zákoník jako „příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel nebo partner podle jiného zákona upravujícího registrované partnerství, jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, pokud by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pocítovala jako újmu vlastní. Má se za to, že osobami blízkými jsou i osoby sešvagřené nebo osoby, které spolu trvale žijí.“²¹⁴

Dále veterinární zákon vyžaduje, aby chovatel nejméně tři dny před plánovanou porážkou skotu tento svůj záměr písemně nebo elektronicky prostřednictvím informačního systému Státní veterinární správy oznámil místně příslušné krajské veterinární správě.²¹⁵ Oznámení o plánované domácí porážce musí obsahovat náležitosti uvedené v § 37 odst. 2 správního řádu, tedy především: „kdo je činí, které věci se týká a co se navrhuje. Oznámení musí dále obsahovat označení správního orgánu, jemuž je určeno (místně příslušný úřad krajské veterinární správy) a další náležitosti, které stanoví zákon, a v neposlední řadě i podpis osoby, která je činí.“²¹⁶ Tím je myšlený podpis chovatele, který domácí porážku oznamuje. Nad rámec obecných náležitostí, jež po chovateli vyžaduje správní řád, je v oznámení krajské veterinární správě nutné uvést také: „adresu a registrační číslo hospodářství, datum a čas provedení domácí

²¹¹ DAMOHORSKÝ, Milan, HANA MÜLLEROVÁ, MARTIN SMOLEK a TEREZA SNOPKOVÁ, ref. 74, s. 51.

²¹² Ustanovení § 21 odst. 2 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči.

²¹³ Ustanovení § 21 odst. 3 písm. a) a b) zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči.

²¹⁴ Ustanovení § 22 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

²¹⁵ Ustanovení § 21 odst. 5 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči.

²¹⁶ Ustanovení § 37 odst. 2 zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu.

*porážky skotu, počet, druh a identifikační číslo poráženého zvířete a také datum narození skotu a způsob zacházení se vzniklými vedlejšími živočišnými produkty.*²¹⁷

Zajímavé je, že veterinární zákon se vůbec nezmiňuje o zákazu či omezení porážení prasat. Tak tomu je už více než padesát let a ani vstup České republiky do EU nezpůsobil v oblasti domácích porážek prasat legislativní změny. Chovatelé prasat tedy nemusí své „zabijačky“ dopředu nahlašovat, ani žádat veterinární správu o povolení domácí porážku provést. I na tuto oblast se nicméně vztahuje zákonný požadavek, který zakazuje živočišné produkty získané na domácí porážce volně distribuovat.²¹⁸ V případě masných výrobků a dalších produktů získaných z poraženého prasete na domácí porážce chovatele se uplatní § 21 odst. 3 písm. b), dle kterého jsou tyto produkty určeny pouze ke spotřebě „*osob tvořících domácnost chovatele nebo pro spotřebu osoby jemu blízké.*“²¹⁹ Při domácí porážce prasat musí být samozřejmě rovněž dodržena platná legislativa týkající se ochrany welfare zvířat, tedy především zákon na ochranu zvířat proti týrání.

4.9. Porážení farmové zvěře

Dle veterinárního zákona je zvěř ve farmovém chovu považována za hospodářská zvířata, proto se na ně uplatní všechna ustanovení týkající se hospodářských zvířat, pokud veterinární zákon explicitně nestanoví jinak.²²⁰ Farmovou zvěř a jiná zvířata ve farmovém chovu řadí do kategorie hospodářských zvířat také zákon na ochranu zvířat proti týrání.²²¹ Tuto kategorii hospodářských zvířat ze své působnosti nicméně vyňal zákon o myslivosti a jeho ustanovení tedy nelze na farmovou zvěř použít.²²²

Dle Ministerstva zemědělství a Státní veterinární správy se farmovým chovem rozumí „*podnikatelský způsob chovu zvěře a jiných druhů zvířat v systémech, při nichž jsou zvířata chována v takových počtech nebo hustotě, nebo za takových podmínek, či na takové úrovni produkce, že jejich zdraví a životní pohoda závisí na bezprostřední péči člověka.*“²²³ Výše zmíněná definice zahrnuje tímto způsobem chovaná zvířata do kategorie hospodářských zvířat.

Úprava porážení farmové zvěře se nachází ve veterinárním zákoně, který poskytuje právní rámec pro usmrcování zvířat ve farmových chovech. Porážku jelenovitých zvířat je

²¹⁷ Ustanovení § 21 odst. 6 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči.

²¹⁸ SKŘIVÁNKOVÁ, Marcela, ref. 75, s. 124.

²¹⁹ Ustanovení § 21 odst. 3 písm. b) zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči.

²²⁰ Ustanovení § 3 odst. 1 písm. c) zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči.

²²¹ Ustanovení § 3 písm. d) zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

²²² Ustanovení § 1 odst. 2 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.

²²³ HOLEČKOVÁ, Dana a DOUSEK, Jiří. *Podmínky chovu savců volně žijících druhů v zajetí: doporučení Ústřední komise pro ochranu zvířat včetně velikosti a základního vybavení zařízení pro chov, způsobu chovu, výživy, odchyty a přepravy*. 3. vyd. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2006. ISBN 80-7084-556-2.

jejich chovatel povinen písemně nebo elektronicky oznámit místně příslušné krajské veterinární správě alespoň tři dny před jejím konáním. Pakliže po oznámení orgánu státní správy k porážce nedojde, musí chovatel tuto skutečnost rovněž oznámit místně příslušné krajské veterinární správě, a to stejným způsobem, jakým bylo provedeno oznámení o konání této porážky. Oznámení o porážce jelenovitých ve farmovém chovu se řídí stejnými pravidly a musí obsahovat stejné náležitosti jako oznámení o konání domácí porážky, o níž již bylo více pojednáno v předchozí podkapitole.²²⁴

Veterinární zákon při stanovení podmínek porážky zvěře ve farmovém chovu odkazuje na přímo použitelné nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 853/2004, kterým se stanoví zvláštní hygienická pravidla pro potraviny živočišného původu, konkrétně na jeho přílohu III. Místně příslušná krajská veterinární správa může chovateli povolit porážku zvěře ve farmovém chovu v hospodářství pouze na základě písemné žádosti chovatele. Účelem žádosti je doložení splnění podmínek stanovených předpisy Evropské unie, především nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 853/2004, chovatelem.²²⁵

Tato žádost musí obsahovat obecné náležitosti žádosti dle § 45 správního řádu, tedy z ní musí být patrné, co žadatel žádá nebo čeho se domáhá, a kromě toho musí být z žádosti patrné, kdo ji činí, které věci se týká a co se navrhuje, tedy musí splňovat požadavky na podání, jež vyžaduje správní řád.²²⁶

„Chovatel je povinen k porážce velké farmové zvěře v hospodářství nebo domácí porážce jelenovitých z farmového chovu požádat krajskou veterinární správu o povolení k usmrcení těchto zvířat použitím střelné zbraně.“²²⁷

Jakákoliv manipulace se střelnou zbraní vyžaduje nejen odborné znalosti a zkušenosti, ale také výslovné zákonné zmocnění k jejímu použití. Proto veterinární zákon požaduje, aby chovatel žádající o povolení k usmrcení zvířat střelnou zbraní k žádosti připojil i informaci o tom, která konkrétní osoba provede výstřel, jehož cílem bude usmrcení zvířete. Ať už tato osoba bude sám chovatel, či osoba chovatelem k usmrcení zvířete střelnou zbraní zmocněna, musí být doloženo, že je tato osoba držitelem zbrojní licence podle zákona č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu. V neposlední řadě se v žádosti uvede také důvod k usmrcení zvířete střelnou

²²⁴ Ustanovení § 21 odst. 5 a 6 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči.

²²⁵ Ustanovení § 21 odst. 7 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči.

²²⁶ Ustanovení § 45 odst. 1 zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu.

²²⁷ Ustanovení § 21 odst. 8 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči.

zbraní.²²⁸ Velkou farmovou zvěří jsou myšleni jelenovití, mufloni a v neposlední řadě i prasata divoká, chovají-li se ve farmovém chovu.²²⁹

Povolení k porážce za použití střelné zbraně vydané místně příslušnou krajskou veterinární správou má platnost tři roky. Pakliže držitel tohoto povolení písemně požádá o jeho prodloužení alespoň tři měsíce před koncem jeho platnosti, může být platnost povolení prodloužena o další tři roky, pakliže je doloženo, že se nezměnily podmínky, na základě kterých došlo k prvotnímu vydání povolení k porážce za použití střelné zbraně. Těmito podmínkami je zřejmě myšleno držení zbrojní licence chovatelem či jeho zaměstnancem, případně trvání oprávnění důvodů k usmrcování zvířat střelnou zbraní.²³⁰

Místně příslušní krajská veterinární správa je oprávněna k odejmutí již vydaného povolení, pakliže došlo k porušení podmínek, za kterých bylo povolení chovateli vydáno.²³¹

Chovatel plánující porážku zvířete za použití střelné zbraně je povinen tuto skutečnost sdělit krajské veterinární správě alespoň tři dny před jejím konáním spolu s upřesněním místa a času, kdy k použití střelné zbraně dojde.²³² O místě a času použití střelné zbraně z důvodu porážky zvířete musí být rovněž informována Policie České republiky. Tuto informaci je Policii ČR povinná předat místně příslušná veterinární správa.²³³

4.10. Porážení nemocných, vyčerpaných a zraněných zvířat

Právní ochranu nemocným, vyčerpaným a zraněným zvířatům poskytuje v obecné rovině zákon na ochranu zvířat proti týrání. „*Pokud je přežívání nemocného, vyčerpaného nebo zraněného zvířete spojeno s jeho nepřiměřeným utrpením, provede se jeho porážka nebo utracení na místě, kde k nemoci, vyčerpání nebo zranění zvířete došlo.*“²³⁴ Podrobnosti takové porážky či utracení stanoví veterinární zákon.

V případě, že chovatel plánuje přepravu zvířete, které je nemocné, vyčerpané nebo zraněné, k porážce na jatkách, je k přepravě nutné vyšetření a zhodnocení jeho zdravotního stavu. Způsobilost zvířete k přepravě na jatka posoudí soukromý veterinární lékař. V případě, že je přeprava takového zvířete veterinárním lékařem odsouhlasena a zároveň přeprava neodporuje nařízení Rady (ES) č. 1/2005, je možné přepravu nemocného, vyčerpaného či zraněného zvířete uskutečnit. Podrobnosti o jeho zdravotním stavu jsou uvedeny soukromým

²²⁸ Ustanovení § 21 odst. 8 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči.

²²⁹ Ustanovení § 21 odst. 8 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči.

²³⁰ Ustanovení § 21 odst. 9 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči.

²³¹ Ustanovení § 21 odst. 11 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči.

²³² Ustanovení § 21 odst. 12 písm. b) zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči.

²³³ Ustanovení § 21 odst. 13 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči.

²³⁴ Ustanovení § 5b odst. 1 zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

veterinárním lékařem, jenž provedl prohlídku, v přepravní dokumentaci. Přeprava nemocného, vyčerpaného či zraněného zvířete nesmí být zahájena, nepřesvědčí-li se chovatel, že bude takové zvíře na jatkách přijato. Přeprava takového zvířete na jatka nesmí přesahovat délku 100 km, musí probíhat obzvláště šetrně a pomocí nejkratší možné trasy. Zároveň je nutné, aby přeprava neodporovala přímo použitelným předpisům Evropské unie, jež se zabývají ochranou zvířat během přepravy.²³⁵

V případě, že si chovatel k posouzení zdravotního stavu nemocného, vyčerpaného či zraněného zvířete nevyžádá stanovisko soukromého veterinárního lékaře, dopouští se nedodržením své zákonné povinnosti protiprávního jednání a za tento přestupek mu může být uložena sankce. To stejné platí, pakliže chovatel započne přepravu nemocného, vyčerpaného či zraněného zvířete i přes negativní stanovisko soukromého veterinárního lékaře.²³⁶

Veterinární zákon požaduje, aby prohlídku jatečných zvířat, jež byla před porážením nemocná, vyčerpaná či zraněná, provedl úřední veterinární lékař. Tento požadavek byl do veterinárního zákona přidán novelou č. 368/2019 Sb., čímž mimo jiné znemožňuje chovatelům zvířat provést porážku nemocných, vyčerpaných či zraněných zvířat bez přítomnosti úředního veterinárního lékaře.²³⁷

4.11. Porážení a usmrcování zvířat pro potřeby církví a náboženských společností

Problematika porážení a usmrcování zvířat pro potřeby církví a náboženských společností představuje oblast, jež zaujímá v právním řádu své specifické místo a aplikují se na ni do jisté míry odlišná pravidla, než jaká platí pro porážení zvířat např. na jatkách či na domácí porážce. Je tomu tak proto, že zde dochází ke střetu dvou zájmů, respektive společenských hodnot, a to jednak svobody náboženského vyznání a ochrany zvířat jako „*smysly nadaných živých tvorů*.“²³⁸

Nutnost zohledňovat a respektovat zvyklosti členských států, jež vycházejí z tradičních náboženských obřadů, v obecné rovině zakotvuje přímo použitelné nařízení č. 1099/2009, o ochraně zvířat při usmrcování, v jednom ze svých úvodních ustanovení.²³⁹ V tomto evropském nařízení je deklarována svoboda jednotlivých členských států upravit si vnitrostátními právními normami pravidla pro usmrcování zvířat z odůvodněných náboženských důvodů odlišně od jinak pevně stanovených pravidel porážení zvířat. Explicitně je zde zmíněna porážka zvířat na

²³⁵ Ustanovení § 5b odst. 1 zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

²³⁶ Ustanovení § 5b odst. 1 zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

²³⁷ Ustanovení § 21b odst. 3 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči.

²³⁸ Ustanovení § 494 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

²³⁹ Bod 15 úvodních ustanovení Nařízení Rady (ES) č. 1099/2009, o ochraně zvířat při usmrcování.

jatkách pro účely náboženských rituálů, jež je v každém státě upravena odlišně v závislosti na konkrétní situaci.²⁴⁰

Nařízení odkazuje na Listinu základních práv Evropské unie, konkrétně na její článek č.10, dle kterého má každý „právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání. Toto právo zahrnuje svobodu změnit své náboženské vyznání nebo přesvědčení, jakož i svobodu projevat své náboženské vyznání nebo přesvědčení sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, bohoslužbou, vyučováním, prováděním úkonů a zachováváním obřadů.“²⁴¹

Zásadní odlišností porážky zvířete za účelem náboženského rituálu na rozdíl od industriální porážky zvířete na jatkách za účelem zisku živočišných produktů je omráčení, respektive neomráčení daného zvířete před jeho usmrcením. V případě tzv. náboženských porážek je za určitých podmínek dovoleno, aby zvíře před svou smrtí nebylo omráčeno, tedy jeho usmrcení není provedeno v bezvědomí.²⁴²

Na unijní legislativu navazuje tuzemský zákon na ochranu zvířat proti týrání, který se porážení zvířat pro potřeby církví a náboženských společností věnuje v ustanovení § 5f. O tom, zdali je možné provést náboženskou porážku, tedy porážku bez omráčení, rozhoduje Ministerstvo zemědělství na základě písemné žádosti církve či náboženské společnosti, která má v plánu takovou porážku provést.²⁴³ Církvi nebo náboženskou společností je pro účely náboženské porážky myšleno „dobrovolné společenství osob s vlastní strukturou, orgány, vnitřními předpisy, náboženskými obřady a projevy víry, založené za účelem vyznávání určité náboženské víry, ať veřejně nebo soukromě, a zejména s tím spojeného shromažďování, bohoslužby, vyučování, duchovní služby a případně obecně prospěšné činnosti.“²⁴⁴

Náboženským obřadem, jež vyžaduje k porážce zvířete použití speciálních metod, se dle Nařízení Rady (ES) č. 1099/2009, o ochraně zvířat při usmrcování, rozumí na sebe navazující sled činností týkajících se porážky zvířat, které vychází a jsou přímo stanoveny konkrétním náboženstvím.²⁴⁵ Tato definice neposkytuje žádné bližší informace o tom, jaké úkony pod termín náboženského obřadu spadají a které naopak termín nezaštiťuje. Náboženským obřadem tedy může být jakýkoliv postup usmrcení zvířete, který vychází z některého náboženství.

Porážku pro potřeby církví a náboženských společností je dovoleno provádět pouze v prostorách jatek. Církev nebo náboženská společnost je oprávněna takovou porážku provést

²⁴⁰ Bod 18 úvodních ustanovení Nařízení Rady (ES) č. 1099/2009, o ochraně zvířat při usmrcování.

²⁴¹ Čl. 10 Listiny základních práv Evropské unie.

²⁴² Čl. 4 odst. 4 Nařízení Rady (ES) č. 1099/2009, o ochraně zvířat při usmrcování.

²⁴³ Ustanovení § 5f odst. 1 zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

²⁴⁴ Ustanovení § 3 písm. a) zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a o postavení církví a náboženských společností.

²⁴⁵ Čl. 2 písm. g) Nařízení Rady (ES) č. 1099/2009, o ochraně zvířat při usmrcování.

pouze způsobem, jež stanoví místně příslušná krajská veterinární správa pro konkrétní jatka na základě písemné žádosti dané církve či náboženské společnosti.²⁴⁶

Církev nebo náboženská společnost je povinna podat písemnou žádost, na základě které je Ministerstvem zemědělství uděleno povolení k porážce zvířat pro potřeby církví a náboženských společností. Výše zmíněná žádost musí obsahovat náležitosti stanovené § 45 správního řádu a dále náležitosti, jež jsou stanoveny v zákoně na ochranu zvířat proti týrání, konkrétně v jeho ustanovení § 5f odst. 3 a 4.²⁴⁷

Ministerstvo zemědělství doručí své rozhodnutí o udělení povolení k porážce zvířat pro potřeby církví a náboženských společností místně příslušné veterinární správě, Ústřední veterinární správě, provozovateli podniku, kde má k porážce dojít a v neposlední řadě jej zašle také církvi nebo náboženské společnosti, která o povolení žádala.²⁴⁸ Povolení musí obsahovat dobu platnosti, která je maximálně jeden rok ode dne vydání, a náležitosti uvedené v § 5f odst. 3 zákona na ochranu zvířat proti týrání.²⁴⁹

4.12. Problematické aspekty porážení a usmrcování hospodářských zvířat

Porážení a usmrcování hospodářských zvířat na jatkách je už svou povahou oblastí nesmírně citlivou a na samé hraně zvířecího welfare, bereme-li v potaz zvláštní význam zvířete jako smysly nadaného živého tvora, který vnímá okolní vjemy, jako je např. bolest a stres.²⁵⁰

Právní normy upravující porážení a usmrcování hospodářských zvířat mají za cíl utrpení zvířat minimalizovat a celý proces porážky co nejvíce zefektivnit, především proto, aby nedocházelo ke zbytečnému a krutému prodlužování stavu pro zvíře velmi nepříjemného a jistě stresujícího. Jak již bylo výše popsáno, technologické vady se na jatkách, alespoň na území České republiky, objevují již jen velmi zřídka.²⁵¹

Co se ovšem stává jistě častěji, než by mělo, není pochybení strojů, ale pochybení lidí. Konkrétně pochybení těch osob, které se na procesu usmrcování a porážení hospodářských zvířat přímo podílejí, tedy pochybení odborného personálu na jatkách. Státní veterinární správa se v posledních letech musela zabývat mnoha případy, kdy právě obsluha jatek a přepravci zvířat na jatka nejednali v souladu se zákonnými požadavky na zacházení se zvířaty.²⁵²

²⁴⁶ Ustanovení § 5f odst. 2 zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

²⁴⁷ Ustanovení § 5f odst. 3 a 4 zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

²⁴⁸ Ustanovení § 5f odst. 6 zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

²⁴⁹ Tamtéž.

²⁵⁰ Ustanovení § 494 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

²⁵¹ VEČEREK, Vladimír a Petra MAČÁKOVÁ, ref. 207.

²⁵² VORLÍČEK, Petr. *SVS začala šetřit případ týrání na jatkách na Vysočině* [online]. In: Státní veterinární správa. 2023 [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: <https://www.svscr.cz/svs-zacala-setrit-pripad-tyrani-na-jatkach-na-vysocine/>

Státní veterinární správa v létě 2023 oznámila, že plošně prověří fungování jatek na území ČR, zejména s ohledem na dodržování předpisů ochrany zvířat a zvířecího welfare.²⁵³

V současné době vrcholí příprava novely veterinárního zákona, která by již měla obsahovat povinné zavedení kamerových systémů na jatkách, ke kterým by kromě provozovatelů jatek měly přístup i dozorové orgány.²⁵⁴

Tato novela je jistě krokem správným směrem, neboť by pomohla eliminovat případy hrubého zacházení se zvířaty za branami jatek. Zároveň se domnívám, že právní úprava jako taková není hlavním důvodem výskytu případů, kdy zvířata na jatkách trpí a jsou vystavena nevyhovujícím podmínkám a zacházení. Dle mého názoru se spíše jedná o pochybení jednotlivých pracovníků, kteří buď vědomě nebo nevědomě platnou legislativu porušují. Jak časté tyto případy jsou může být velmi těžké zjistit, uvědomíme-li si, kolik zvířat je jen na jatkách v České republice ročně poráženo a kolik jatek je na našem území v provozu.

4.13. Shrnutí

V České republice bylo na jatkách jen za prvních osm měsíců roku 2023 poráženo 147 230 kusů skotu, tedy nejčastěji krav, býků a jalovic, a 1 419 275 prasat.²⁵⁵

Jatečné zpracování masa představuje v současné době hlavní pilíř živočišné výroby, která tvoří nedílnou součást tuzemského zemědělství.

Porážení a usmrcování hospodářských zvířat je oblast vzhledem ke své citlivé povaze velmi podrobně upravena především unijní a vnitrostátní legislativou. Zároveň se jedná o oblast, která je, stejně jako přeprava hospodářských zvířat, hojně, a to především negativně, medializována.

Vůdčí ideu právních norem představuje požadavek, aby celý proces jatek, včetně koncepce jatek, jejich stavby a uspořádání, stejně jako jejich samotný provoz, u zvířat nevyvolal jakoukoliv bolest či utrpení, kterým je možné se vyvarovat. Právní úprava klade značný důraz na ochranu zvířat v posledním stádiu jejich života především tak, aby zvířata podstoupila porážku či usmrcení v omráčeném stavu, tedy v bezvědomí, a necítla fyzickou bolest ani jinak

²⁵³ VORLÍČEK, Petr, ref. 250.

²⁵⁴ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Dostupné z: <https://odok.cz/portal/veklep/material/ALBSCXVC24BA/>

²⁵⁵ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Porážky hospodářských zvířat - počet poražených zvířat* [online]. In: Veřejná databáze. 14.10.2023 [cit. 2023-11-18]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jspx?_afPp=Vystup-objekt&pvo=ZEM13A&z=T&f=TABULKA&skupId=1913&katalog=30840&pvo=ZEM13A&evo=v831_!_ZEM13A-2023_1&evo=v460_!_ZEM13Ajatka_1

nadměrně nestrádala. Důraz je kladen na rychlost, efektivnost a využití moderních technických zařízení a postupů.

Dozorová činnost Státní veterinární správy konaná mezi lety 2010 a 2019 neshledala, že by zákonné požadavky na omračování jatečných zvířat nebyly provozovateli jatek dodržovány. Co ovšem není vždy striktně dodržováno je požadavek na absenci hrubého zacházení se zvířaty během jejich převádění na porážku a před jejich omrácením. Připravovaná novela veterinárního zákona mimo jiné obsahuje i požadavek na přítomnost kamerových systémů přímo v areálech jatek, což umožní situaci na jatkách kontrolovat nejen provozovatelům jatek, ale také příslušným dozorovým orgánům.

5. Instituce zajišťující ochranu hospodářských zvířat

5.1. Institucionální ochrana hospodářských zvířat

Prosazování právních norem v oblasti ochrany hospodářských zvířat mají v kompetenci především správní orgány uvedené v § 19 odst. 1 a 2 zákona na ochranu zvířat proti týrání.²⁵⁶ Tyto orgány dohlíží na to, aby požadavky na ochranu zvířat byly jednotlivými povinnými subjekty dodržovány, a v případě, že v této oblasti dojde k porušení právně závazných norem, mohou správní orgány udělovat sankce a požadovat nápravu, jsou-li k tomu zákonem zmocněny.²⁵⁷ Mezi nejvýraznější subjekty, které hrají aktivní roli v ochraně hospodářských zvířat, patří Ministerstvo zemědělství, Ústřední komise pro ochranu zvířat, jež je poradním orgánem výše uvedeného ministerstva, Státní veterinární správa a obce, především obecní úřady obcí s rozšířenou působností. Tyto správní orgány budou v následujících podkapitolách podrobněji rozebrány a bude vysvětlena jejich funkce jak z hlediska ochrany hospodářských zvířat, tak z hlediska ochrany zvířat obecně.²⁵⁸

5.2. Ministerstvo zemědělství

5.2.1. Funkce Ministerstva zemědělství

Ústředním správním orgánem ochrany zvířat je v České republice Ministerstvo zemědělství, které je zároveň ústředním správním orgánem na úseku veterinární péče, myslivosti, rybářství a dalších oblastí, jež jsou taxativně vymezeny v § 15 kompetenčního zákona.²⁵⁹ Ministerstvo zemědělství plní v oblasti ochrany zvířat především koordinační funkci. Jeho oddělení ochrany zvířat má za úkol zejména synchronizaci činností a úkolů spojených s ochranou zvířat. V kompetenci tohoto oddělení Ministerstva zemědělství je i centrální dohled nad státními orgány, jež se oblastí ochrany zvířat dále zabývají. Zároveň těmto orgánům Ministerstvo zemědělství zasílá podněty a vhodná opatření, jimž se pak příslušné státní instituce věnují a ve své agendě dále zabývají. Velmi úzká spolupráce probíhá zejména se Státní veterinární správou a jejími jednotlivými pobočkami. Úkolem tuzemského ústředního správního orgánu ochrany zvířat je i schvalování statutu a jednacího řádu Ústřední komise pro ochranu zvířat a Výboru pro ochranu zvířat používaných pro vědecké účely. Mimo to je jeho úkolem také plnění úkolů ochrany zvířat proti týrání vyplývajících pro členské státy z unijního práva. V neposlední řadě je Ministerstvo zemědělství odpovědné za udělení a odnětí povolení

²⁵⁶ Ustanovení § 19 zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

²⁵⁷ Čl. 4 odst.1 Listiny základních práv a svobod.

²⁵⁸ JANČÁŘOVÁ, Ilona, ref. 4, s. 305.

²⁵⁹ Ustanovení § 15 zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky.

k porážce zvířat pro potřeby církví a náboženských společností, jejichž víra vyžaduje specifické způsoby porážek zvířat pro své náboženské obřady, a plní další úkoly spojené s ochranou zvířat na celostátní úrovni.²⁶⁰

Kromě již zmíněné Státní veterinární správy jsou Ministerstvu zemědělství podřízeny následující instituce: Státní zemědělská a potravinová inspekce, Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský, Česká plemenářská inspekce, Státní pozemkový úřad a Ústav pro státní kontrolu veterinárních biopreparátů a léčiv.²⁶¹

Souhrnně lze říci, že pro oblast ochrany zvířat představuje Ministerstvo zemědělství klíčový orgán, jež je hlavním garantem dodržování právních předpisů v této oblasti a má za úkol nejen koordinaci jemu přímo podřízených orgánů, ale také normotvornou činnost prostřednictvím prováděcích vyhlášek.²⁶²

5.2.2. Ústřední komise pro ochranu zvířat

Odborným poradním orgánem ministra zemědělství je Ústřední komise pro ochranu zvířat. Předseda, stejně jako všichni další členové komise, jsou do funkce jmenováni i odvoláváni ministrem zemědělství, jenž tak činí po dohodě s ministrem životního prostředí. Členové této komise jsou vybíráni z řad odborníků v oblasti ochrany životního prostředí, a to zpravidla na základě návrhu státních orgánů i soukromých právnických osob, jež se ochranou zvířat ve své činnosti zabývají. Ústřední komise pro ochranu zvířat se v současné době skládá z šestnácti členů, kteří reprezentují takové orgány jako např. Komoru veterinárních lékařů ČR, Agrární komoru ČR, Státní veterinární správu ČR, Ministerstvo zdravotnictví, Unii chovatelů hospodářských zvířat, Český svaz ochránců přírody, Ministerstvo zemědělství a další. Tato komise se skládá ze čtyř výborů, jimiž jsou: výbor pro ochranu hospodářských zvířat, výbor pro ochranu zvířat v zájmových chovech, výbor pro ochranu volně žijících zvířat a výbor pro ochranu pokusných zvířat. Orgány komise tvoří její předseda a rada. Rada komise je tvořena předsedou komise a dále pak čtyřmi místopředsedy, jež jsou zároveň předsedové výše zmiňovaných čtyř výborů. Rada Ústřední komise pro ochranu zvířat se věnuje řízení její činnosti a plní koordinační činnost mezi jednotlivými výbory.²⁶³

²⁶⁰ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Systém ochrany zvířat v ČR* [online]. In: Ministerstvo zemědělství. c2009-2021 [cit. 2023-11-18]. Dostupné z: <https://eagri.cz/public/portal/mze/ochrana-zvirat/system-ochrany-zvirat-v-cr>

²⁶¹ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *O ministerstvu* [online]. In: Ministerstvo zemědělství. c2009-2021 [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: <https://eagri.cz/public/portal/mze/ministerstvo-zemedelstvi/o-ministerstvu>

²⁶² Čl. 79 odst. 3 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústavy České republiky

²⁶³ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Ústřední komise pro ochranu zvířat* [online]. In: Ministerstvo zemědělství. c2009-2021 [cit. 2023-11-18]. Dostupné z: <https://eagri.cz/public/portal/mze/ochrana-zvirat/kontakty/ustredni-komise-pro-ochranu-zvirat>

Komise monitoruje aktuální situaci a problémy v oblasti ochrany zvířat v České republice a zaujímá k nim svá odborná stanoviska a názory, jež mají nicméně pouze poradní charakter. Jedním z takových stanovisek bylo v nedávné době např. Vyjádření Ústřední komise pro ochranu zvířat k přepravě hospodářských zvířat na dlouhé vzdálenosti. V tomto vyjádření k problematice přepravy hospodářských zvířat na dlouhé vzdálenosti, která představuje značný problém v celoevropském měřítku, jak již bylo výše pojednáno v kapitole o přepravě, komise navrhla komplexní řešení, které by podle ní pomohlo snížit utrpení přepravovaných zvířat. Tímto systémovým řešením by dle komise mohla být přeprava již poražených zvířat a živočišných produktů z nich, namísto přepravy živých zvířat na jatka, případně na jejich další výkrm.²⁶⁴ V závěru tohoto dokumentu Ústřední komise pro ochranu zvířat „doporučuje Ministerstvu zemědělství, aby vhodným způsobem zavedlo podporu porážky a zpracování jatečných zvířat z českých chovů na území ČR.“²⁶⁵

Jedná se tedy o odborné a kvalifikované vyjádření odborníků zabývajících se problematikou ochrany hospodářských zvířat, kteří svým stanoviskem navrhují možné kroky a opatření k nápravě problému. Ministerstvo zemědělství se takovým doporučením Ústřední komise pro ochranu zvířat může, ale také nemusí řídit, jelikož se jedná o právně nezávazný dokument. Veřejnosti jsou tato stanoviska dálkově přístupná na internetových stránkách Ministerstva zemědělství.²⁶⁶

5.3. Státní veterinární správa

5.3.1. Orgány veterinární správy

Při pojednávání o institucionálním zajištění ochrany hospodářských zvířat nelze opomenout roli, jež zaujímá Státní veterinární správa a její jednotlivé krajské pobočky. Státní veterinární správa je orgán s celostátní působností přímo podřízený Ministerstvu zemědělství hrající nezastupitelnou roli na úseku ochrany zvířat proti týrání a na úseku veterinární péče. Státní veterinární správu tvoří Ústřední veterinární správa, jež má sídlo v Praze, krajské veterinární správy, jež mají na starosti lokální agendu podle své místní příslušnosti, jež kopíruje kraje jako územní celky, a v neposlední řadě Městskou veterinární správu v Praze, do jejíž působnosti spadá veterinární péče na území hlavního města Prahy. V čele Ústřední veterinární správy, a zároveň v čele Státní veterinární správy jako celku, stojí ústřední ředitel.

²⁶⁴ ÚSTŘEDNÍ KOMISE PRO OCHRANU ZVÍŘAT. *Vyjádření Ústřední komise pro ochranu zvířat k přepravě hospodářských zvířat na dlouhé vzdálenosti*. 2017 [cit. 2023-11-18]. Dostupné z: <https://eagri.cz/public/portal/-q324605---9Q58mek2/vyjadreni-ukoz-k-preprave-hospodarskych>

²⁶⁵ Tamtéž.

²⁶⁶ PELCOVÁ, Veronika, ref. 32, s. 65.

Jmenování, výběr i odvolání ústředního ředitele se řídí zákonem o státní službě, stejně jako výběr, jmenování a odvolání ředitelů jednotlivých poboček krajských veterinárních správ.²⁶⁷

5.3.2. Funkce Státní veterinární správy

Státní veterinární správa vykonává dozor nad dodržováním povinností uložených chovatelům zvířat, přijímá podněty a oznámení a provádí šetření v případě, že na základě vlastního zjištění nebo podnětů veřejnosti získá informaci o možném týrání zvířat. Funkcí Státní veterinární správy je tedy především výkon státního dozoru z hlediska ochrany zvířat proti týrání.²⁶⁸ Státní veterinární správa dále vykonává veterinární dozor v oblasti veterinární péče, provádí registraci odborně způsobilých osob a vydává povolení k určitým činnostem, jejichž výkon je vázaný na povolení státního orgánu.²⁶⁹ Orgány Státní veterinární správy plní roli správního orgánu ve správních řízeních na úseku veterinární péče. V prvním stupni se jedná o místně příslušné krajské pobočky, druhostupňovým orgánem je zde Ústřední veterinární správa.²⁷⁰ Jančářová považuje roli Státní veterinární správy v řízení o správních deliktech za nezastupitelnou, jelikož zde participuje vydáváním odborných vyjádření, která jsou pro ostatní správní orgány právně závazná.²⁷¹

Veterinární zákon stanoví, že k výkonu státního veterinárního dozoru jsou oprávněni úřední veterinární lékaři, které zákon pro tyto účely nazývá tzv. veterinárními inspektory. Jinými, než zákonem zmocněnými osobami nemůže být veterinární dozor prováděn, neboť je zde kladen důraz především na odbornost a kvalifikaci osob vykonávajících kontrolu v oblasti veterinární péče.²⁷² Otázkou, zdali jsou k provedení kontroly veterinární inspektoři zmocnění již přímo veterinárním zákonem, anebo musí mít ke každé kontrole speciální pověření dle zákona o kontrole, se opakovaně zabývaly správní soudy. Nejvyšší správní soud již několik let konstantě judikuje, že zákonné zmocnění veterinárních inspektorů, kterým se před kontrolou stačí prokázat služebním průkazem, a nikoliv žádným dalším speciálním oprávněním či pověřením, vychází přímo z veterinárního zákona.²⁷³

Požadavek na odbornost a kvalifikaci platí i pro správní dozor v oblasti ochrany zvířat proti týrání. Zákon explicitně stanovuje, jakého minimálního vzdělání musí dosáhnout odborný

²⁶⁷ Ustanovení § 47 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči.

²⁶⁸ Ustanovení § 22 zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

²⁶⁹ Ustanovení § 47 a § 49 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči.

²⁷⁰ Ustanovení § 47 odst.7 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči.

²⁷¹ JANČÁŘOVÁ, Ilona, ref. 4, s. 305.

²⁷² Ustanovení § 53 odst. 1 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči.

²⁷³ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 2. 2014, sp. zn. 8 As 30/2013.

pracovník Státní veterinární správy, jež je pověřen výkonem správního dozoru v této oblasti. Jedná se zpravidla o veterinární lékaře nebo o absolventy magisterského studia v oboru ochrany zvířat a pohody zvířat. Tito kvalifikovaní odborníci, jež působí při krajských veterinárních správách a okresních inspektorátech, provádějí správní dozor nad dodržováním legislativních požadavků.²⁷⁴

Inspektoři státní veterinární správy se dělí na dvě hlavní skupiny. První skupina zahrnuje přibližně 400 hygieniků, kteří mají za úkol kontrolovat bezpečnost potravin, dále 135 epizootologů, kteří mají na starost zdraví zvířat a jejich prevenci před nákazami, a v neposlední řadě do této první skupiny patří 90 welfaristů, jejichž hlavním úkolem je kontrola pohody zvířat. Druhá skupina veterinárních inspektorů zahrnuje přibližně 300 veterinárních techniků a odborných asistentů hygieny potravin, jež mají na starost nepřetržitý dohled nad jatečným porážením a následným zpracováním hospodářských zvířat v tuzemsku, a to přímo v areálu jatek.²⁷⁵ „Celkově má tedy Státní veterinární správa přes 900 inspektorů, kteří přímo v terénu zajišťují především zdraví a pohodu zvířat a bezpečné potraviny, a to vše v rámci přístupu – od vidlí až na vidličku.“²⁷⁶

K plnění výše zmíněných úkolů jim zákon přiznává značná oprávnění, jako např. možnost pořizovat obrazovou dokumentaci, vstupovat do různých zařízení (s výjimkou lidských obydlí), kde se vyskytují zvířata (útulky, chovné stanice atd.), nebo vyžadovat od chovatelů potřebné doklady, informace a další součinnost.²⁷⁷

Souhrnně lze říci, že primární úkol Státní veterinární správy spočívá zejména v dozoru nad zdravím zvířat a nad jejich ochranou proti týrání, ale také v kontrole zdravotní nezávadnosti živočišných produktů, prevenci nebezpečných zvířecích nemocí a v neposlední řadě i v dohledu nad přepravou živých zvířat a živočišných produktů do České republiky ze zahraničí. Státní veterinární správa svou agendu vykonává v teoretické rovině pomocí Ústřední veterinární správy, zatímco dozor v terénu zajišťují veterinární inspektoři, kteří působí na příslušných krajských pobočkách státní veterinární správy.²⁷⁸

²⁷⁴ Ustanovení § 26 odst. 1 zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

²⁷⁵ STÁTNÍ VETERINÁRNÍ SPRÁVA. *Přes 900 inspektorů SVS v terénu zajišťuje zdravá zvířata a bezpečné potraviny* [online]. In: Státní veterinární správa. [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: <https://www.svscr.cz/statni-veterinari-sprava/inspektori-svs/>

²⁷⁶ STÁTNÍ VETERINÁRNÍ SPRÁVA. *Přes 900 inspektorů SVS v terénu zajišťuje zdravá zvířata a bezpečné potraviny* [online]. In: Státní veterinární správa. [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: <https://www.svscr.cz/statni-veterinari-sprava/inspektori-svs/>

²⁷⁷ Ustanovení § 25 odst. 1 zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

²⁷⁸ STÁTNÍ VETERINÁRNÍ SPRÁVA. *Ochrana pohody zvířat – welfare*. In: Státní veterinární správa [online]. [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: <https://www.svscr.cz/zdravi-zvirat/ochrana-pohody-zvirat-welfare/>

5.4. Obce a jejich role v prosazování ochrany zvířat

Obce zaujímají v oblasti ochrany zvířat dvojí postavení, a to jednak jako územní samosprávné celky, tedy relativně samostatné a na státu nezávislé jednotky, ale zároveň vystupují i v roli subjektů, na které stát přenesl část svých pravomocí. Zde obce jednají jménem státu, a to ve své přenesené působnosti.²⁷⁹

5.4.1. Přenesená působnost obcí a ochrana zvířat

V oblasti ochrany zvířat mají právě obce s rozšířenou působností zbytkovou působnost, řeší tedy všechny záležitosti, které zákon nesvěřil jinému správnímu orgánu (např. Státní veterinární správě či Ministerstvu zemědělství).²⁸⁰

V této roli figurují obce s rozšířenou působností nejčastěji jako správní orgány, jež rozhodují o přestupcích na úseku ochrany zvířat proti týrání.²⁸¹ Tato pravomoc obcí jako správních orgánů je zakotvena v zákoně na ochranu zvířat proti týrání, kde je stanoveno projednávání správních deliktů týkajících se ochrany zvířat obecními úřady s rozšířenou působností jako orgány prvního stupně. Odvolání v těchto věcech dále řeší místně příslušné krajské úřady. Obce s rozšířenou působností jsou povinny zabývat se všemi podněty krajské veterinární správy týkajícími se ochrany zvířat, a to nejdéle jeden měsíc od jejich obdržení. Rozhodnutí obecního úřadu týkající se daného podnětu musí být odůvodněno, stejně jako možná přijatá opatření, a řádně doručeno té krajské veterinární správě, jež podnět iniciovala.²⁸²

Obecní úřady jsou dále povinny řídit se závazným odborným vyjádřením krajské veterinární správy, jež je nedílnou součástí přestupkových řízení, které se týkají ochrany zvířat proti týrání. Zákon zde uplatňuje princip odbornosti, jelikož vydané rozhodnutí musí brát v potaz také důsledky jednání pro týrané či zanedbávané zvíře, které je schopné zhodnotit a posoudit pouze odborně vzdělaná osoba.²⁸³

5.4.2. Samostatná působnost obcí a ochrana zvířat

V této části práce nesmí být opomenuta ani role obcí jako územně samosprávných celků v oblasti ochrany zvířat. Pozornost je často směřována k úloze obcí jako tzv. zbytkových pečovatелů o zvířata, čímž se myslí především jejich provoz zvířecích útulků, odchyt ztracených

²⁷⁹ Ustanovení § 24 zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

²⁸⁰ JANČÁŘOVÁ, Ilona, ref. 4, s. 305.

²⁸¹ Ustanovení § 24a zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

²⁸² JANČÁŘOVÁ, Ilona, ref. 4, s. 303.

²⁸³ Tamtéž.

zvířat nebo šíření informačních kampaní.²⁸⁴ Obce, respektive obecní zastupitelstva, však ve své samostatné působnosti disponují také normotvornou pravomocí. Tato pravomoc, tedy pravomoc vydávat obecně závazné vyhlášky v mezích své působnosti stanovené zákonem, je obcím přiznána již v čl. 104 odst. 3 Ústavy. Obce proto k vydávání obecně závazných vyhlášek, jež jsou v mezích jejich působnosti, nepotřebují žádné další zákonné zmocnění.²⁸⁵

Působnost obcí vydávat obecně závazné vyhlášky týkající se zvířat vymezuje zákon na ochranu zvířat proti týrání, který výslovně uvádí možnosti zákazů, příkazů a omezení, jež může obec vyhláškou pro své území nařídit. Jedná se zpravidla o povinnosti chovatelů psů týkající se jejich registrace, označování, omezení pohybu na veřejných prostranstvích, určení prostor umožňujících jejich volný pohyb²⁸⁶ nebo zavedení poplatků ze psů.²⁸⁷

Existují však i takové obecně závazné vyhlášky, které se speciálně věnují pravidlům pro chov hospodářských zvířat. Obec Údrnice v Královéhradeckém kraji ve své vyhlášce z roku 2009 například stanovila pravidla pro chov hospodářských zvířat na svém území, aby nedocházelo k volnému pohybu koní, skotu, ovcí, koz, prasat i dalších zvířat po veřejných prostranstvích. Zároveň v této vyhlášce obec Údrnice přikázala chovatelům hospodářských zvířat, aby jimi chované zvíře neznečišťovalo veřejná prostranství v obci a pakliže tak učiní, je chovatel povinen vzniklé škody vhodným způsobem odstranit a znečištěné místo uvést do původního stavu.²⁸⁸

Zajímavé je, že zmocnění k vydávání obecně závazných vyhlášek týkajících se omezení chovu či pohybu zvířat na veřejných prostranstvích či v určitých částech obce neobsahuje zákon o obcích ani např. občanský zákoník, ale tuto úpravu vložil zákonodárce do zákona na ochranu zvířat proti týrání, přestože je účelem vyhlášek upravujících pohyb a chov zvířat v obci spíše ochrana veřejného pořádku, nikoliv ochrana zvířat proti týrání.²⁸⁹

5.5. Shrnutí

Institucí, jež má na starost, a tedy dbá o zajištění ochrany (hospodářských) zvířat v České republice, je především Ministerstvo zemědělství a jemu podřízené subjekty. Agendu ochrany zvířat má na Ministerstvu zemědělství na starosti zejména oddělení ochrany zvířat, které zadává

²⁸⁴ JANČÁŘOVÁ, Ilona, ref. 4, s. 305.

²⁸⁵ Čl. 104 odst. 3 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústavy České republiky.

²⁸⁶ Ustanovení § 24 zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

²⁸⁷ Ustanovení § 2 zákona č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích.

²⁸⁸ Obecně závazná vyhláška obce Údrnice č. 2/2009, kterou se stanovují pravidla pro chov hospodářských zvířat v obci Údrnice. Dostupné z: <https://www.udrnice.cz/www/files/vyhlasky/Obecn%C4%9B%20z%C3%A1vazn%C3%A1%20vyhl%C3%A1%C5%A1ka%20obce%20%C3%9A%20%C4%8D.%20202009.pdf>

²⁸⁹ JANČÁŘOVÁ, Ilona, ref. 4, s. 306.

a poté i koordinuje jednotlivé dílčí úkoly prostřednictvím dalších státních orgánů. Těmito státními orgány jsou Ústřední komise pro ochranu zvířat, jež je složena z odborníků v této oblasti, kteří jsou do funkce jmenováni ministrem zemědělství, jež tak činí po dohodě s ministrem životního prostředí, a Státní veterinární správa.

Státní veterinární správa spolu se svými jednotlivými krajskými pobočkami představuje státní orgán s celostátní působností. Úkoly státní veterinární správy v terénu vykonávají především veterinární inspektoři neboli úřední veterinární lékaři, kteří dohlíží na zdraví a prevenci zvířecích nákaz, bezpečnost potravin a také na welfare zvířat.

V neposlední řadě se na zajištění ochrany zvířat podílejí i jednotlivé obce, a to ve své samostatné i přenesené působnosti. V přenesené působnosti se nejčastěji jedná o vedení přestupkových řízení v prvním stupni, jejichž předmětem je ochrana zvířat proti týrání. Obce v samostatné působnosti disponují normotvornou pravomocí, která jim umožňuje v mezích své působnosti upravovat místní poměry, tedy i např. pravidla pro pohyb a chov (hospodářských) zvířat v obci, obecně závaznou vyhláškou.

Česká republika je jako členský stát Evropské unie zároveň povinna plnit úkoly, jež pro ni vyplývají z přímo použitelných unijních předpisů týkajících se institucionálního zajištění ochrany zvířat. Tuto agendu má na starosti již výše zmiňovaný ústřední správní orgán ochrany zvířat – Ministerstvo zemědělství.

Závěr

Hlavním tématem předkládané práce byla problematika ochrany hospodářských zvířat chovaných v tuzemsku, z právního pohledu. V úvodu této rigorózní práce byla položena otázka, jakou ochranu poskytuje hospodářským zvířatům platná právní úprava. V předchozích pěti kapitolách jsem se na tuto otázku pokusila najít odpověď. Mimo tuto otázku, jež tvoří páteř předložené práce, jsem se zabývala dílčími otázkami a úvahami de lege ferenda, a to především zdali je současná právní úprava z pohledu welfare hospodářských zvířat dostatečná či nikoliv.

Unijní i vnitrostátní právní prameny se při poskytování ochrany hospodářským zvířatům soustředí na tři hlavní směry, kterými jsou životní podmínky hospodářských zvířat při jejich chovu, přeprava hospodářských zvířat a v neposlední řadě je legislativně značně rozsáhle upravena problematika porážení a usmrcování hospodářských zvířat.

Závěry této rigorózní práce je možné shrnout do tří základních bodů. Prvním závěrem je skutečnost, že se právní úprava ochrany hospodářských zvířat nachází v příliš velkém množství právních předpisů různé právní síly, což právní ochranu zvířat činí značně roztržitou a nekomplexní. Spolu s tímto souvisí i problém legislativně nejednotné terminologie tak klíčových pojmů jako je „zvíře“ a „hospodářské zvíře“, či úplná absence legální definice pojmu „welfare“. Právní úprava ochrany hospodářských zvířat se nachází především v předpisech z oblasti práva životního prostředí, některé její dílčí aspekty je však také možné najít ve správním právu, trestním právu a právu občanském a opomínat nelze ani zásadní roli, jež v ochraně hospodářských zvířat hraje Evropská unie. Domnívám se, že alespoň částečná kodifikace ochrany zvířat by přispěla k lepší orientaci v této problematice, a to nejen z pohledu samotných chovatelů hospodářských zvířat, ale také odborné veřejnosti i správních orgánů, jež mají dodržování právních předpisů na starosti. Problematika chovu, přepravy i usmrcování je legislativně nesmírně bohatá a obsahuje značné množství velmi úzce zaměřených právních předpisů, což však v konečném důsledku snižuje jejich přehlednost.

Druhý závěr této práce se týká přepravy hospodářských zvířat na území Evropské unie. Problematika přepravy je sice převážně unijními předpisy velmi podrobně upravena od technických požadavků na přepravní vozidla, přes přepravní doklady až po odbornou způsobilost řidičů, ani tato úprava však nezabraňuje tomu, aby byla přepravovaná zvířata vystavována nepřiměřenému množství fyzického diskomfortu a psychické zátěži, které s sebou několikahodinové přesuny hospodářských zvířat nevyhnutelně přináší. Z hlediska ochrany welfare těchto zvířat by bylo vhodnější, aby k přepravě živých zvířat buď vůbec nedocházelo, anebo aby byla přijata taková právní úprava, která maximální dobu přepravy zkrátí na 6 hodin

pro větší zvířata a 4 hodiny pro drůbež. Současná platná legislativa sice stanovuje osmihodinovou maximální možnou délku doby přepravy, tato doba se nicméně ne vždy skutečně dodržuje a zároveň z tohoto osmihodinového pravidla existuje mnoho zákonných výjimek. Tyto výjimky by bylo vhodné omezit na minimum a cesty delší než 8 hodin povolit pouze v těch nejodůvodněnějších případech.

Další dílčí aspekt problematiky přepravy zvířat – jejich vývoz do těch zemí mimo EU, ve kterých pro zvířata neplatí stejná úroveň ochrany jako v Unii – by se dle mého názoru měl buď většinou, či úplně zakázat, jelikož zde není prakticky možné dodržování standardů welfare přepravovaných zvířat jakkoliv kontrolovat, či dokonce vymáhat. Při úvahách de lege ferenda jsem se dále zabývala myšlenkou zavedení pozitivních ekonomických stimulací ať už na unijní či národní úrovni, jež by finančně zvýhodňovaly přepravce zvířat, kteří by převáželi již poražená zvířata namísto živých jedinců. Pro přepravce a chovatele zvířat by tak bylo ekonomicky výhodnější zvířata porazit v místě jejich chovu než živá zvířata převážet na vzdálenější jatka. Tímto by bylo možné vyhnout se již výše zmíněnému stresu a nepohodlí, jež přepravovaná zvířata během přepravy (zcela přirozeně) zažívají.

Třetí závěr vzešel z analýzy právních předpisů týkajících se porážení a usmrcování hospodářských zvířat a úzce souvisí s principem snižování utrpení. Výchozím požadavkem právní úpravy porážení a usmrcování hospodářských zvířat je minimalizace bolesti, utrpení a stresu těchto zvířat v jejich poslední životní fázi. Aby došlo k souladu stavu de iure a de facto, považuji za vhodné, aby se právní úprava zaměřila především na nedodržování právních předpisů při porážení a usmrcování hospodářských zvířat odbornými osobami, které se na procesu jatečných porážek přímo podílí, které je zpravidla skryto za zdmi jatek. Tento problém by se mohl alespoň částečně vyřešit umístěním povinných kamerových systémů do prostor jatek, jak zní v nejnovějším návrhu novely veterinárního zákona, ke kterým by měl přístup nejen provozovatel jatek, ale také správní orgán, jež má kontrolu podmínek provozu jatek na starosti.

Na úplný závěr si dovoluji uvést citát britské bojovnice za práva zvířat, který dle mého názoru trefně vystihuje a shrnuje hlavní myšlenku této práce: „*Dnes se vykořisťování dostalo na takovou úroveň, která zahrnuje nejen eliminaci veškerých požitků, frustraci téměř všech přirozených instinktů, ale i jejich nahrazení akutním diskomfortem, nudou a skutečným odepřením zdraví. Došlo to až do takové míry, že zvířeti není dovoleno žít, než zemře.*“²⁹⁰

²⁹⁰ HARRISON, Ruth. *Animal Machines; the New Factory Farming Industry*. London: Stuart, 1964.

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

BROOM, Donald. *Welfare ve vztahu k produkci a zdraví zvířat*. In: Sborník referátů z mezinárodní konference Ochrana a pohoda hospodářských zvířat. VFU Brno, 2000, s. 14-17.

DAMOHOŘSKÝ, Milan; MÜLLEROVÁ, Hana; SMOLEK, Martin a SNOVKOVÁ, Tereza. *Zemědělské právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-584-5.

DOLEŽAL, Oldřich, Miloslav BÍLEK a Jan DOLEJŠ. *Zásady welfare a nové standardy EU v chovu skotu*. Praha: Výzkumný ústav živočišné výroby, Praha-Uhřetěves, 2004. ISBN 80-86454-51-7.

HARRISON, Ruth. *Animal Machines; the New Factory Farming Industry*. London: Stuart, 1964.

HOLEČKOVÁ, Dana a DOUSEK, Jiří. *Podmínky chovu savců volně žijících druhů v zajetí: doporučení Ústřední komise pro ochranu zvířat včetně velikosti a základního vybavení zařízení pro chov, způsobu chovu, výživy, odchytu a přepravy*. 3. vyd. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2006. ISBN 80-7084-556-2.

HORÁK, František. *Chováme ovce*. Praha: Ve spolupráci se Svazem chovatelů ovcí a koz v ČR vydalo nakl. Brázda, 2012. ISBN 978-80-209-0390-7.

CHALOUPEK, P. a P. DOLEŽALOVÁ. *Kastrace zvířat z pohledu právních předpisů*. Veterinářství. 2022, 72(11), s. 661-662.

JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: zvláštní část*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 289. ISBN 978-80-210-8041-6.

MÜLLEROVÁ, Hana; ČERNÝ, David a DOLEŽAL, Adam. *Kapitoly o právech zvířat: "my a oni" z pohledu filosofie, etiky, biologie a práva*. Právo - etika - společnost. Praha: Academia, 2016. ISBN 978-80-200-2601-9.

MÜLLEROVÁ, Hana a Vojtěch STEJSKAL. *Ochrana zvířat v právu*. Praha: Academia, 2013. Společnost (Academia). ISBN 978-80-200-2317-9.

SKŘIVÁNKOVÁ, Marcela. *Veterinární zákon*. Praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 9788075983985.

SPURNÁ, Jana a Jiří DOUSEK. *Zájmové chovy a ochrana zvířat*. Praha: LexisNexis CZ, 2004, s. 35. Kapesní příručky (LexisNexis CZ). ISBN 80-86199-88-6.

STEJSKAL, Vojtěch a Martin LESKOVJAN, ed. *Člověk a zvíře - v zajetí či v péči?: aktuální právní a věcné otázky nakládání se zvířaty*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta v nakl. Vodnář, 2010. ISBN 9788087146330.

ŠONKOVÁ, Romana. *Welfare v ekologickém zemědělství: Šance pro lepší život hospodářských zvířat*. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2006, s. 14. ISBN 80-7271-176-8.

TUHÁČEK, Miloš a Jitka JELÍNKOVÁ. *Právo životního prostředí: praktický průvodce*. Praha: Grada, 2015. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-80-247-5464-2.

WEBSTER, John. *Životní pohoda zvířat: kulhání k Ráji: praktický přístup k nápravě problému naší vlády nad zvířaty*. Praha: Práh, 2009. ISBN 978-80-7252-264-4.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

Animal Welfare legislation at European level [online]. In: Global Animal Law GAL Association. © 2023 [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: <https://www.globalanimallaw.org/database/europe.html>

Attitudes of Europeans towards Animal Welfare [online]. In: Special Eurobarometer 442. Evropská komise, 2016, pozn. 6 [cit. 2023-09-15]. ISBN 978-92-79-56878-7. Dostupné z: doi:10.2875/884639

CENTRUM INFORMAČNÍCH TECHNOLOGIÍ VETERINÁRNÍ UNIVERZITY BRNO. *Prasata: Reprodukce* [online]. In: cit.vfu.cz. 2019 [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: <https://cit.vfu.cz/nz/NHZ/reprodukce-prasata.html>

CIESLAR, Jan. *Stavy skotu loni vzrostly, ubylo ale prasat i drůbeže* [online]. In: Český statistický úřad. 2023 [cit. 2023-09-15]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/stavy-skotu-loni-vzrostly-ubylo-ale-prasat-i-drubeze>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Porážky hospodářských zvířat - počet poražených zvířat* [online]. In: Veřejná databáze. 14.10.2023 [cit. 2023-11-18]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=ZEM13A&z=T&f=TABULKA&skupId=1913&katalog=30840&pvo=ZEM13A&evo=v831 ! ZEM13A-2023_1&evo=v460 ! ZEM13Ajatka_1

EU livestock population continued to decline in 2022 [online]. In: Eurostat. 2023 [cit. 2023-09-15]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20230322-1#:~:text=The%20EU%20has%20a%20sizeable,population%2C%20published%20today%20by%20Eurostat>

Evropský parlament drtivou většinou podpořil Konec doby klecové [online]. In: Ekolist.cz. 2021 [cit. 2023-09-15]. Dostupné z: <https://ekolist.cz/cz/zelenadomacnost/zpravy-zd/evropsky-parlament-drtivou-vetsinou-podporil-konec-doby-klecove>

FILIPČÍK, Radek. *Welfare zvířat* [online]. In: Chovzvirat.cz. 2015 [cit. 2023-09-15]. Dostupné z: <https://www.chovzvirat.cz/clanek/675-welfare-zvirat/>

Jak se přibližujeme k bezklecové Evropě? [online]. In: Compassion in World Farming. 2023 [cit. 2023-09-15]. Dostupné z: <https://www.ciwf.cz/nase-kampane/konec-doby-klecove/jak-se-priblizujeme-k-bezklecove-evrope/>

JAKUBOV, Ján. *Welfare of transported animals: MEPs urge EU states to do a better job* [online]. In: Evropský parlament. 2019 [cit. 2023-09-15]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/press-room/20190121IPR23917/welfare-of-transported-animals-meps-urge-eu-states-to-do-a-better-job>.

Konec doby klecové [online]. In: Compassion in World Farming. [cit. 2023-09-15]. Dostupné z: <https://www.ciwf.cz/nase-kampane/konec-doby-klecove/#:~:text=V%20roce%202020%20byl%20v,%2C%20kr%C3%A1%20ADci%2C%20k%C5%99epelky%20%C4%8Di%20telata>

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *O ministerstvu* [online]. In: Ministerstvo zemědělství. © 2009-2021 [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: <https://eagri.cz/public/portal/mze/ministerstvo-zemedelstvi/o-ministerstvu>

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Systém ochrany zvířat v ČR* [online]. In: Ministerstvo zemědělství. c2009-2021 [cit. 2023-11-18]. Dostupné z: <https://eagri.cz/public/portal/mze/ochrana-zvirat/system-ochrany-zvirat-v-cr>

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Ústřední komise pro ochranu zvířat* [online]. In: Ministerstvo zemědělství. c2009-2021 [cit. 2023-11-18]. Dostupné z: <https://eagri.cz/public/portal/mze/ochrana-zvirat/kontakty/ustredni-komise-pro-ochranu-zvirat>

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Vzorová příručka osvědčených postupů ochrany zvířat během porážení (usmrcování) na jatkách* [online]. In: Ministerstvo zemědělství. 2015 [cit. 14. 10. 2023]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/ochrana-zvirat/porazeni-zvirat/vzorova-prirucka-osvedceny-ch-postupu.html>

Ochrana zvířat během přepravy: Prosazování současných pravidel na některých místech selhává [online]. In: Evropský parlament. 2022 [cit. 2023-09-15]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/society/20211215STO19501/ochrana-zvirat-pri-preprave-prosazovani-soucasnych-pravidel-selhava-rozhovor>

PRÝMAS, Lukáš. *Evropa "si posvítí" na životní podmínky zvířat* [online]. In: *Náš chov*. 2023 [cit. 2023-09-15]. Dostupné z: <https://naschov.cz/evropa-si-posviti-na-zivotni-podminky-zvirat/>

PRÝMAS, Lukáš. *Porážka zvířat* [online]. In: *Náš chov*. 2018 [cit. 2023-11-18]. Dostupné z: <https://naschov.cz/porazka-zvirat/>

Přes čáru: Nemají co pít, kolabují horkem, umírají. Musíme dálkově převážet hospodářská zvířata? [online]. In: *MujRozhlas.cz*. 2018 [cit. 2023-09-15]. Dostupné z: <https://www.mujrozhlas.cz/pres-caru/pres-caru-nemaji-co-pit-kolabuji-horkem-umiraji-musime-dalkove-prevazet-hospodarska>

Přezkum č.03: Přeprava živých zvířat v EU: výzvy a příležitosti [online]. In: Evropský účetní dvůr. 2023 [cit. 2023-09-15]. Dostupné z: https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/RV-2023-03/RV-2023-03_CS.pdf

STÁTNÍ VETERINÁRNÍ SPRÁVA. *Ochrana pohody zvířat – welfare* [online]. In: Státní veterinární správa. [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: <https://www.svs-cr.cz/zdravi-zvirat/ochrana-pohody-zvirat-welfare/>

STÁTNÍ VETERINÁRNÍ SPRÁVA. *Přes 900 inspektorů SVS v terénu zajišťuje zdravá zvířata a bezpečné potraviny* [online]. In: Státní veterinární správa. [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: <https://www.svs-cr.cz/statni-veterinari-sprava/inspektori-svs/>

Terrestrial Animal Health Code [online]. In: *World Organisation for Animal Health*. 2023 [cit. 2023-09-12]. Dostupné z: https://www.woah.org/en/what-we-do/standards/codes-and-manuals/terrestrial-code-online-access/?id=169&L=1&htmlfile=chapitre_aw_introduction.htm

ÚSTAV OCHRANY ZVÍŘAT A WELFARE, Z. Ú. *Přeprava a porážky zvířat* [online]. In: Ústav ochrany zvířat a welfare, z. ú. © 2021 [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: <https://www.uozw.cz/preprava-a-porazka-zvirat/>

VILKAS, Gediminas. *Animals must be better protected during transport* [online]. In: Evropský parlament. 2022 [cit. 2023-09-15]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/press-room/20220114IPR21025/animals-must-be-better-protected-during-transport>.

VORLÍČEK, Petr. *SVS začala šetřit případ týrání na jatkách na Vysočině* [online]. In: Státní veterinární správa. 2023 [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: <https://www.svscr.cz/svs-zacala-setrit-pripad-tyrani-na-jatkach-na-vysocine/>

Vyjádření Ústřední komise pro ochranu zvířat k přepravě hospodářských zvířat na dlouhé vzdálenosti. 2017 [cit. 2023-11-18]. Dostupné z: <https://eagri.cz/public/portal/-q324605--9Q58mek2/vyjadreni-ukoz-k-preprave-hospodarskych>

Zpracování masa: Prezentace v rámci projektu Inovace studijních programů AF MENDELU směrem k internacionalizaci studia [online]. In: Mendelova univerzita v Brně [online]. [cit. 14.10.2023]. Dostupné z: https://web2.mendelu.cz/af_291_projekty2/vseo/print.php?page=4812&typ=html

Zvířata má před utrpením při dálkové přepravě chránit unijní legislativa. Ta se ale roky naprosto ignoruje, říká Michalíčková [online]. In: Ekolist.cz. 2018 [cit. 2023-09-15]. Dostupné z: <https://ekolist.cz/cz/publicistika/rozhovory/zvirata-ma-pred-utrpenim-pri-dalkove-preprave-chronit-unijni-legislativa-ta-se-ale-roky-naprosto-ignoruje-rika-michalickova>

3. Seznam použitých právních předpisů

3.1. Právní předpisy ČR

Listina základních práv a svobod,

Obecně závazná vyhláška obce Údrnice č. 2/2009, kterou se stanovují pravidla pro chov hospodářských zvířat v obci Údrnice. Dostupné z: <https://www.udrnice.cz/www/files/vyhlasiky/Obecn%C4%9B%20z%C3%A1vazn%C3%A1%20vyhl%C3%A1%20obce%20%C3%9A%20udrnice%20%C4%8D.%202009.pdf>,

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky,

Vyhláška č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat,

Vyhláška č. 4/2009 Sb., o ochraně zvířat při přepravě,

Vyhláška č. 418/2012 Sb., o ochraně zvířat při usmrcování,

Vyhláška č. 22/2013 Sb., o vzdělávání na úseku ochrany zvířat proti týrání,

Zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky,

Zákon č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích,

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny,

Zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání,

Zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů,

Zákon č. 154/2000 Sb., o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat a o změně některých souvisejících zákonů (plemenářský zákon),

Zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů,

Zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti,

Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a o postavení církví a náboženských společností,

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád,

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník,

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník,

Zákon č. 501/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

3.2. Právní předpisy Evropské unie

Doporučení výboru ministrů členskými zeměmi k přepravě drůbeže č. R (90) 6 [online]. Rada Evropy. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/1831/Tr_Dop_drubez_1_.pdf,

Nařízení Rady (ES) č. 1/2005 ze dne 22. prosince 2004, o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činností a o změně směrnic 64/432/EHS a 93/119/ES a nařízení (ES) č. 1255/97,

Nařízení Rady (ES) č. 1099/2009 ze dne 24. září 2009, o ochraně zvířat při usmrcování,

Směrnice Rady 98/58/ES ze dne 20. července 1998 o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely.

Směrnice Rady 1999/74/ES ze dne 19. července 1999, kterou se stanoví minimální požadavky na ochranu nosnic,

Smlouva o fungování Evropské unie,

Zpráva Komise Evropskému parlamentu a Radě o dopadu nařízení Rady (ES) č. 1/2005 o ochraně zvířat během přepravy ze dne 10. listopadu 2021, č. KOM/2011/0700.

3.3. Mezinárodní právní předpisy

Evropská dohoda o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě ze dne 13. prosince 1968, v ČR vyhlášená jako Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 20/2000 Sb. m. s.,

Evropská dohoda o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely ze dne 10. března 1976, v ČR vyhlášená jako Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 21/2000 Sb. m. s.,

Evropská dohoda o ochraně jatečných zvířat ze dne 10. května 1979, v ČR vyhlášená jako Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 114/2003 Sb. m. s.,

Listina základních práv Evropské unie.

4. Seznam ostatních zdrojů

Ministerstvo zemědělství. Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Dostupné z: <https://odok.cz/portal/veklep/material/ALBSCXVC24BA/>,

PELCOVÁ, Veronika. *Ochrana hospodářských zvířat de lege lata a de lege ferenda*. Brno, 2016, s. 27. Diplomová práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity,

Report of the Technical Committee to Enquire into the Welfare of Animals kept under Intensive Livestock Husbandry Systems: Presented to Parliament by the Secretary of State for Scotland and the Minister of Agriculture, Fisheries and Food by Command of Her Majesty. Londýn, 1965. Dostupné z: <https://edepot.wur.nl/134379>,

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 2. 2014, sp. zn. 8 As 30/2013,
Rozsudek Soudního dvora (pátého senátu) ze dne 23. dubna 2015 ve věci C-424/13
(Zuchtvieh-Export GmbH v. Stadt Kempten),
ŠUBRTOVÁ, Nikola. *Právní úprava veterinární péče*. Praha, 2014, s. 30-34. Diplomová
práce. Univerzita Karlova. Právnická fakulta,
VEČEREK, Vladimír. Konference Ochrana zvířat a welfare. Brno, 19.10.2023,
VEČEREK, Vladimír a Petra MAČÁKOVÁ. *Výskyt technologických vad u skotu
porážených na jatkách v České republice z pohledu welfare*. Konference Ochrana zvířat
a welfare, 19.10.2023.

Právní úprava ochrany hospodářských zvířat

Abstrakt

Rigorózní práce se zabývá právní úpravou ochrany hospodářských zvířat s důrazem na jejich chov, přepravu a usmrcování. Cílem této práce je zjistit, jakou ochranu hospodářským zvířatům poskytuje platná právní úprava, na jaké životní podmínky mají hospodářská zvířata dle práva nárok a zdali je tato ochrana dostačující.

Práce je rozdělena do pěti kapitol, z nichž nejpodrobnější je druhá z nich, která analyzuje právní úpravu chovu hospodářských zvířat včetně speciálních pravidel, jež platí pro březí samice a jejich mláďata, živočišnou výrobu, kastraci a sterilizaci. Dále se práce věnuje právní úpravě přepravy hospodářských zvířat, a to jak přepravě, která probíhá mezi jednotlivými členskými státy EU, tak přepravě zvířat do třetích států mimo Unii. V neposlední řadě se práce zabývá legislativou stanovující pravidla pro porážení a usmrcování hospodářských zvířat. Samostatná kapitola je věnována také institucím, jež mají prosazování právních norem v oblasti ochrany hospodářských zvířat na starosti.

Práce dospěla ke třem hlavním závěrům. Právní úprava ochrany hospodářských zvířat se nachází v příliš velkém množství právních předpisů různé právní síly, což právní ochranu hospodářských zvířat činí značně roztržitou a nekomplexní. Spolu s tímto závěrem úzce souvisí i skutečnost legislativně ne zcela jednotné terminologie některých klíčových pojmů, případně jejich úplná absence v legislativní terminologii. První závěr lze shrnout do konstatování, že nesmírně bohatá legislativa týkající se ochrany hospodářských zvířat, jež se nachází ve značném množství úzce zaměřených právních předpisů, ve svém důsledku snižuje v této problematice přehlednost.

Dále bylo zjištěno, že ani velmi podrobná právní úprava týkající se přepravy hospodářských zvířat na území EU nedokáže zabránit tomu, aby převoz hospodářských zvířat neprovázelo značné množství fyzického diskomfortu a psychické zátěže, které s sebou mnohahodinové cesty nevyhnutelně přináší. Z hlediska ochrany welfare těchto zvířat by bylo vhodnější, aby k přepravě živých zvířat buď vůbec nedocházelo, anebo aby byla přijata taková právní úprava, která maximální dobu přepravy výrazně zkrátí.

Třetí závěr vychází z analýzy právních předpisů týkajících se porážení a usmrcování hospodářských zvířat, s důrazem na snižování jejich utrpení. Pro dosažení souladu mezi teorií a praxí je navrhováno zaměřit se na nedodržování předpisů osobami přímo zapojenými do procesu porážky. Řešením by mohlo být instalování kamerových systémů přímo do prostor

jatek, jak navrhuje nový návrh veterinárního zákona, ke kterému by měli virtuální přístup nejen provozovatelé, ale také kontrolní orgány.

Klíčová slova: hospodářské zvíře, ochrana zvířat, chov zvířat

Legislation on the protection of farm animals

Abstract

The thesis deals with the legal regulation of the protection of livestock with an emphasis on their breeding, transport, and slaughter. This thesis aims to find out what legal protection is provided to farm animals by the current legislation, what living conditions farm animals are entitled to under the law and whether this protection is sufficient.

The thesis is divided into five chapters, the most detailed of which is the second one, which analyses the legal regulation of livestock farming, including the special rules that apply to pregnant females and their young, livestock production, castration and sterilisation. The thesis also examines the legal regulation of the transport of livestock, both between EU Member States and to third countries outside the EU. Last but not least, the thesis examines the legislation laying down rules for the slaughter and killing of livestock. A separate chapter is also devoted to the institutions responsible for enforcing legislation on the protection of farm animals.

The thesis reaches three main conclusions. Animal protection legislation is found in too many different legal texts, which makes the legal protection of animals highly fragmented and incomplete. Closely related to this conclusion is the fact that the legislative terminology of some key terms is not entirely uniform or it is completely absent. The first conclusion can be summarised by stating that the extremely broad legislation on the protection of farm animals, which is contained in a considerable amount of narrowly focused legislation, has the effect of reduced clarity in this area.

Furthermore, it has been found that even the very detailed legislation on the transport of livestock within the EU cannot prevent the transport of livestock from being accompanied by the considerable amount of physical discomfort and psychological strain that travelling for many hours inevitably entails. From the point of view of protecting the welfare of these animals, it would be preferable either not to transport live animals at all or to adopt legislation that significantly reduces the maximum transport time.

The third conclusion is based on an analysis of legislation on the slaughter and killing of livestock, with an emphasis on reducing suffering. To achieve consistency between theory and practice, it is proposed to focus on the non-compliance by professionals involved in the slaughter process, which often occurs behind the walls of the slaughterhouse. The solution

could be to install CCTV cameras directly in slaughterhouses, as proposed in the new draft veterinary law, which would allow virtual access not only for operators but also for inspection authorities.

Key words: livestock, animal protection, livestock breeding